

**Påtalemyndighetens uttalelse
til
Fredrik Ludvig Fasting Torgersens
begjæring av 25. februar 2004
om
Gjenopptakelse av straffesak
pådømt av
Eidsivating lagmannsrett 16. juni 1958**

Oslo statsadvokatembeter, 2. desember 2005

Anne Margrete Katteland
statsadvokat

INNHOLDSFORTEGNELSE

	Side
DEL I: INNLEDNING	3
DEL II: PÅTALEMYNDIGHETENS BEMERKNINGER TIL TORGERSENS KRAV ETTER STRAFFEPROSESSLOVEN § 391 NR 1	6
DEL III: PÅTALEMYNDIGHETENS BEMERKNINGER TIL TORGERSENS KRAV ETTER STRAFFEPROSESSLOVEN § 391 NR 3	11
Kort om vilkårene for gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr 3	11
Kritikk av sakkyndige	12
Tannbittbeviset – Bevisene i Torgersensaken kap. 8	15
Avføringsbeviset – Bevisene i Torgersensaken kap. 9:	31
Barnålbeviset – Bevisene i Torgersensaken kap. 10	47
Ørnulf Bergersen – Bevisene i Torgersensaken kap. 11	55
Johanne Kristine Olsen – Bevisene i Torgersensaken kap. 12	64
Åstedsbildet – Bevisene i Torgersensaken kap. 13	66
Pågripelsen og brannstiftelsen – Bevisene i Torgersensaken kap. 14	72
Spor på åsted/offeret og spor på torgersen – Bevisene i Torgersensaken kap. 15	76
Drapstidspunktet – Bevisene i Torgersensaken kap. 16	86
Alkoholkonsentrasjonen i Rigmor Johnsen's blod	86
Dødsflekker, dødsstivhet og temperatur	89
Olga Eriksen's observasjon i trappeavsatsen	91
Vaktmann Juul William Sørensen's vitneforklaring	92
Tidspunktet for brannstiftelsen	93
Torgersens alibi – Bevisene i Torgersensaken kap. 17	94
Møtet mellom Torgersen og Rigmor Johnsen ifølge politiets drapsteori – Bevisene i Torgersensaken kap. 18	97
Vitneobservasjoner som har relevans for politiets drapsteori – Bevisene i Torgersensaken kap. 19	99
Avsluttende bemerkninger	105
DEL IV: PÅTALEMYNDIGHETENS BEMERKNINGER TIL TORGERSENS KRAV ETTER STRP § 392 ANNET LEDD	106
Kort om vilkårene for gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 392 annet ledd	106
De taktiske bevis	106
Torgersens rolle og troverdighet (Zalgen og filing av tenner og Klemetsen-erklæringen)	107
De tekniske bevis	112
Andre særlige forhold	113
Kritikk av etterforskningen	113
Beviskrav, bevisvurdering og bevisverdi	113
Avsluttende bemerkninger	114
KONKLUSJON	114

DEL I: INNLEDNING

Historikk

Fredrik Ludvig Fasting Torgersen ble den 16. juni 1958 domfelt av Eidsivating lagmannsrett for forsøk på voldtekt, drap og mordbrann. Han ble idømt fengsel på livstid, samt sikring.

Torgersen anket til Høyesterett over saksbehandlingen, straffeutmålingen og sikringsavgjørelsen. Høyesterett forkastet anken ved kjennelse av 1. november 1958, jf Rt 1958/1101.

I forbindelse med anken til Høyesterett fremmet Torgersen en begjæring om gjenopptakelse av saken, som ble oversendt Eidsivating lagmannsrett i november 1958. Ved skriv av 17. desember 1958 kom daværende statsadvokat Dorenfelt med uttalelser til begjæringen. I juli 1959 ba Torgersen om at begjæringen ikke skulle behandles videre av lagmannsretten før etter nærmere beskjed. Slik beskjed ble ikke gitt og lagmannsretten tok etter dette ikke realitetsstandpunkt til begjæringen. Det foreligger imidlertid et utkast til en beslutning om å forkaste gjenopptakelsesbegjæringen som er nokså utførlig begrunnet. Utkastet er udatert og bare undertegnet av lagmann Lunde, men ikke de to andre dommerne, jf dok 257/52.

Torgersen begjærte den 22. mars 1973 saken gjenopptatt på nytt. Påtalemyndigheten ved statsadvokat Wiker kom ved skriv av 22. oktober 1973 med en uttalelse til begjæringen. Eidsivating lagmannsrett avsa 27. juni 1975 beslutning om å forkaste begjæringen. Torgersen påkjærte beslutningen til Høyesteretts kjæremålsutvalg, som forkastet kjæremålet ved kjennelse av 31. mai 1976.

Den 17. november 1997 fremmet Torgersen enda en ny begjæring om gjenopptakelse av saken. Påtalemyndigheten ved statsadvokat Frønsdal avga uttalelse til begjæringen ved skriv av 26. februar 1998. Borgarting lagmannsrett avsa 18. august 2000 kjennelse om at begjæringen om gjenopptakelse ikke ble tatt til følge. Torgersen påkjærte kjennelsen til Høyesteretts kjæremålsutvalg, som forkastet kjæremålet ved kjennelse av 28. november 2001, jf Rt 2001/1521.

Torgersen har nå for Gjenopptakelseskommisjonen begjært saken gjenopptatt for fjerde gang, jf begjæring om gjenopptakelse av 25. februar 2004. Denne begjæringen er senere supplert med utredningen "Bevisene i Torgersensaken", datert 5. april 2005, samt diverse vedlegg.

Begjæringen med vedlegg ble oversendt fra Gjenopptakelseskommisjonen til påtalemyndigheten for uttalelse 11. april 2005. Undertegnende ble utpekt av Oslo statsadvokatembeter til på vegne av påtalemyndigheten å avgi denne uttalelsen.

Sakens tidligere behandling og omfang

Som det fremgår ovenfor har saken vært behandlet i rettssystemet flere ganger. Under hovedforhandlingen 2. – 16. juni 1958 ble det avhørt 71 vitner og 19 sakkyndige, samt at det ble lagt frem en del skriftlig dokumentasjon og tekniske bevis.

Samtlige begjæringer om gjenopptakelse har vært svært omfattende og detaljrike, og påtalemyndigheten har avgitt grundige uttalelser til hver enkelt begjæring. I tillegg er det under rettens behandling av gjenopptakelsessakene, og da særlig gjenopptakelsessaken fra 1997-2001, utvekslet en mengde prosesskriv, samt fremlagt en betydelig mengde dokumentasjon fra begge parter. Eidsivating lagmannsretts beslutning av 27. juni 1975 er på nær 200 sider, og er en svært grundig gjennomgang av den daværende begjæringen og de anførsler som ble fremmet. Ved gjenopptakelsessaken fra 1997-2001 ble saken og Torgersens gjenopptakelsegrunner også svært grundig gjennomgått av Borgarting lagmannsrett. Det vises til at lagmannsretten hadde saken under aktiv behandling i ca 2 ½ år før kjennelsen ble avsagt 18. august 2000. Behandlingen i Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2000/2001 var også svært grundig.

Det vises videre til at professor Gisle Bang, i forbindelse med gjenopptakelsessaken fra 1973-1976, ble oppnevnt som sakkyndig av retten for å uttale seg om det såkalte tannbittbeviset. Under saksforberedelsene til gjenopptakelsessaken fra 1997-2001 oppnevnte Borgarting lagmannsrett ytterligere to nye odontologiske sakkyndige, nemlig professor i odontologisk patologi Gordon MacDonald, Glasgow og professor i odontologisk biologi og rettsodontologi dr. David K. Wittaker, Wales. Samtlige rettsoppnevnte sakkyndige har avgitt skriftlige uttalelser i saken.

Til supplerings av den skriftlige saksbehandlingen besluttet Høyesteretts kjæremålsutvalg gransking av materialet til tannbittbeviset, og avholdt rettsmøtet den 22. mars 2001.

Torgersen har videre benyttet seg av en rekke private sakkyndige som har studert bevismaterialet i saken, og da særlig de forskjellige tekniske bevis. De privat antatte sakkyndige har også kommet med skriftlige uttalelser i saken som er blitt fremlagt for påtalemyndigheten og retten.

Torgersen har underveis blitt bistått av en rekke forsvarere og andre støttespillere, som også har foretatt en grundig gjennomgang av saken og dens behandling i rettssystemet.

Man kan etter dette konstatere at saken har vært gjennomgått til minste detalj og vært behandlet flere ganger i rettssystemet, ikke bare av en lang rekke jurister, men også av svært mange sakkyndige på forskjellige felt. Gjennom behandlingen i de tidligere rettsinstanser er det derfor slik at de fleste anførsler allerede har vært fremmet, og de fleste spørsmål stilt.

Påtalemyndighetens arbeid og videre disposisjon for uttalelsen

Gjenopptakelseskommisjonen har ved sin oversendelse hit særlig bedt opplyst hva påtalemyndigheten mener er nytt i saken siden Høyesteretts kjæremålsutvalgs behandling av saken i 2001. Det sentrale spørsmål ved mitt arbeid med saken har derfor vært om denne siste begjæringen inneholder nye anførsler og grunnlag i forhold til det som ble fremmet under den rettslige behandling av gjenopptakelsessaken fra 1997-2001.

Arbeidet som ble påbegynt av meg i juni 2005 har vært svært omfattende og tidkrevende. Det vises i denne forbindelse blant annet til at selve begjæringen med vedlegg er på ca 2500 sider. I tillegg har det vært nødvendig med en grundig gjennomgåelse av originalsaken, samt den omfattende dokumentmassen som skriver seg fra de tidligere gjenopptakelsessakene.

Etter denne gjennomgåelsen er det påtalemyndighetens oppfatning at Torgersens nye begjæring ikke inneholder noe vesentlig nytt. Torgersens gjenopptakelsesgrunner av i dag er da særlig vurdert opp mot hva som ble fremmet som grunnlag for gjenopptakelse under saken fra 1997-2001, uten at påtalemyndigheten kan se at nye anførsler av vesentlig betydning er fremsatt. Gjenopptakelsesgrunnene er også vurdert opp mot hva som ble ført som bevis under hovedforhandlingen, og/eller hva som tidligere er påberopt som grunnlag for anke over dommen, og/eller hva som tidligere er påberopt som grunnlag i de tidligere begjæringer om gjenopptagelse.

I "Bevisene i Torgersensaken" side 75 konkluderer Torgersen med at han i utredningen har påvist at samtlige bevis som lå til grunn for dommen i 1958 ble feiltolket. For å komme frem til denne konklusjonen benyttes etter påtalemyndighetens syn enkelte "metoder" for å svekke det enkelte bevis. Metodene brukes for å kunne konkludere med at beviset ikke kan tillegges vekt, at det ikke knytter Torgersen til saken, eller at det rett og slett utelukker ham som gjerningsmann. Disse "metodene" som jeg skal komme nærmere inn på nedenfor, er etter påtalemyndighetens oppfatning uholdbare, både i seg selv og samlet sett. I tillegg er det påtalemyndighetens oppfatning at begjæringen bygger på en form for bevisvurdering og krav til bevis som ikke er i overensstemmelse med norsk rett.

Det er et gjennomgående trekk ved Torgersens begjæring at det påstås at svært mange av bevisene har vært gjenstand for manipulasjon, eller at bevis er fremskaffet eller unndratt gjennom uredlige/ulovlige handlinger fra sakens aktører, herunder politi, påtalemyndighet og/eller rettsoppnevnte sakkyndige. Videre påstås det at sentrale vitner ikke har avgitt sannferdige forklaringer, enten ved at det er tale om bevisst løgn, eller rett og slett at vitnet ikke kan ha observert det vitnet selv hevder å ha observert. I og med at dette er alvorlige påstander, har jeg funnet grunn til å gå relativt nøye inn på disse. Jeg vil derfor i den videre drøftelsen, hvor jeg behandler hvert enkelt krav for gjenopptakelse, konkret påvise hvilke aktører og bevis som rammes av denne type anklager og påstander.

En annen "metode" Torgersen benytter, er at han utpeker flere navngitte personer som, avhengig av hvilket bevis han søker svekket, påstås å være rett gjerningsmann. Videre blir det gjennomgående rettet kritikk mot etterforskningen, påtalemyndigheten og det arbeidet som er foretatt av de rettsoppnevnte sakkyndige.

Torgersen krever saken gjenopptatt i medhold av straffeprosessloven § 391 nr 1, § 391 nr 3 og § 392 annet ledd. Jeg vil nedenfor ta for meg hvert enkelt hjemmelsgrunnlag og behandle de der tilhørende anførte gjenopptakelsesgrunner.

DEL II: PÅTALEMYNDIGHETENS BEMERKNINGER TIL TORGERSENS KRAV ETTER STRAFFEPROSESSLOVEN § 391 NR 1

Kort om vilkårene for gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr 1

Gjenopptakelse til gunst for domfelte kan etter straffeprosessloven § 391 nr 1 blant annet kreves når tjenestemann i politi eller påtalemyndighet, aktor, forsvarer eller sakkyndig har gjort seg skyldig i straffbart forhold med hensyn til saken, eller et vitne har gitt falsk forklaring i saken, eller et dokument som er brukt under saken er falskt eller forfalsket, og det ikke kan utelukkes at dette har innvirket på dommen til skade for siktede.

Første alternativ gjelder forbrytelser eller forseelser begått av de der nevnte personer når forgåelsene er skjedd i forbindelse med forfølgningen. Det vil for eksempel omfatte manipulering eller ødeleggelse av bevis.

Når det gjelder falske vitneforklaringer er det viktig å merke seg at det kun er de bevisst feilaktige forklaringene som faller inn under straffeprosessloven § 391 nr 1.

Det er selvfølgelig ikke tilstrekkelig å kun anføre at slike forhold har funnet sted for at vilkårene i bestemmelsen er oppfylt. Det må i det minste foreligge klare holdepunkter for å anta at det forholder seg slik.

Torgersen har anført fire forhold som han hevder hver for seg gir ham krav på gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr 1, jf "Bevisene i Torgersensaken" side 80 flg. To av disse forholdene ble påberopt som gjenopptakelsesgrunner med hjemmel i straffeprosessloven § 391 nr 1 ved gjenopptakelsessaken fra 1997-2001. De to andre grunnlagene som påberopes er ikke nye av innhold, men er ikke tidligere blitt påberopt som gjenopptakelsesgrunner etter straffeprosessloven § 391 nr 1.

Grunnlag nr 1:

Det anføres at professor Jens Wærhaug avga falsk forklaring, idet han ikke opplyste lagretten om at han i sin utredning hadde kommet til at bittmerke 3 i Rigmor Johnsen's bryst var avsatt av Torgersens høyre hjørnetann (tann 13) i overkjeven. Dette i motsetning til tannlege Ferdinand Strøm som hadde kommet til at det var avsatt av Torgersens høyre sidefortann (tann 12) i overkjeven. Det hevdes at forklaringen var falsk, og forholdet er straffbart i straffeprosessloven § 391 nr 1 forstand.

Professor Wærhaug har selv bemerket dette forhold i sitt brev av 21. november 1972 til statsadvokat Wiker, jf utdrag til Høyesterett bind I side 9;

"Det som voldt meg vanskeligheter var de øvrige bittmerkene (dvs merkene 3 og 4, min tilføyelse) som var svært utydelige. Jeg noterte ned 3+, men det ble klart for meg allerede før jeg opptrådte i retten som vitne at dette ikke var riktig. Jeg kan også huske at jeg under vitneavhøret hadde bestemt meg for å si fra om dette, men under eksaminasjonen ble det glemt. Det er således neppe noen tvil om at den beskrivelse som tannlege Strøm har gitt er den riktige. Den tvil som kom frem i min uttalelse, skyldes ikke minst vanskelighetene med å bestemme hvilke tenner som hadde etterlatt de øvrige merkene."

Påtalemyndigheten bemerker for det første at det synes som om Torgersen ikke er klar over at når det gjelder falske vitneforklaringer, er det kun de bevisste feilaktige forklaringene som faller inn under straffeprosessloven § 391 nr 1. Det er ingen holdepunkter for at Wærhaug bevisst unnlot å redegjøre for lagretten om denne opprinnelige forskjell i oppfatning.

For det andre er det på det rene at denne forskjellen kommer klart frem i de skriftlige uttalelsene til hhv. Strøm og Wærhaug. De sakkyndige uttalelsene var kjent for samtlige parter, og det er ingen holdepunkter for at man har forsøkt å underslå denne opplysningen.

Det forhold at de sakkyndige har vært uenige om hvilke tenner som har avsatt merkene over brystvorten har vært fremmet i de tidligere gjenopptakelsessaker, men ikke som en gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 1. I Rt 2001/1521 på side 1564 har Høyesteretts kjæremålsutvalg følgende bemerkning til denne anførselen:

”Som det har fremgått, har de rettsoppnevnte sakkyndige i 1958 og under gjenopptakelses-sakene ikke vært enige om hvilke tenner i overmunnen som har avsatt bitmerkene 1, 2 og 3. Utvalget er enig med Den rettsmedisinske kommisjon som, i sin uttalelse til lagmannsretten, ga uttrykk for at dette kunne tyde på at ” denne del av bittmerke ikke er svært karakteristisk for den som har avsatt bittet”.

Det synes å være alminnelig enighet om at bittmerkene 4, 5 og 6 har størst bevisverdi og har vært de mest tungt veiende for alle de rettsoppnevnte sakkyndiges vurdering.”

Påtalemyndigheten kan ikke se at det finnes grunnlag for gjenopptakelse etter reglene i § 391 nr 1 på grunn av professor Wærhaugs forklaring for lagretten. Det er på ingen måte sannsynliggjort at vitnet bevisst har gitt uriktig forklaring slik domfelte hevder.

Grunnlag nr 2:

Det anføres at påtalemyndigheten og/eller politiet, underslo politiforklaringer fra vitnene Ragna Noreng og Ruth Klausen.

Dette ble anført i gjenopptakelsessaken fra 1997-2001, og ble behandlet av både Borgarting lagmannsrett og Høyesteretts kjæremålsutvalg. Det vises i denne forbindelse til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 43 (Bind II side 274) og Rt 2001/152,1 side 1543(Bind II side 345). Fra Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse hitsettes:

”Utvalget slutter seg også til lagmannsrettens oppfatning om at det ikke er holdepunkter for å anta at statsadvokat Dorenfeldt holdt dokumentene vedrørende Gerd Kristiansen unna forsvareren, og at det for øvrig må anses utelukket at en eventuell bevisførsel om forholdet under hovedforhandlingen kunne hatt betydning for skyldspørsmålet. Utvalget bemerker at lagmannsretten har pekt på at Torgersen under hovedforhandlingen ikke bare hadde utpekt Gerd Berg som den ukjente Gerd han hadde forklart seg om til politiet og retten, men at Torgersen og Gerd Kristiansen kjente hverandre fra oppveksten, og at hun da vanskelig kunne tenkes å være den ukjente Gerd. I kjæremålsforklaringen pekes det på at Torgersen av denne grunn selv mener at Gerd Kristiansen ikke kan være den rette Gerd, men at dette ikke kan være

avgjørende. Forsvareren viser i denne forbindelse til at Torgersen ikke kjente henne igjen på Kafé Hjerterum om kvelden den 6. desember 1957. Hvorvidt han kjente henne igjen, er etter utvalgets oppfatning uvisst, hun kjente i hvert fall ham igjen. Utvalget finner det under enhver omstendighet utelukket at Torgersen skulle ha møtt Gerd Kristiansen i byen, tatt henne med hjem og tilbrakt en times tid sammen med henne hjemme og derpå fulgt henne tilbake til sentrum, uten å bli klar over hvem hun var. Det er også grunn til å peke på at Torgersen under den rettslige forundersøkelsen bekreftet at den ukjente Gerd hadde vært med ham hjem tidligere. I politiavhør i mars 2000 forklarte Torgersen at hun hadde vært med ham hjem én gang før.”

Påtalemyndigheten slutter seg til de vurderinger som her er foretatt. Det er ikke fremkommet noe som endrer denne vurdering.

I tillegg til de momenter Kjæremålsutvalget påpeker, vises det også til at det fra avisreferat fra Aftenposten 12. juni 1958 fremkommer at en ny ”Gerd” dukker opp. Det fremkommer videre av artikkelen at påtalemyndigheten og forsvarer ville avvente resultatet av avhøret med Gerd før man tok standpunkt til om hun skulle avhøres i retten. Se om dette Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 44 (Bind II side 275). Dette referatet viser klart at forsvarer var orientert om disse nye opplysningene om Gerd Kristiansen.

Det kan også vises til at Torgersen i sin forklaring til politiet av 7. desember 1957, jf dok 6, forklarer at han kjente Gerd fra dansefester han hadde vært på. På denne bakgrunn er det ingen grunn til å tvile på Torgersens egen oppfatning om at han ikke tror at ”hans” Gerd kan være Gerd Kristiansen. Det er således helt utenkelig at Gerd Kristiansen kan være den ukjente Gerd ettersom Torgersen og Gerd Kristiansen kjente hverandre fra oppveksten.

I ”Bevisene i Torgersensaken” side 476 pkt 6.9, stilles spørsmålet om hvorfor ikke Gerd Kristiansen, Ragna Noreng og Ruth Klausen ble ført som vitner, og det hevdes da også her at advokat Blom ikke hadde kjennskap til dem. Nytt i denne delen av begjæringen, og for så vidt også i forhold til tidligere gjenopptakelsessaker, er at det hevdes at forklaringene til blant annet Ragna Noreng og Ruth Johanne Klausen ikke ligger i det kopisettet man antar at forsvarer hadde. Dette skal underbygge påstanden om at advokat Blom ikke hadde kjennskap til disse.

Påtalemyndigheten bemerker først og fremst at det kan være mange grunner til at disse dokumentene ikke ligger i duplikatsaken. Det er på det rene at dette var dokumenter som ble produsert under hovedforhandlingen. Det er således ikke sikkert at advokat Blom har lagt disse inn i den kopisaken han hadde. Det er videre intet krav om at politi eller påtalemyndighet skal oppdatere en kopisak etter at rettsforhandlingene er avsluttet, og vi vet ingenting om i hvilken grad dette har blitt gjort. Videre vises til at saken gjennom tidene har vært utlånt til en rekke personer.

Avisreferatet i Aftenposten viser klart at forsvarer var kjent med vitnet Gerd Kristiansen og det foreligger ikke noe som tilsier at statsadvokat Dorenfelt ikke skulle gi forsvarer kopi av disse forklaringene. I tillegg til dette finner jeg grunn til å påpeke at forklaringene til Noreng og Klausen ikke inneholder opplysninger som ikke indirekte fremkommer gjennom spørsmål og svar fra Gerd Kristiansen i hennes første forklaring til politiet den 11. juni 1958. Denne ligger i hvert fall i duplikatsettet, og vi må uansett kunne legge til grunn at forsvarer har gjort seg kjent med denne.

For øvrig vises til at Ragna Noreng kun forklarte seg om at Gerd Kristiansen var skadet, og ikke om at hun satt Gerd i forbindelse med den Gerd som Torgersen skulle vært sammen med. Når det gjelder Ruth Klausens forklaring, vises til at hun i avhør 16. april 1999 ikke kunne bekrefte sin opprinnelige forklaring fra 1958, jf sakens dok 260/3. Hun mener nå at Gerd ikke kan ha forklart dette til henne, men må ha forklart dette til Ragna Noreng, noe som igjen ikke stemmer med forklaringene fra 1958.

Det er ingen holdepunkter for påstandene om at statsadvokat Dorenfelt skal ha underslått politiforklaringene til Klausen og Noreng. Påtalemyndigheten kan derfor ikke se at det på denne bakgrunn finnes grunnlag for gjenopptakelse etter reglene i § 391 nr 1.

Grunnlag nr 3:

Det anføres at vitnet Ørnulf Bergersen, som forklarte at han hadde sett Torgersen komme ut av Skippergata 6b den 7. desember 1957, forklarte seg falsk.

Anførselen er fremmet tidligere i tilknytning til både gjenopptakelsessaken fra 1973-1976 og gjenopptakelsesbegjæringen fra 1997-2001. Det vises i denne forbindelse til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 31 flg (Bind II side 264), hvor denne anførselen blir grundig drøftet, og Rt 2001 /1521 side 1543 (Bind II side 345). Jeg kan ikke se at det er kommet frem ytterligere opplysninger som gjør at denne anførselen står annerledes i dag. Jeg slutter meg til de vurderinger som er foretatt av Borgarting lagmannsrett og Høyesteretts kjæremålsutvalg hva gjelder denne anførselen.

Det vises for øvrig til påtalemyndighetens behandling av dette i del III, under punktet om Ørnulf Bergersen – "Bevisene i Torgersensaken" kap. 11.

Det er på ingen måte sannsynliggjort at vitnet forklarte seg falsk, langt mindre at han bevisst har gitt uriktige forklaringer slik domfelte hevder. Påtalemyndigheten kan ikke se at det på denne bakgrunn finnes grunnlag for gjenopptakelse etter reglene i § 391 nr 1.

Grunnlag nr 4:

Det anføres at avføringsbeviset ble manipulert til skade for Torgersen. Anførselen er fremmet tidligere i tilknytning til gjenopptakelsesbegjæringen fra 1997-2001. Det vises i denne forbindelse til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 84 (Bind II side 315) og Rt 2001 /1521 side 1551 (Bind II side 353). Fra Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse hitsettes:

”Når det gjelder anførselen om at avføringen kan være påført beslagene fra Torgersen på Kriminallaboratoriet etter hvert, finner utvalget å ville gi noen utfyllende kommentarer.

At Kriminallaboratoriet gang på gang i vanvare søler med avføring fra åsted og offer slik at den havner på beslagene fra Torgersen, kan det ses bort fra. Det som det således er spørsmål om, er hvilke holdepunkter som foreligger for å anta at Kriminallaboratoriet bevisst har plantet bevis.

Anførselen er utelukkende knyttet til hva som hevdes å kunne utledes av de sakkyndige uttalelsene som foreligger, noe som for så vidt innebærer at de sakkyndige er brukt av Kriminallaboratoriet i bestrebelsene for å få Torgersen dømt. Utvalget kan ikke se at det foreligger noe som helst holdepunkt for anførselen. Det er ikke noe

påfallende ved uttalelsene og de undersøkelser som der beskrives, og de spørsmål disse måtte foranledige, er på linje med spørsmål som normalt vil kunne oppstå i tilknytning til sakkyndige utsagn og sammenhengen mellom dem. Om de konkrete anførselene skal bemerkes:

I sin første undersøkelse - dateringen er 11. desember 1957 - fant Fürst på utsiden av skohælen « sparsomme mengder av brunfarvet stoff. Dette skrapes forsiktig av... ». I avskrapet fant Fürst « sparsomme planterester » - av ham også benevnt « *noen* slike dannelser » - mens Aaser, som undersøkte samme prøve noe senere med sikte på å fastslå om det var menneskeavføring, ikke « med bestemthet » fant å kunne påvise planterester. Fürst ba så Kriminallaboratoriet om å få tilbake materialet for blant annet å undersøke

« om det ved undersøkelse av en større porsjon fra prøve nr. 1 (fra skoen), kunne finnes rikeligere av disse partikler.

Ca. 8/1-58 fikk jeg igjen oversendt prøvene fra Kriminallaboratoriet.

På utsiden av helen på *venstre sko* kunne det ennå avskrapes noen få milligram mørkfarvet substans... »

I denne siste prøven fant Fürst betydelige mengder av de planteceller som også inngår i avføringen fra åsted og offer.

Dette hevdes av Torgersen å være påfallende, for det første fordi det er stor forskjell på forekomsten av planteceller i de to prøvene fra utsiden av hælen, for det andre fordi det i det hele tatt lot seg gjøre å skrape av mer ved annen gangs undersøkelse.

Kjæremålsutvalget begrenser seg til å peke på at de sakkyndiges undersøkelser av avføringen fra åstedet, offeret og beslagene viste at mengden av slike celler var ujevnt fordelt, og at når Fürst ba om å få materialet tilbake, var det nettopp for å undersøke en større porsjon. At Fürst nå fant noen få milligram avføring på utsiden av skoen og ikke i glasset med prøve 1 - hvis det var det han mente med « prøve nr. 1 (fra skoen) » - har ikke gitt grunnlag for noen kommentar fra hans side og er i det hele tatt upåfallende.

Anførselene om at det på Kriminallaboratoriet ytterligere er påført avføring på de prøver Printz mottok 21. januar og de Arbo Høeg mottok 15. februar 1958, er basert på tilsvarende utlegninger av de sakkyndiges utsagn. Utvalget finner ikke grunn til å kommentere dette nærmere.”

Påtalemyndigheten kan ikke se at det er kommet frem ytterligere opplysninger som gjør at denne anførselen står annerledes i dag. Jeg slutter meg til i de vurderinger som her er foretatt av Borgarting lagmannsrett og Høyesteretts kjæremålsutvalg hva gjelder denne anførselen. Jeg kommer nærmere tilbake til dette ved drøftelsen av anførselen om avføringsbeviset er manipulert i del III, Avføringsbeviset – "Bevisene i Torgersensaken" kap 9.

Det er på ingen måte sannsynliggjort at politi, påtalemyndighet eller en av de sakkyndige har gjort seg skyldig i straffbart forhold med hensyn til saken i forbindelse med avføringsbeviset slik domfelte hevder. Påtalemyndigheten kan ikke se at det på denne bakgrunn finnes grunnlag for gjenopptakelse etter reglene i § 391 nr 1.

Konklusjon:

Påtalemyndigheten kan, som nevnt over, ikke se at noen av de fire anførselene danner grunnlag for gjenopptakelse etter reglene i § 391 nr 1.

DEL III: PÅTALEMYNDIGHETENS BEMERKNINGER TIL TORGERSENS KRAV ETTER STRAFFEPROSSESLOVEN § 391 NR 3

Kort om vilkårene for gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr 3

"Bevisene i Torgersensaken" er i all hovedsak en detaljert gjennomgang av sakens bevismateriale hvor det konkluderes med at alle bevisene som lå til grunn for dommen i 1958 ble feiltolket, jf utredningen side 75. Torgersen skiller i utredningen ikke mellom hvorvidt anførselene er grunnlag for gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr 3 eller § 392 annet ledd. Begrunnelsen for dette er gitt å være at vilkårene for gjenopptakelse påstås overopplyst etter begge bestemmelsene. Det anføres at Gjenopptakelseskommissjonens oppgave er å vurdere Torgersens anførsler på fritt grunnlag, uten hensyn til om anførselene har vært fremsatt i tidligere begjæringer om gjenopptakelse og kjæremål, og uten hensyn til om anførselene har vært forkastet eller godtatt tidligere. Det er kanskje også årsaken til at det i begjæringen ikke, i særlig grad, er redegjort for hvilke anførsler og grunnlag som hevdes å være nye.

Gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr 3 kan kreves dersom det opplyses en ny omstendighet eller fremskaffes et nytt bevis som "synes egnet til å føre til frifinnelse". En rimelig mulighet har vært ansett som tilstrekkelig. Ved avgjørelsen av om gjenopptakelse skal tillates, vil vurderingstemaet være betydningen av de nye omstendigheter eller bevis dersom de hadde foreligget for retten da saken ble pådømt, sett i sammenheng med de øvrige omstendigheter og bevis som forelå for den dømmende rett. Omstendigheter eller bevis er nye når de ikke har vært ført for den dømmende rett, og dermed ikke har kunnet påvirke utfallet. En fornyet vurdering av det bevismateriale som ble benyttet under hovedforhandlingen er etter gjeldende rett ikke gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 3.

Det er påtalemyndighetens oppfatning at Torgersen i stor grad – særlig når det gjelder vitneforklaringene - kun foretar en ny vurdering av bevismaterialet uten å bringe noe nytt inn i saken. Anførsler som bygger på denne type vurderinger er ikke gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 3. Slike vurderinger vil imidlertid kunne tillegges vekt ved en vurdering av om vilkårene i straffeprosessloven § 392 annet ledd er oppfylt. Jeg vil derfor ved den videre drøftelse av hvert enkelt bevis, bemerke anførselene og påstandene i den grad det også vil ha betydning for vurderingen av om det foreligger slike særlige forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig.

Nye sakkyndige vurderinger av det bevismaterialet som forelå da saken ble pådømt har vært ansett å kunne gi grunnlag for gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr 3, selv om de ikke bygger på nytt materiale. I Rt 2001/1521 (Torgersensaken) uttrykker Høyesteretts kjæremålsutvalg dette slik, jf side 1538:

"Nye undersøkelser av teknisk bevismateriale i saken, eksempelvis med grunnlag i nye metoder eller nye generelle innsikter, vil således kunne anses som nye bevis. Også nye sakkyndige vurderinger som bare har karakter av evalueringer av tidligere sakkyndiges uttalelser, vil kunne anses som nye bevis, i hvert fall hvis evalueringene er basert på ny innsikt som har alminnelig faglig tilslutning."

Imidlertid er det etter Høyesteretts praksis ikke tale om nye omstendigheter eller bevis i relasjon til straffeprosessloven § 391 nr 3, dersom disse tidligere er påberopt som grunnlag for anke over dommen eller som grunnlag for begjæring om fornyet behandling. I Høyesteretts

kjæremålsutvalgs kjennelse inntatt i Rt 1992 side 698, kom Utvalget til at de ikke kunne omgjøre en tidligere avsagt kjennelse som avsto gjenopptakelse dersom grunnlaget for begjæringen var det samme. Det vil si at i den utstrekning grunnlaget for den nye gjenopptakelsesbegjæringen var det samme som tidligere, måtte den tidligere kjennelsen legges til grunn. Utvalget påpekte imidlertid at det i den utstrekning det påberopes nye omstendigheter som grunnlag for gjenopptakelse, må disse vurderes og da i sammenheng med det som tidligere er påberopt.

Påtalemyndigheten legger til grunn at Gjenopptakelseskommisjonen vil måtte utvise samme tilbakeholdenhet. Jeg er således ikke enig i Torgersens anførsel om at kommisjonen ikke skal ta hensyn til hva som er anført i de tidligere gjenopptakelsessakene. Gjenopptakelseskommisjonen har da også særlig bedt opplyst hva påtalemyndigheten mener er nytt i saken siden Høyesteretts kjæremålsutvalgs behandling av saken i 2001.

Kritikk av sakkyndige

I saken er det tre sentrale tekniske bevis; tannbittbeviset, avføringsbeviset og barnålbeviset. Torgersens anførsler vedrørende disse bevis er i det vesentligste rettet mot de sakkyndiges uttalelser, og påstand om at uttalelsene ikke holder et faglig forsvarlig nivå. Jeg vil derfor her komme med noen generelle bemerkninger hva gjelder denne type kritikk før jeg drøfter det enkelte bevis.

Også ved tidligere gjenopptakelsessak var domfeltes anførsler rettet mot innholdet av de sakkyndige uttalelser, hvoretter det også ble hevdet at disse ikke holdt et faglig forsvarlig nivå. Det vises i denne forbindelse til Høyesteretts kjæremålsutvalgs generelle uttalelse vedrørende dette, som påtalemyndigheten slutter seg til, jf Rt 2001/1521 side 1546 flg:

”For ordens skyld peker kjæremålsutvalget på at det etter straffeprosessloven av 1887 ikke gjaldt lovfestede krav til sakkyndige uttalelser – det samme er situasjonen etter någjeldende regler – men innenfor rammen av formålet med utarbeidelsen forutsettes uttalelsene selvfølgelig å være faglig forsvarlige i henhold til de krav som stilles på vedkommende område. Utvalget understreker at skriftlige sakkyndige uttalelser i straffesaker verken i 1958 eller i dag forutsettes å oppfylle de krav som måtte stilles til vitenskapelige rapporter. En sakkyndig uttalelse, som nettopp forutsettes å bli nærmere belyst og supplert gjennom den sakkyndiges forklaring og eksaminasjon fra partene og retten, behøver ikke inneholde detaljerte redegjørelser for fremgangsmåter og vurderinger. At det naturlig nok har foregått en utvikling, slik at man på faglig hold i dag normalt legger noen andre kriterier til grunn ved utarbeiding av skriftlige uttalelser enn det som var vanlig i 1958, er en annen sak, jf i denne forbindelse Kriminalpolitisenralens uttalelse 17. august 1999.”

Fra Kriminalpolitisenralens uttalelse 17. august 1999 side 3 siste avsnitt hitsettes:

”Flere av rapportene i saken synes ikke å holde mål etter de kriterier man legger til grunn i dag, verken hva gjelder generelle vitenskapelige rapporter eller sakkyndige tekniske uttalelser i straffesaker. Vi har imidlertid ingen eksakt kunnskap om hvilke normer eller tradisjoner man hadde for slike uttalelser for 40 år siden. Det er derfor vanskelig å vurdere konsistensen i deres uttalelser på et formelt grunnlag.

....

Det vil alltid være beslag i kriminalsaker som på det aktuelle tidspunkt anses som uredkommende/uaktuelle, og som av den grunn etter en innledende registrering, ikke blir undersøkt nærmere. At slike funn kan tillegges en annen betydning i ettertid, er imidlertid ikke grunnlag for å kritisere det arbeidet som opprinnelig ble gjort. Et viktig og nødvendig prinsipp i dagens etterforskning er at politiet definerer de sakkyndiges mandat og hva de ønsker undersøkt. Dette gjøres med utgangspunkt i opplysninger som av ulike grunner ikke kan tilføres de sakkyndige. Det er rimelig og anta at fremgangsmåten var tilsvarende i 1958.

Dette utelukker selvfølgelig ikke at de sakkyndige kan undersøke og kommentere andre bevismaterialer og/eller innfallsvinkler dersom de mener at dette har betydning for saken. De kan imidlertid vanskelig kritiseres for ikke å ha undersøkt materiale de ikke har mottatt, eller for ikke å ha gått inn i problemstillinger som de ikke har fått informasjon om fra politiet.”

Når det gjelder de tekniske bevisene, herunder først og fremst tannbittbeviset, avføringsbeviset og barnålbeviset, er det kun tannbittbeviset som har blitt undersøkt på nytt av andre sakkyndige. Den kritikk som fremsettes mot de sakkyndiges arbeid når det gjelder de to andre bevisene, er kun basert på at Torgersens privat antatte sakkyndige har gjennomgått de opprinnelige skriftlige sakkyndigerklæringene, og avgitt skriftlige sakkyndige uttalelser om dette. Spørsmålet blir om denne type nye sakkyndigerklæringer sett i sammenheng med de øvrige anførsler er å anse som nye omstendigheter eller nye bevis som er egnet til å føre til frifinnelse etter straffeprosessloven § 391 nr 3. Etter Høyesteretts praksis er omstendigheter eller bevis nye bare når de ikke har vært ført for den dømmende rett, og dermed ikke har kunnet påvirke utfallet, jf Rt 2000/2142, hvorfra det hitsettes fra side 2149:

”Nye forklaringer fra domfelte eller vitner som har forklart seg for den dømmende rett, har ikke vært ansett som nye omstendigheter eller nye bevis som gir grunnlag for gjenopptakelse etter § 391 nr 3, jf Rt-1998-1112. Nye sakkyndige erklæringer har derimot vært ansett som nye bevis, selv om de ikke er basert på nytt materiale, jf Rt-1994-1149 med videre henvisninger. Nye vurderinger av de bevis som ble ført for den dømmende rett er normalt ikke en ny omstendighet eller et nytt bevis etter § 391 nr 3, jf Rt-1997-1186 for så vidt angår nye sakkyndige erklæringer som viser ulike nyanser i synet på hvor sannsynlig eller usannsynlig det tidligere antatte tidspunkt for når døden inntraff må antas å være.”

Det er på det rene at samtlige sakkyndige rapporter var kjent for partene i 1958. Under hovedforhandlingen i 1958 redegjorde de sakkyndige for sine undersøkelser og funn. Det må derfor legges til grunn at de skriftlige erklæringene ble nærmere belyst og supplert gjennom de sakkyndiges forklaring og eksaminasjon fra partene og retten.

De privatantatte sakkyndige har som nevnt ikke foretatt en ny sakkyndig vurdering av bevismaterialet, da dette ikke lenger eksisterer (med unntak av tannbittbeviset), men kun en evaluering av de sakkyndige rapportene. Det i seg selv er selvfølgelig ikke nye omstendigheter eller nye bevis, jf straffeprosessloven § 391 nr 3, med mindre det er tvil om at de vurderinger som ble foretatt ikke er korrekte, eller hvis evalueringene er basert på ny innsikt som har alminnelig faglig tilslutning.

Det fremgår av Høyesteretts praksis at det ikke er et krav at skriftlige sakkyndige uttalelser i straffesaker, verken i 1958 eller i dag, forutsettes å oppfylle de krav som måtte stilles til vitenskapelige rapporter. En sakkyndig uttalelse, som nettopp forutsettes å bli nærmere belyst

og supplert gjennom den sakkyndiges forklaring og eksaminasjon fra partene og retten, behøver ikke inneholde detaljerte redegjørelser for fremgangsmåter og vurderinger. Et spørsmål som det deretter er naturlig å stille seg, er i hvilken grad den sakkyndige uttalelsen skal kunne etterprøves i ettertid. Man må anta at de sakkyndige har hatt som forutsetning at de skulle redegjøre for sin uttalelse under hovedforhandlingen. De har neppe forutsatt at uttalelsene alene skulle kunne etterprøves så lenge etterpå at de selv var døde, og bevismaterialet destruert.

Det fremkom i 1958, så vidt påtalemyndigheten kan se, ingenting om at det ble fremmet kritikk mot de sakkyndige uttalelsene i 1958 – verken fra aktor, forsvarer, andre sakkyndige eller lagmannsretten. Dette må etter min oppfatning kunne tolkes dit hen at de sakkyndige fulgte de normer og tradisjoner som var på den tid.

Det forhold at en sakkyndig vurdering fra 1958 ikke er etterprøvbar i seg selv, eller ikke fyller de forventninger vi i dag har til den, er etter påtalemyndighetens oppfatning ikke i seg selv grunnlag for gjenopptakelse.

TANNBITTBEVISET – BEVISENE I TORGERSENSAKEN KAP. 8

Innledende bemerkninger

Tannbittbeviset består av fotografier, avtrykk og avstøpninger av bittmerker i Rigmor Johnsens bryst, sammenholdt med avstøpninger av Torgersens tenner og tannavtrykk.

Torgersen anfører at dette beviset utelukker ham som gjerningsmann.

Tannbittbeviset var et av flere tekniske bevis som ble fremlagt og vurdert under hovedforhandlingen i 1958, og har vært et sentralt tema siden. Torgersens anke til Høyesterett i 1958 ble blant annet begrunnet med saksbehandlingsfeil i forbindelse med at det ikke ble oppnevnt odontologisk sakkyndig utenfor Norden. Høyesterett forkastet anken, jf Rt 1958/1101.

I forbindelse med Torgersens gjenopptakelsessaker fra 1973-1976 og fra 1997-2001, var anførselene tilknyttet tannbittbeviset svært omfattende og detaljerte. De forskjellige rettsinstanser har til sammen oppnevnt 5 sakkyndige, henholdsvis Strøm, Wærhaug, Bang, Mac Donald og Whittaker. Videre har Torgersen selv engasjert en rekke personer, blant annet Hagen, Neumann, Johannessen, Holck, Flood, Senn, Bowers, Alder og Stimson. I tillegg kommer Solheim som var engasjert av påtalemyndigheten. Samtlige har studert hele eller deler av bevismaterialet, og på den bakgrunn kommet med sine uttalelser. Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) har i forbindelse med gjenopptakelsessaken fra 1997-2001 hatt de nye sakkyndiges uttalelser til vurdering; herunder rapportene fra MacDonald og Whittaker, Senn og Flood, og kommet med bemerkninger til disse. DRK har også kommet med generelle uttalelser vedrørende tannbittbevis. Det har videre ved den rettslige behandlingen av gjenopptakelsessakene vært utvekslet og fremlagt en mengde prosesskriv og dokumentasjon.

Ved samtlige domstolsbehandlinger har således dette beviset vært gjenstand for en svært grundig og omfattende behandling. Vi viser til Eidsivating lagmannsretts beslutning av 27. juni 1975 side 165 – 192 (Bind I side 182 – 209), Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 31. mai 1976 (Bind I side 229 flg.), Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 46 -74 (Bind II side 277-305) og Rt 2001 /1521 side 1552 flg. (Bind II side 354 flg.).

Under saksforberedelsen for Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2001 ble det også avholdt et rettsmøte for gransking av tannbittbeviset. Partene var til stede under dette møtet, de ble gitt anledning til å stille spørsmål til de sakkyndige, og de sakkyndige fikk anledning til å stille hverandre spørsmål, samt kommentere hverandres uttalelser.

Ingen av gjenopptakelsesbegjæringene ble tatt til følge ved behandlingen i lagmannsretten, og Høyesteretts kjæremålsutvalg forkastet begge kjæremål i hhv 1976 og 2001.

Kjæremålsutvalget kom ved siste behandling, jf Rt 2001/1521, til at vekten av tannbeviset måtte reduseres i forhold til det som ble lagt til grunn av de sakkyndige i 1958. Utvalget fant at tannbittbeviset fremdeles trakk i retning av at Torgersen var biteren, men at dette ikke var vesentlig mer sannsynlig enn at han ikke har avsatt bittmerke. Høyesterett konkluderte imidlertid med at de ikke fant at det var opplyst nye omstendigheter eller skaffet frem nye bevis som hver for seg eller samlet synes egnet til å føre til frifinnelse av Torgersen, jf straffeprosessloven § 391 nr 3.

Påtalemyndigheten viser til de grundige drøftelser som er foretatt av samtlige rettsinstanser og tar til etterretning Høyesteretts kjæremålsutvalgs vurdering av tannbittbeviset i 2001.

Påtalemyndigheten ønsker likevel å påpeke at Kjæremålsutvalget ga uttrykk for å ha vært i atskillig tvil da Utvalget til slutt konkluderte med at tannbittbeviset måtte reduseres i forhold til det som ble lagt til grunn av de sakkyndige i 1958. Det vises til at samtlige fem rettsoppnevnte sakkyndige har kommet til at det er stor grad av sannsynlighet for at bittmerkene i brystet er avsatt av Torgersen. De to rettsoppnevnte sakkyndige for Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2001, MacDonald og Whittaker, (videre omtalt som britene), konkluderte med at det var "meget sannsynlig" (very likely) at merkene i Rigmor Johnsen var avsatt av Torgersens tenner. De har videre presisert, på senere anmodning, at sannsynligheten for at Torgersen er biteren ligger et sted mellom 50 – 95 %. Høyesteretts kjæremålsutvalg gir øverst på side 1564 i kjennelsen uttrykk for flg. (min utheving):

"Under **atskillig tvil** finner utvalget heller ikke å kunne slutte seg til MacDonald og Whittakers konklusjon om dette er "meget sannsynlig", som for dem betyr en sannsynlighet mellom "mest sannsynlig" og "i realiteten sikkert"."

Bemerkninger til dr. Senns skriv av 22. november 2003

I gjenopptakelsesbegjæring som nå skal behandles, opprettholder Torgersen anførselen om at tannbittbeviset utelukker ham som gjerningsmann.

Anførselene knyttet til tannbittbeviset er av Torgersen behandlet i "Bevisene i Torgersensaken" kapittel 8. Slik påtalemyndigheten ser det fremkommer det ikke noe nytt siden Høyesteretts kjæremålsutvalgs grundige behandling i 2001.

Det fremlegges imidlertid et nytt skriv fra dr. Senn datert 22. november 2003. Jeg har ingen egenkompetanse til direkte å vurdere tannavtrykk opp mot bitemerker, og har selvfølgelig også vanskeligheter med å veie motstridende uttalelser mot hverandre. Det er imidlertid påtalemyndigheten oppfatning at skrevet kun er en videre diskusjon rundt de samme temaer som har vært gjenstand for grundig vurdering tidligere, herunder at dr. Senn utelukker Torgersen som biter. Skrevet er oversendt DRK og det synes som de deler min oppfatning hva gjelder skrivets innhold. Fra den rettsmedisinske kommisjons uttalelse av 22.01.04 hitsettes:

"Den rettsmedisinske kommisjon, Laboratorieteknisk gruppe har mottatt denne utredningen fra Dr. David Senn. Utredningen synes å være en reaksjon på og en argumentasjon i forhold til Høyesterett kjæremålsutvalgs beslutning av 28.11.2003 (feilskrift for 2001, min tilføyelse)

Man viser til Kommisjonens behandling av de tidligere rettsodontologiske rapporter i saken, inklusiv Dr Senns rapport av 11.3.2001, jf vår rapport av 03.10.2001.

Den foreliggende utredning fra Dr Senn ansees ikke å være en type som betinger behandling i Kommisjonen, og den undergis derfor ingen ordinær behandling."

Etter påtalemyndigheten oppfatning kan ikke denne type uttalelser uansett regnes for å være et nytt bevis, jf straffeprosessloven § 391 nr 3. Det vises her blant annet til Rt 1997/1186 hvor Høyesterett uttaler flg:

”Betingelsen for gjenopptagelse etter straffeprosessloven § 391 nr 3 var ikke oppfylt. Forskjellen i de sakkyndiges uttalelser refererer seg til nyanser i synet hvor sannsynlig eller usannsynlig det antatte dødstidspunktet var. Forskjellen innebar ikke at en sakkyndig uttalelse kunne ses som et nytt bevis eller en ny omstendighet i forhold til straffeprosessloven § 391 nr 3.”

I skrivet opprettholder dr. Senn som nevnt sin konklusjon om at tannbittbeviset utelukker Torgersen som biter.

Jeg finner det derfor nødvendig å vise til at Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2001 fant det klart at tannbittbeviset ikke gir grunnlag for en absolutt utelukkelseskonklusjon, slik Senn hevdet både da og nå. Ved den rettsmedisinske kommisjons behandling av dr Senns rapport fikk han heller ikke støtte for dette syn. Fra DRK’s uttalelse av 3.10.01 side 4 hitsettes:

”Kommisjonen anser at hans konklusjoner i stor grad avhenger av den tillit man kan ha til de meninger den sakkyndige har om hvilke trekk de tenner må ha som har forårsaket bittmerket. Disse forventede trekk (side12 i sakkyndigrapporten) er – i alle fall delvis – presentert av den sakkyndige som ikke-dokumenterte utsagn eller sakkyndige bedømmelser. Disse utsagn og bedømmelser – og dermed også den sterke konklusjonen at det er utelukket at Torgersen kunne ha etterlatt et slikt bitt – er således ikke tilgjengelig for evaluering fra Kommisjonens side.

....

Tillegget i Dr Senns rapport av 11. mars inkluderer svar fra Dr Marden E Alder og Dr Paul G Stimson på tre spørsmål stilt av Dr Senn, og basert på gjennomgang av ”kopier av det undersøkte materiale”. Begge de sakkyndige ansees velkvalifisert av Kommisjonen. Men de sakkyndiges basis for de svar de gir er enten ikke gitt eller utilstrekkelig omtalt, slik at Kommisjonen ikke har noen rimelig basis for evaluering av disse to ekspertenes vurderinger.

...

Videre vedr. Bowers:

...

Den absolutte konklusjonen om utelukkelse er imidlertid presentert som et ikke-dokumentert utsagn eller en sakkyndig bedømmelser som ikke er tilgjengelig for evaluering fra Kommisjonens side. Den sakkyndige resonnerer slik at han finner at de rettsmedisinske bevis skaper tilstrekkelig tvil (reasonable doubt) om at Torgersen har laget bittmerket, og at bevisene ikke tillater noen positiv identifikasjon. Så langt Kommisjonen er i stand til å vurdere det, kan ikke disse argumentene legges til grunn for et absolutt utsagn om utelukkelse.”

Jeg finner også grunn til å sitere DRKs sluttbemerkninger fra side 5(mine understrekninger):

” ”Bittmerkebeviset” i Torgersen-saken er nå blitt vurdert av en rekke spesialister i rettsodontologi og beslektede fagområder, og blant dem flere fagfolk med godt internasjonalt vitenskapelig omdømme. De har samlet gitt uttrykk for et vidt spekter av ulike sakkyndige bedømmelser i forhold til hovedspørsmålet i denne sammenheng: Hva er sannsynligheten for at Torgersens tannsett kunne påføre Rigmor Johnsen et slikt bittmerke sammenlignet med sannsynligheten for at bittmerket kunne

vært påført av tansettet til noen annen? Det er demonstrert at de sakkyndige har ulike oppfatninger av i hvilken grad og hvordan særegenheter ved et tannsett vil føre til særegenheter i et bittmerke. Dette leder til ulike oppfatninger når det gjelder kriterier for "match" mellom et bittmerke og et tannsett. Det er ingen omforent kunnskap, ei heller en alminnelig oppfatning, om den vekt man kan tillegge "matchende" særegenheter, det finner ingen veldefinerte kriterier for "ikke-matchende" særegenheter. Hvis en særegenhet ved et bittmerke atskiller seg fra det man skulle forvente dersom det var forårsaket av et gitt tannsett, kan det tilsynelatende neglisjeres (gis en "naturlig forklaring") av noen sakkyndige, mens andre bruker det som grunnlag for å utelukke. Alt i alt er det blitt demonstrert at dagens "state-of-the-art" innen dette området av rettsodontologi er slik at det ikke gir grunnlag for noen sterk konklusjon om at det aktueller bittmerke ble påført av Torgersen, og heller ikke om at det ikke ble det."

Som det fremgår av det som er sitert ovenfor har ikke den rettsmedisinske kommisjon kunnet evaluere "utelukkelseskonklusjonen" til de privat engasjerte amerikanske sakkyndige. Det er verd å merke seg at Torgersen benytter bistand fra sakkyndig hvis konklusjoner i utredningene ikke kan evalueres. Dette må særlig ses i lys av den omfattende kritikk Torgersen retter mot de rettsoppnevnte sakkyndige og deres uttalelser.

Det fremkommer av Dr. Senns nye skriv av 22.11.03 at han heller ikke selv pretenderer å komme med noe nytt. Han gir nemlig klart uttrykk for at han håper at kommentarene til Kjæremålsutvalget bøter på hans svikt i Oslo i forhold til det å presentere materialet klarere og mer fullstendig overfor utvalget.

Under saksforberedelsen var Dr. Senn ikke enig med de britiske rettsoppnevnte sakkyndige, og han gir nå uttrykk for at han ikke er enig med Høyesteretts kjæremålsutvalg i de vurderinger og slutninger de har trukket. Etersom Kjæremålsutvalget, etter grundig vurdering av bevismaterialet, i det alt vesentligste har lagt til grunn de britiske rettsoppnevnte sakkyndiges redegjørelser, er det ikke overraskende at dr Senn ikke er enig med Høyesteretts kjæremålsutvalg. Dette representerer således ikke noe nytt i straffeprosessloven § 391 nr 3 forstand.

Det er videre påtalemyndighetens oppfatning at det ikke er noe som tyder på at Høyesteretts kjæremålsutvalg ikke har forstått eller fått med seg de synspunkter dr Senn hadde vedrørende tannbeviset. Det fremkommer klart av kjennelsen at Dr Senns syn er grundig vurdert. Torgersens forsvarer, advokat Moss, er heller ikke i tvil om at kjæremålsutvalget forstod Dr Senns foredrag i Oslo i forbindelse med granskningsmøtet 22.03.01, jf advokat Moss' artikkel om Torgersen-saken i Advokatbladet nr 10 for 2005 på sidene 60-61. I artikkelen skriver advokat Moss at dommerne i Høyesteretts kjæremålsutvalg "skjønnte utmerket dr Senns foredrag – antagelig like rystet som alle oss andre som var tilstede", underforstått at det ble lagt frem et bevis de oppfattet som frifinnende for Torgersen, men at Utvalget likevel valgte å se bort fra det. Dette får stå for advokat Moss regning. En slik antydning fra Torgersens forsvarer føyer seg bare inn i rekken av påstander om at så å si samtlige personer som har hatt med Torgersen-saken å gjøre har opptrådt uredelig og/eller ulovlig, jf det som er sagt innledningsvis om dette. Det hevdes altså nå at også Høyesterett opptrådte slik ved behandlingen i 2001. Etter påtalemyndighetens oppfatning faller dette på sin egen urimelighet.

Alt i alt kan påtalemyndigheten ikke se at dr Senns uttalelse av 22.11.03 kan anses som nye omstendigheter eller nye bevis som verken isolert sett eller sett i sammenheng med de øvrige omstendigheter i saken – synes egnet til å føre til frifinnelse, jf straffeprosessloven § 391 nr 3.

Bemerkninger til anførselene i "Bevisene i Torgersensaken" kap 8

Ettersom gjenopptakelse også er krevet etter straffeprosessloven § 392 annet ledd vil jeg, slik jeg har varslet innledningsvis, fortløpende bemerke Torgersens anførsler slik de fremkommer i "Bevisene i Torgersensaken" kap 8.

Til pkt 2:

Det hevdes (øverst på side 149) at avtrykk og modeller av Torgersens tenner fra 1958 og annet materiale som Strøm laget fortsatt finnes, og at det derfor er mulig å gjøre minst like gode undersøkelser i dag som det var i 1957-58 for å analysere om det er noen sammenheng mellom bittsporet og Torgersens tenner.

Etter påtalemyndighetens oppfatning må dette utsagnet bero på en misforståelse, ettersom samtlige sakkyndige, (både de rettsoppnevnte og Torgersens privat engasjerte) og Høyesteretts kjæremålsutvalg, ikke deler dette syn. Det vises her til Høyesteretts kjæremålsutvalgs innledning ved drøftelsen av "Beste bevis". Fra kjennelsen side 1557 hitsettes:

"Spørsmålet er her hva som i dag fremstår som såkalt beste bevis ved den rettsodontologiske undersøkelse av tannbittmerkene. Spørsmålet stilles fordi en rekke av de elementer som inngår i tannbittbeviset, har eller kan ha undergått forandringer i de mer enn 40 år som er gått siden drapet, og det er uenighet mellom de sakkyndige om hva som i dag er de beste bevismidler.

Innledningsvis er det grunn til å peke på at Strøm ble tilkalt ved obduksjonen av Rigmor Johnsen om morgenen 7. desember 1957. Han iakttok, fotograferte og beskrev bittmerkene og tok det første avtrykk av brystet, og fotograferte det, før brystet ble skåret fra kroppen. Videre iakttok han og tok senere avtrykk av Torgersens tenner. Strøm har således utvilsomt bedømt tannbittbeviset på grunnlag av de beste bevismidler. Wærhaug undersøkte de avtrykk og avstøpninger Strøm hadde tatt, i opprinnelig stand.

Ved sine undersøkelser av de bevismidler som fremdeles eksisterer, fant MacDonald og Whittaker at brystet, som oppbevares i en preserveringsvæske, og de avtrykk og avstøpninger som foreligger, hadde undergått forandringer og derfor ikke kunne oppfattes som beste bevis når det gjaldt undersøkelse av detaljer i bittmerkene. Britene la til grunn at de fotografier Strøm hadde tatt av den første avstøpningen han tok av brystet 7. desember 1957, Strøms fig. 5, 6 og 7, britenes fig. 3a-d, i dag er beste bevis. De har for øvrig fremhevet at fotografiene har meget høy kvalitet med sikte på undersøkelser av detaljer.

Senn har basert sine undersøkelser av detaljer i bittmerkene på avtrykk han selv i 2001 tok av det oppbevarte brystet, som han fant bemerkelsesverdig godt bevart, og på avtrykk av en modell – avstøpning – av brystet som oppgis å være fra 1957, men som ikke er datert. De fotografier britene anså som beste

bevis, er ikke omtalt i Senns rapport, men han hevder i en uttalelse av 3. april 2001 at fotografiene er uegnet som bevis fordi de ikke er skalert.”

Det er videre på det rene at originalavstøpninger av Torgersens tenner ikke lenger finnes. Dette var kjent under forrige gjenopptakelsesak, og det fremgår av Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 30 (Bind II side 261). Det vises for øvrig til politirapport av 8. november 2005 vedrørende status for beslaget i saken.

Til pkt 3:

Som tidligere nevnt har det vært en rekke personer som har kommet med uttalelser vedrørende tannbeviset. Under dette pkt. i "Bevisene i Torgersensaken" kap. 8 gjengis samtlige konklusjoner, og det pekes på at det er uenighet mellom de sakkyndige om betydningen av tannbeviset.

Det er på det rene at samtlige fem rettsoppnevnte sakkyndige har konkludert med at det er stor grad av sannsynlighet for at bittmerkene i Rigmor Johnsen bryst er avsatt av Torgersen.

En rekke av de privatengasjerte sakkyndige konkluderer med utelukkelse, og jeg vil derfor knytte noen få bemerkninger til de kvalifikasjoner de privat engasjerte sakkyndige har hatt. Jeg vil i det følgende vise til deler av Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 55 flg. (Bind II side 286), hvor lagmannsretten gjengir og bemerker de kommentarer som de rettsoppnevnte britiske sakkyndige har kommet med til uttalelsene fra de privat engasjerte sakkyndige.

Professor dr. odont. Arne R. Hagen

Hagen kom til at hvis Strøm og Wærhaugs beskrivelser var riktige måtte Torgersen utelukkes som biter.

Det vises her til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 55(Bind II side 286)(mine uthevelser):

”Når det gjelder professor Hagens betenkning, bemerker de rettsoppnevnte sakkyndige at Hagen **ikke har sakkunnskap innen rettsodontologi**, og at dette framgår tydelig av hans mange observasjoner og argumenter. Sammenligningsprosessen mellom bittmerkene og tannsettet starter med at de « deltagende objekter karakteriseres uavhengig av hverandre », men fortsetter med hva som kan beskrives som en « interaktiv sammenligning » som beveger seg mellom sammenligningsobjektene. Dette er ikke det samme som å forandre data, som antydnet av Hagen. Det vises også til at Hagen **ikke har studert primærmaterialet.**”

Hagens uttalelse ble i 1973 forelagt både Strøm og Wærhaug uten at disse fant grunn til å endre noe i sine erklæringer og konklusjoner, jf dok 178 og 179.

Tannlege Fredrik Neumann

Neumann fant mange uoverenstemmelser mellom Torgersens tenner og bittsporet uten å konkludere med hensyn til om Torgersen kunne være biteren.

Det vises her til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 55(Bind II side 286)(mine uthevelser):

”De rettsoppnevnte sakkyndige har videre kommentert dr Neumanns uttalelse av 4. februar 1973, avgitt i forbindelse med forrige gjenopptakelsessak. Neumann har **ikke kvalifikasjoner i rettsodontologi**, og hans uttalelse om at det er like sannsynlig at en rekke alternative tannkarakteristika kan ha avsatt bittmerkene i Rigmor Johnsens bryst, **viser manglende forståelse av bittmerkeidentifikasjon.**”

Tannlege Kjell Johannessen

Johannessen konklusjon var at Torgersen måtte utelukkes som biter.

Det vises her til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 56(Bind II side 287)(mine uthevelser):

”MacDonald og Whittaker kommenterer også tannlege Kjell Johannessens rapport av 8 september 1997. De **tar avstand fra Johannessens synspunkter om at identifikasjon av en mistenkt i en bittmerkesak ikke krever noen spesiell sakkunnskap i rettsodontologi.**”

Professor i humananatomi dr med Per Holck

Holcks konklusjon var at Torgersen måtte utelukkes som biter.

Det vises her til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 69(Bind II side 300) (mine uthevelser):

”Lagmannsretten kan ikke se at professor Holcks uttalelser kan rokke ved holdbarheten av vurderingene til de rettsoppnevnte sakkyndige. Som påpekt av professor Gisle Bang og de rettsoppnevnte sakkyndige, har Holck **ikke faglig bakgrunn** med hensyn til å uttale seg som sakkyndig i bittsporsaker. Holcks uttalelser om tolkingen av merkene i brystet i forhold til Torgersens tenner har av den grunn begrenset vekt, selv om lagmannsretten ser betydningen av forskjellige faglige innfallsvinkler. Det bemerkes for øvrig **at professor Holck i sine vurderinger bl a har brukt tannmodellen fra 1960 (Zalgen, eller Stensland-modellen), selv om den har klare avvik fra den opprinnelige modell.**”

Fra Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 70 hitsettes videre(mine uthevelser):

”Lagmannsretten viser ellers til at Den rettsmedisinske kommisjon i sin avsluttende rapport av 7. august 2000 også har kommentert professor Holcks rapporter av 11. mars og 4. juli 2000. Kommisjonen har bl a uttalt:

”Kommisjonen har ingen vesentlige bemerkninger til den sakkyndiges *undersøkelser*. Kommisjonen er imidlertid **i tvil om hvorvidt den sakkyndige har en rimelig tilstrekkelig vitenskapelig kompetanse** til å vurdere *betydningen av sine funn* i forbindelse med den aktuelle sak. Kommisjonen finner i alle fall at han **ikke har presentert et tilstrekkelig grunnlag for sine relativt bastante konklusjoner**. Dette gjelder begge rapportene.”

Professor dr. odont. Gisle Bang har også hatt en grundig gjennomgang av Holcks uttalelse, jf Borgarting lagmannsretts saksmappe 10, dok 409.

Senior forsker dr. med Per R. Flood

Flood fant mange uoverenstemmelser mellom Torgersens tenner og bittsporet. Flood fant ikke grunnlag for å konkludere i noen bestemt retning.

Det vises her til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 67(Bind II side 298(mine uthevelser):

”Lagmannsretten kan ikke se at Floods uttalelser gir grunnlag for å underkjenne de rettsoppnevnte sakkyndiges vurderinger. **Flood har ikke rettsodontologisk kompetanse**, og hans uttalelse om hvor vanlig det er med slike tannslitasjer, bygger på opplysninger fra andre, uten at det er opplyst eller dokumentert hvilken kjennskap disse har til Torgersens tannslitasjer og hvilket nærmere grunnlag de har for sine opplysninger. Den omstendighet at det ved en « statisk » sammenligning av Torgersens tenner og bittmerkene ikke synes å være full overenstemmelse er heller ikke noe som gir grunn for å gjenoppta saken. MacDonald og Whittaker har framhevet at man ved identifikasjon ikke kan gjenfinne tanngarden til biteren direkte og i alle detaljer i bittmerket. Det vises nærmere til det som tidligere i kjennelsen er gjengitt fra de rettsoppnevnte sakkyndiges rapport, bl a om at de anatomiske detaljer av det bitte vevsområdet påvirker hvilke tenner og deler av individuelle tenner som etterlater merker i vevet, samt at forskyvning er en viktig kompliserende faktor. Som de sakkyndige bemerker, **krever fortolkninger av bittmerker og mulige mistenktes tenner betydelig erfaring og sakkunnskap.**”

Påtalemyndigheten finner også grunn til å vise til den endring Flood hadde i sin oppfatning fra 1998 til 2001. Dette er kommentert i Høyesteretts kjøremålsutvalgs kjennelse (Rt 2001/1521) på side 1561:

”I 1998 ble Flood, som hadde fremstilt de stereoskopiske bildene i 1974, av Bang anmodet om å avgi en skriftlig uttalelse om sin befatning med dette. I brev til Bang av 2. oktober 1998 skriver Flood at han var overrasket over hvor god korrespondanse det var mellom tennene og bittmerkene, og at han ikke kunne se noen detaljer som utelukket at merkene var laget av disse tennene. Brevet er vedlagt Floods uttalelse til utvalget av 12. mars 2001. Etter å ha gitt uttrykk for at Torgersens fortenner i underkjeven viser slitasje og avskallingsskader noenlunde forenlig med bittmerkene, sier han her, under henvisning til de stereoskopiske bildene, at det foreligger « også klare uoverensstemmelser på detaljplanet ». ”

Når det gjelder de 4 amerikanske sakkyndige, Senn, Bowers, Alder og Stimson vises til at de alle har undersøkt det samme bevismaterialet som det dr Senn benyttet. Det viser her til det som er bemerket ovenfor i pkt 2 vedrørende ”beste bevis” og dr Senns valg av bevismateriale.

Til pkt 4:

Her nevnes 4 trekk som hevdes å utelukke Torgersen som biter. Dette punktet bygger i stor grad på dr Senns tilleggsuttalelse av 22. november 2003.

Intet merke etter Torgersen høyre sidefortann i underkjeven (tann 42)

Dette var et sentralt tema under gjenopptakelsessaken fra 1997-2001, og er drøftet i Høyesterett kjæremålsutvalgs kjennelse fra 2001 på side 1560 annet og tredje avsnitt under overskriften "Bittmerkene under brystvorten":

"For det første anføres at høyre sidefortann ikke har avsatt merke, noe som indikerer at biteren, i motsetning til Torgersen, mangler eller har en uvanlig slik tann. Spørsmålet om dette manglende merke - det synes snarere å være tale om et ganske svakt spor - har fra første stund stått sentralt ved vurderingen av tannbittbeviset.

MacDonald og Whittaker har gitt uttrykk for at bittmerke i hud ikke er et nøyaktig avtrykk av det tannsett som har avsatt merket, og at eksempelvis en tann som man ville vente avsatte merke, ikke alltid gjør det. De har vist til at dette kan forklares ved ulik tekstur eksempelvis i forskjellige deler av brystvevet, og i tenneses innbyrdes lengde og vinkling. I sin uttalelse av 23. juli 2001 søker de å gi en konkret, mulig forklaring på hvorfor Torgersens høyre sidefortann ikke har avsatt merke. I tilknytning til forsøk som er gjort av blant andre Senn, og som tar sikte på å vise at Torgersens høyre sidefortann alltid avsetter merke ved bitt i dyrehud, har de fremhevet at dynamikken ved bitt i levende menneskelig vev vanskelig lar seg reprodusere ved laboratorieforsøk. De britiske sakkyndige har, i likhet med de tidligere rettsoppnevnte sakkyndige, konkludert med at mangelen på tydelig bittmerke etter høyre sidefortann ikke kan utelukke Torgersen som biter. Kjæremålsutvalget finner ikke grunnlag for å trekke denne konklusjonen i tvil."

Påtalemyndigheten slutter seg til de vurderinger og de slutninger som er foretatt av Høyesteretts kjæremålsutvalg, og kan ikke se at saken stiller seg annerledes i dag.

Til anførselen om at den britiske tolkning av bildet er feil når de observerer et utydelig merke etter tann 42, vises kort til at ikke bare de britiske sakkyndige har sett dette, men også Bang, Solheim og Bowers. Bowers uttaler at det (merke etter tann 42) bare er svakt til stede på det originale obduksjonsfotografiet som en avskrapning (engelsk: bruise). Det fremgår også av det som er sitert ovenfor fra Høyesterett kjæremålsutvalgs kjennelse at også de legger til grunn at det er snakk om et "ganske svakt spor".

Øverst på side 18 i sitt skriv av 22. november 2003 har dr Senn følgende kommentar: "Alle sakkyndige fra 1957 til i dag er enig om og stadfester i rapporter og brev at dette viktige fysiske trekket ikke fremkommer i noe av bevismaterialet i denne saken."

Påtalemyndigheten vil kort bemerke at den oppfatter denne kommentaren som noe upresis, idet som over nevnt både Bang, MacDonald, Whittaker og Bowers (en av de amerikanske sakkyndige som dr Senn benyttet seg av) alle synes å se et svakt spor av denne tannen. Påtalemyndigheten legger derfor til grunn at dr Senn her må mene at et tydelig merke ikke fremkommer.

Det påstås at gjentatte artikulatorforsøk har vist at Torgersens tann 42 alltid setter merke sammen med tann 41 og tann 43. Det vises her til at de britiske sakkyndige fremhever i sine uttalelser at dynamikken ved bitt i levende menneskelig vev vanskelig lar seg reproducere ved laboratorieforsøk, jf det som er sitert foran fra Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse side 1560.

Forholdet mellom Torgersens tenner 31 og 41 og bittmerkene 5 og 6

Det hevdes at den relative plassering av bittmerkene 5 og 6 utelukker at Torgersen er biteren.

Anførselen ble fremmet under saksforberedelsen i 2001 for Høyesteretts kjæremålsutvalg. Kjæremålsutvalget har vurdert dette og kommet med følgende bemerkninger i kjennelsen, fra nederst på side 1560 hitsettes:

”Videre er det fra Torgersens side anført at mens bittmerke 5 ligger nærmere tungesiden enn bittmerke 6, er det omvendte situasjonen for Torgersens to midtre fortenner i underkjeven. I sin uttalelse av 23. juli 2001 har de britiske sakkyndige gitt en supplerende og detaljert redegjørelse for hvordan forskyvningen kan forklares. De mener at det skyldes den forskjellige høyde/form/slitasje på skjærekantene på Torgersens to fortenner og på dynamikken i bittet i brystvevet. Dette har etter deres oppfatning ført til at det først og fremst er tungesiden på skjærekanten til høyre midtre fortann som har avsatt merke 5, mens leppesiden på venstre midtre fortann avtegnes i merke 6. Kjæremålsutvalget mener at de britiske sakkyndige har gitt en plausibel forklaring på hvorledes forskyvningen kan ha oppstått, og kan ikke se at uoverensstemmelsen utelukker Torgersen som biter.”

Karakteristiske trekk i bunnen av bittmerke 2

Det hevdes at bittmerke 2 utelukker Torgersen som biteren.

Dette var også et sentralt tema ved forrig gjenopptakelsessak og er drøftet av Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2001. Fra kjennelsen, i tilknytning til diskusjonen om hva som anses som beste bevis, side 1558 hitsettes:

”Kjæremålsutvalget peker for det første på at den manglende skalering av fotografiene 3a-d ikke synes å ha betydning ved undersøkelse av detaljer i bittmerkene, men eventuelt ved såkalt overlegging, jf. nedenfor. Utvalget viser ellers til at disse fotografiene ikke viser de samme detaljer som Senns fotografier av de avstøpninger han gjorde fra avtrykkene han tok av brystet og av den udaterte avstøpningen som sies å være fra 1957. Dette er særlig iøynefallende ved bittspor 2, der detaljer som vises i begge Senns fotografier, jf. hans fig. 4, ikke gjenfinnes i britenes fig. 3a og 3c. Dette synes å måtte bety at den udaterte avstøpningen neppe kan være laget av det samme opprinnelige avtrykket som er grunnlag for fotografiene 3a-d, men er laget av et senere avtrykk. Når dette avtrykket er tatt, er det ikke mulig å fastslå og er heller ikke avgjørende. De britiske sakkyndige har pekt på at post-mortem-forandringer i brystvev blant annet kan skyldes at avtrykk av den karakter det er tale om, kan medføre endringer av små detaljer i det vev det tas avtrykk av.”

Valg av hvilket bevismateriale de sakkyndige bruker som ”beste bevis” kan altså forklare hvorfor dr Senn og de britiske sakkyndige ikke observerer det samme.

Videre hitsettes fra Høyesterett kjennelse side 1559:

”Som nevnt har det ikke vært enighet mellom de sakkyndige som har opptrådt i saken, om hvilke tenner i overkjeven som har avsatt bittmerkene 1, 2 og 3 over brystvorten. Det synes imidlertid nå å være enighet mellom MacDonald/Whittaker og Senn om at disse merkene er avsatt av høyre midtre fortann, høyre sidefortann og høyre hjørnetann. Merke 1 er ifølge MacDonald/Whittaker avsatt av den del av høyre midtre fortann som ligger nærmest høyre sidefortann. De mener det er godt samsvar mellom størrelse, form, vinkel og individuelle karakteristika i bittmerkene og de tilsvarende forhold ved Torgersens tenner. Senn mener først og fremst på grunnlag av sine observasjoner av særlige kjennetegn ved bittmerke 2 at det foreligger avgjørende forskjeller. Kjæremålsutvalget skal se nærmere på dette.

I fig. 4 på side 10 i sin rapport av 11. mars 2001 gjengir Senn forstørrede fotografier av bittmerke 2, slik dette fremtrådte i de avtrykk/avstøpninger han fremstilte fra det oppbevarte brystet og den udaterte avstøpningen av brystet. På fotografiene av avstøpningene fra brystet ses seks « individuelle karakteristika » i bittmerke 2. Fire av disse går igjen på fotografiet av den udaterte avstøpningen. Disse karakteristika korresponderer, ifølge Senn, ikke med tilsvarende detaljer ved Torgersens tenner. Under granskingsrettsmøtet ga Senn uttrykk for at høyre sidefortann hos den person som hadde avsatt merket, måtte ha en defekt skjærekant med blant annet tre kantete fordypninger og en tynn spiss av ukjent lengde.

I sin uttalelse av 23. juli 2001 kommenterer de britiske sakkyndige Senns rapport. De fremhever at de detaljene Senn beskriver er meget små, fra ca 0,05 cm til ca 0,08 cm, og at det er tvilsomt om hud, som er et svært dårlig avtrykksmateriale, vil kunne registrere detaljer i denne størrelsesorden. Ingen erfaren ekspert på bittmerker vil, etter britenes oppfatning, trekke slutninger på grunnlag av så små detaljer i 44 år gammelt bevart vev eller endog i et avtrykk tatt noen timer etter skaden. Britene peker ellers på at det er utenkelig at tannen som avsatte merket, kan ha hatt en svært tynn spiss av ukjent lengde, slik Senn hevder. To av de seks detaljene Senn beskriver, er etter britenes oppfatning ikke trekk ved bittmerket, men ved omkringliggende vev, hudfolder og en skade.

MacDonald og Whittaker viser til at detaljene ikke ses på Strøms fotografier av det opprinnelige avtrykk av brystet. Mens de tidligere har antatt at væskeutsondring kunne være en forklaring på uregelmessigheter i bunnen av bittmerke 2, antar de nå at dette skyldes forhold inntruffet post mortem, ved at små mengder vev er forsvunnet i forbindelse med avtrykkstaking, vasking og metoder for oppbevaring.

Kjæremålsutvalget viser til sine bemerkninger ovenfor i forbindelse med drøftelsen av beste bevismiddel. Det må legges til grunn at de fotografier 3a-3d som de britiske sakkyndige har basert sine undersøkelser på, er av det opprinnelige avtrykk Strøm tok. Dette synes å være et annet avtrykk enn det som ligger til grunn for den udaterte avstøpningen Senn baserer sine undersøkelser på, som på sin side viser stor likhet med detaljene i bittmerke 2 i brystet i dag, jf. fig. 4 i Senns rapport. Etter utvalgets oppfatning støtter dette de britiske sakkyndiges oppfatning om at de detaljer professor Senn legger avgjørende vekt på i bittspor 2, skyldes etterfølgende forhold. Utvalget kan således ikke se at professor Senns rapport på dette punkt avgjørende svekker de britiske sakkyndiges konklusjon.”

Det fremgår av de sakkyndiges rapporter og det som ovenfor er sitert fra Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse, at de britiske sakkyndige og dr Senn var sterkt uenige i hva man

kunne se ut fra bittspor 2. Det faktum at dr Senn opprettholder denne uenighet bringer verken nye omstendigheter eller nye bevis inn i saken.

Påtalemyndigheten slutter seg til de vurderinger som er foretatt av Høyesteretts kjæremålsutvalg, og kan ikke se at saken stiller seg annerledes i dag.

Skademønsteret

Det hevdes at skademønsteret utelukker Torgersen som biter. Det vises til dr. Senns oppsummering av 6 forskjellige funn som hevdes å være uforenlig med Torgersens tenner. Jeg vil nedenfor komme med noen korte kommentarer til punktene 1, 3 og 6. Punktene 2, 4 og 5 er gjentakelser av det som er behandlet foran.

1. Torgersens tann 11 mangler en bit ytterst mot leppen og ville ikke forventes å lage det ubrutte og sammenhengende trekk som ses i merke 1.

Merke 1 i tannbittbeviset var gjenstand for vurdering også i forrige runde, jf Rt 2001/1521 side 1559, Bittmerkene over brystvorten(mine understrekninger):

”Som nevnt har det ikke vært enighet mellom de sakkyndige som har opptrådt i saken, om hvilke tenner i overkjeven som har avsatt bittmerkene 1, 2 og 3 over brystvorten. Det synes imidlertid nå å være enighet mellom MacDonald/Whittaker og Senn om at disse merkene er avsatt av høyre midtre fortann, høyre sidefortann og høyre hjørnetann. Merke 1 er ifølge MacDonald/Whittaker avsatt av den del av høyre midtre fortann som ligger nærmest høyre sidefortann. De mener det er godt samsvar mellom størrelse, form, vinkel og individuelle karakteristika i bittmerkene og de tilsvarende forhold ved Torgersens tenner.”

3. Torgersen tann 41 ligger mer utover mot leppen enn merke 5 (se lysark for underkjeven).

Også denne anførselen ble fremmet under saksforberedelsen i 2001 for Høyesteretts kjæremålsutvalg og Utvalget har bemerket følgende i kjennelsen, fra nederst på side 1561 flg. hitsettes:

”Torgersen gjør også gjeldende at bittmerke 5 avviker sterkt fra hans midtre høyre fortann i underkjeven. MacDonald og Whittaker har, i likhet med Strøm og Wærhaug og senere Bang, funnet at det er fullt samsvar mellom merke 5 og Torgersens tann. I motsetning til disse fem sakkyndige, som beskriver en forhøyning i sporet som korresponderer med en fure i skjærekanten på Torgersens tann - furen er også beskrevet av Flood i uttalelsen av 12. mars 2001 - har Senn ikke funnet spor av en slik forhøyning i sitt materiale. Utvalget finner for sin del ikke grunn til å trekke i tvil de observasjoner som samtlige rettsoppnevnte sakkyndige er kommet til, og peker ellers på det som tidligere er gjort rede for med hensyn til hva som i dag bør anses som beste bevismiddel.”

Påtalemyndigheten slutter seg her til de vurderinger og slutninger som er foretatt av Høyesteretts kjæremålsutvalg, og kan ikke se at saken stiller seg annerledes i dag.

6. Lysark som ikke er fargelagt for hånd, viser at mønsteret til bitekantene til Torgersens tenner, og mønsteret i bittmerkeskaden i brystet ikke stemmer overens.

I tilknytning til denne påstand vises til dr Senns uttalelse av 22. november 2003 hvor dr. Senn har følgende kommentar i tilknytning til lysarksammenlikningen gjennomført ved britenes undersøkelser; ”Den reelle virkningen av fargeleggingen for hånd var å skjule fra synsinntrykket de uoverensstemmelser som eksisterer.”

Her anklages således også de rettsoppnevnte britiske sakkyndige for bevisst å manipulere med bevismaterialet for at dette skal stemme med at Torgersen er drapsmannen. I tillegg til det som her er sagt, bør en merke seg Høyesteretts kjæremålsutvalgs drøftelse av fremvisningen under rettsmøtet 22. mars 2001 av stereoskopiske bilder av bittmerke 5 og Torgersen høyre midtre fortann. Fra kjennelsen side 1561 annet avsnitt flg. hitsettes:

”Kjæremålsutvalget finner imidlertid grunn til å gi en nærmere kommentar til den fremvisning av stereoskopiske bilder av bittmerke 5 og Torgersens høyre midtre fortann som ble gjort av Flood under rettsmøtet 22. mars 2001. Fremvisningen syntes ikke å vise korrelasjon mellom tann og bittmerke. Under den forrige gjenopptakelsessaken, i 1974, fikk den rettsoppnevnte sakkyndige, dosent Gisle Bang, laget stereoskopiske bilder av avtrykk av bittmerkene og Torgersens tenner. I sin uttalelse til lagmannsretten av 17. oktober 1974 sier Bang at bildene viser « spesielt for bittmerkene nr. 5 og 6 og underkjevens to midtre fortenner overbevisende god korrelasjon mellom detaljer i bittmerkene og på tennenes skjærekanter ».

I 1998 ble Flood, som hadde fremstilt de stereoskopiske bildene i 1974, av Bang anmodet om å avgi en skriftlig uttalelse om sin befatning med dette. I brev til Bang av 2. oktober 1998 skriver Flood at han var overrasket over hvor god korrespondanse det var mellom tennene og bittmerkene, og at han ikke kunne se noen detaljer som utelukket at merkene var laget av disse tennene. Brevet er vedlagt Floods uttalelse til utvalget av 12. mars 2001. Etter å ha gitt uttrykk for at Torgersens fortenner i underkjeven viser slitasje og avskallingsskader noenlunde forenlig med bittmerkene, sier han her, under henvisning til de stereoskopiske bildene, at det foreligger « også klare uoverensstemmelser på detaljplanet ».

I sin uttalelse til lagmannsretten av 28. juli/3. august 1999 sier MacDonald og Whittaker at de har undersøkt Bangs stereoskopiske bilder av underkjevenes midtre fortenner og de elementer av bittet som antas å være avsatt av disse, og at bildene « underbygget sterkt våre konklusjoner om den nære korrespondanse mellom tennenes karakteristika og bittmerket ».

MacDonald og Whittaker, som var overrasket over Floods fremvisning i rettsmøtet 22. mars 2001, har i sin uttalelse av 23. juli 2001 kommentert spørsmålet. De sier at de i Oslo ble vist flere versjoner stereoskopiske bilder, som viste atskillige forskjeller når det gjaldt trekk som kommer til syne i skjærekanter mv., avhengig av lys og fotografivinkel. De ser ikke bort fra at bildet de tidligere så i Oslo, kan være et annet enn det som ble fremvist under rettsmøtet. For øvrig gir de uttrykk for at detaljene i avstøpningen av Torgersens høyre midtre fortann, som lå til grunn for fotografiet fremvist under

rettsmøtet, avviker fra tannmodellen fra 1958. Flood har i uttalelse av 5. april 2001 avvist at det kan være tale om flere fotografier. Kjæremålsutvalget kan ikke gi noen forklaring på den uoverensstemmelse som synes å foreligge mellom det stereoskopiske bildet som ble vist under rettsmøtet i mars i år, og det alle sakkyndige som tidligere har sett stereoskopisk bilde av samme objekt, har lagt til grunn. Utvalget kan vanskelig se at fremvisningen er tilstrekkelig grunnlag for å se bort fra disse samstemmige oppfatningene, men finner ellers ikke grunn til å gå nærmere inn på spørsmålet. Ingen har hevdet at de stereoskopiske bildene fra 1974 i dag er de beste eksisterende bevismidler eller kan utelukke Torgersen som biter.”

Til pkt 5:

Påtalemyndigheten er noe usikker på hva som egentlig anføres under dette punkt. Det vises til at Borgarting lagmannsrett foretok en feilvurdering når de konkluderer med at tannbittbeviset ”med stor styrke” talte for at Torgersen var gjerningsperson, og at dette viser at det har vært vanskelig å nå frem med rasjonell argumentasjon i saken. Høyesteretts kjæremålsutvalg kom til en noe svakere konklusjon, jf kjennelsen fra 2001. Det er derfor uklart for påtalemyndigheten hva Torgersen mener er betydningen av dette i forhold til herværende gjenopptakelsessak. Det er blant annet vist til at de sakkyndige ikke har vært enige om hvilke tenner som har avsatt merkene 1, 2 og 3. Dette er ikke et nytt tema og ble vurdert av Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2001. Fra kjennelsen side 1564 hitsettes:

”Som det har fremgått, har de rettsoppnevnte sakkyndige i 1958 og under gjenopptakelses-sakene ikke vært enige om hvilke tenner i overmunnen som har avsatt bittmerkene 1, 2 og 3. Utvalget er enig med Den rettsmedisinske kommisjon som, i sin uttalelse til lagmannsretten, ga uttrykk for dette kunne tyde på at « denne del av bittmerket ikke er svært karakteristisk for den som har avsatt bittet ».

Det synes å være alminnelig enighet om at bittmerkene 4, 5 og 6 har størst bevisverdi og har vært de mest tungtveiende for alle de rettsoppnevnte sakkyndiges vurdering. Også når det gjelder disse merkene, knytter det seg imidlertid usikkerhet til bedømmelsen. Dette gjelder dels at det bare er et utydelig merke etter høyre sidefortann i underkjeven, dels at merke 5 og 6 er forskjøvet i relasjon til hverandre omvendt av forholdet mellom Torgersens to midtre fortenner.

Etter utvalgets oppfatning har de britiske sakkyndige i og for seg gitt rimelige forklaringer på hvorledes disse uoverensstemmelser kan være oppstått. Når imidlertid usikkerheten på disse punkter ses i sammenheng med den uenighet som har hersket blant de sakkyndige om hvilke tenner som har avsatt bittmerkene over brystvorten, og med den usikkerhet som ifølge Den rettsmedisinske kommisjon generelt er knyttet til dette området av rettsodontologien, finner utvalget at vekten av tannbittbeviset må reduseres i forhold til det som ble lagt til grunn av de sakkyndige i 1958. Utvalget finner at tannbittbeviset fremdeles trekker i retning av at Torgersen er biteren, men at dette ikke er vesentlig mer sannsynlig enn at han ikke har avsatt bittmerket.”

Det fremgår således at Høyesteretts kjæremålsutvalg ved sin vurdering i 2001 har lagt vekt på dette, og derfor kom til den konklusjon at vekten av tannbittbeviset måtte reduseres noe. Det som ellers er anført under pkt 5 er imidlertid ikke noe ytterligere nytt som endrer den vurdering Høyesteretts kjæremålsutvalg foretok i 2001. Påtalemyndigheten har ingen øvrige bemerkninger til dette.

Til pkt 6:

Når det gjelder den kritikk som her er rettet mot Strøm og Wærhaugs kvalifikasjoner, vises til at Borgarting lagmannsrett i sin kjennelse av 18. august 2000 gjør inngående rede for sitt syn på de innvendinger og den kritikk Torgersen og de sakkyndige som har bistått ham, har rettet mot det arbeid som ble gjort av de rettsoppnevnte sakkyndige i 1957/58. Fra lagmannsrettens kjennelse side 62 hitsettes(min uthevelse):

”De sakkyndige under straffesaken i 1958 var som nevnt tannlege Ferdinand Strøm og professor Jens Wærhaug. Lagmannsretten viser til at professor MacDonald og dr Whittaker i hovedsak har avvist de innvendinger som fra forsvarers/private sakkyndiges side er reist mot Strøms og Wærhaugs arbeid, og retten slutter seg for så vidt til de rettsoppnevnte sakkyndiges uttalelser. Lagmannsretten viser bl a til at en rekke av de innvendinger som er framsatt bygger på **manglende innsikt i rettsodontologi**. Bl a er det framsatt innvendinger som viser manglende innsikt hos de private sakkyndige - som mangler kompetanse på dette fagområdet - med hensyn til å sammenligne bittmerker og mulige mistenktes tenner, ved det MacDonald og Whittaker betegner som « interaktiv sammenligning. » Lagmannsretten viser dessuten til at MacDonald og Whittaker med selvstendige undersøkelser har kommet til konklusjoner som de selv betegner « på linje med Strøms ».”

Det vises for øvrig til den tidligere gjennomgang av de privat antatt sakkyndiges kvalifikasjoner og kompetanse.

Påtalemyndigheten slutter seg også til de britiske sakkyndiges redegjørelse hva gjelder de sakkyndiges arbeid i 1957/58, og kan ikke se at det er grunnlag for den kritikk som blir opprettholdt av Torgersen i pkt 6. Det vises for øvrig til det som er bemerket generelt vedrørende kritikken mot de sakkyndiges uttalelser i saken.

Til pkt 7:

Påtalemyndigheten bemerker at det som opplyses her var kjent under behandlingen i Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2001.

Professor Solheim ble anmeldt til politiet av Torgersen og saken ble der henlagt på bevisets stilling. Torgersen påklaget politiets beslutning om henleggelse til Oslo statsadvokatembeter, som etter det jeg har fått opplyst ikke fant grunn til å omgjøre politiets henleggelse. Ansvarlig statsadvokat på denne sak er til orientering førstestatsadvokat Berit Sagfossen.

For øvrig fremkommer det intet i pkt 7 som ikke har vært kjent, eller som for øvrig har vekt som gjenopptakelsesgrunn.

Til pkt 8:

Torgersen konkluderer her med at han har påvist fire trekk ved bittsporet som hver for seg viser at han må utelukkes som gjerningsperson. Påtalemyndigheten viser til det som er bemerket fra denne side i forhold til hvert av disse trekkene og opprettholder vår påstand om at ingen av disse trekkene utelukker Torgersen som biter.

Videre vises til at det spesielt fremheves at Torgersens konklusjon er sammenfallende med dr Senn, de tre andre amerikanske sakkyndige og Holck. Hva gjelder dr Senns og de tre andre amerikanske sakkyndiges konklusjoner om utelukkelse av Torgersen, vises til bemerkningene fra den rettsmedisinske kommisjon, fra Rt 2001/1521 side 1562 hitsettes(mine uthevelser):

”Til Senns rapport bemerker kommisjonen at konklusjonen i stor grad avhenger av tilliten til den sakkyndiges meninger om hvilke trekk de tenner må ha som har forårsaket bittmerket, og at disse forventede trekk – i alle fall delvis – blir presentert som **ikke dokumenterte utsagn eller sakkyndig bedømmelse**. Flood gir i sin rapport, i følge kommisjonen, rimelige grunner for sin forsiktighet når det gjelder bittmerkets bevisverdi. Kommisjonen gir uttrykk for at den **ikke har noen rimelig basis for å vurdere de kortfattede uttalelsene fra Alder, Stimson, og at Bowers absolutte konklusjon, som utelukker Torgersen, blir presentert som ”et ikke-dokumentert utsagn eller en sakkyndig bedømmelse som ikke er tilgjengelig for evaluering fra kommisjonens side”**. Videre sier kommisjonen om Bowers rapport: ”Den sakkyndige resonerer slik at han finner at de rettsmedisinske bevis skaper tilstrekkelig tvil (reasonable doubt) om at Torgersen laget bittmerket, og at bevisene ikke tillater noen positiv identifikasjon. **Så lang kommisjonen er i stand til å vurdere det, kan ikke disse argumentene legges til grunn for et absolutt utsagn om utelukkelse.**”

Påtalemyndigheten slutter seg til det som her er uttalte fra den rettsmedisinske kommisjonens side, og viser samtidig til at de tre amerikanske sakkyndige bygget på det bevismaterialet som dr Senn hadde samlet inn og tatt med seg.

Når det gjelder henvisningen til Holcks konklusjon viser påtalemyndigheten til det som er bemerket om hans faglige bakgrunn tidligere, samt at professor Holck i sine vurderinger bl a har brukt tannmodellen fra 1960 (Zalgen, eller Stensland-modellen), selv om den har klare avvik fra den opprinnelige modell. Etter det som er kommet frem om Zalgen synes det noe underlig at Torgersen fortsatt støtter seg til Holcks vurderinger.

Avsluttende bemerkninger:

Gjennomgangen ovenfor viser, som nevnt innledningsvis, at det i forbindelse med tannbittbeviset ikke fremkommer noe som kan anses som nye omstendigheter eller nye bevis som – verken isolert eller sett i sammenheng med de øvrige omstendigheter i saken - synes egnet til å føre til frifinnelse, jf straffeprosessloven § 391 nr 3.

Det må på bakgrunn av de omfattende diskusjoner som har foregått legges til grunn at de forskjellige sakkyndige, dvs de rettsoppnevnte mot de privat engasjerte, har forskjellige oppfatninger av tannbittbeviset. Dette ble også slått fast av DRK og Høyesteretts kjæremålsutvalg under vurderingen av beviset i 2001, jf kjæremålsutvalgets sammenfatning på side 1563 flg. Det er imidlertid på det rene at i alt 5 rettslig oppnevnte odontologer, som etter grundige undersøkelser ved hjelp av flere forskjellige teknikker, har konkludert med at bittsporene i offerets bryst overveiende sannsynlig er avsatt av Torgersen. Videre er det på det rene at de bastante konklusjoner om utelukkelse som kommer fra de amerikanske sakkyndige, ikke har vært mulig å evaluere for DRK. Påtalemyndigheten kan derfor etter dette, og gjennomgangen av anførselene ovenfor, ikke se at noe av det som er anført i tilknytning til tannbittbeviset, er slike forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd, snarere tvert imot.

AVFØRINGSBEVISET – BEVISENE I TORGERSENSAKEN KAP. 9:

Innledende bemerkninger

Avføringsbeviset består av en sammenligning av den avføring som ble funnet på åstedet/avdøde, med den avføring som ble funnet på domfeltes venstre sko, i venstre bukselomme, og på en fyrstikkeske ved pågripelsen av domfelte.

Avføringsbeviset var ett av en rekke tekniske bevis som ble fremlagt og vurdert under hovedforhandlingen i 1958, og har vært et sentralt tema i de tidligere gjenopptakelsesakene.

Jeg oppfatter begjæringen slik at det fremmes tre hovedanførsler vedrørende avføringsbeviset:

1. Avføringsbeviset er verdiløst da det ikke kan fastslås at avføring funnet på Torgersens eiendeler og åstedet/avdøde er fra samme kilde. Anførselen er begrunnet med at erter og hvete var vanlig i kosten på 1950-tallet. Funn av dette i avføringsprøvene knytter ikke Torgersen til avdøde/åstedet.
2. Avføringsprøvene er manipulert
3. Avføringen stammet ikke fra avdøde

Samtlige anførsler ble fremsatt ved forrige runde, jf blant annet utredningene fra professor Høiland og professor Morten Laane fra 7. mai og 16. september 1998, samt Ståle Eskelands "rapport" av 22. mai 2000. Utredningene i dokumentsamlingen "Avføringsbeviset 1957 – 2004" datert 28. juni 2004, samt kapittel 9 Avføringsbeviset i utredningen "Bevisene i Torgersensaken" inneholder i det alt vesentligste de samme anførsler og grunnlag som ved forrige behandling.

Jeg viser derfor først og fremst til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 81 flg. (side 312 flg i bind II), samt Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 28. november 2001, Rt 2001 side 1521, side 1550 flg. (side 352 flg. i bind II). Anførslene eller grunnlaget for disse, ble verken av lagmannsretten eller Høyesteretts kjæremålsutvalg ansett som nye bevis eller omstendigheter som synes egnet til frifinnelse, jf straffeprosessloven § 391 nr 3. Jeg slutter meg til de vurderinger som her er foretatt.

Nytt siden forrige runde er at Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) har foretatt en evaluering av de sakkyndiges rapporter fra 1957-58 og kommet med en uttalelse, jf deres uttalelse av 6. desember 2004. DRK har først gjennomgått hver enkelt av de sakkyndiges rapporter, og deretter gitt en samlet evaluering av sakkyndiguttalelsene vedrørende avføringsbeviset.

Spørsmålet blir således om innholdet i denne uttalelsen, sett i sammenheng med de øvrige anførsler, er å anse som nye omstendigheter eller nye bevis som er egnet til å føre til frifinnelse etter straffeprosessloven § 391 nr 3. Etter høyesterettspraksis er omstendigheter eller bevis nye bare når de ikke har vært ført for den dømmende rett, og dermed ikke har kunnet påvirke utfallet, jf Rt 2000/2142, fra side 2149 hitsettes:

"Nye forklaringer fra domfelte eller vitner som har forklart seg for den dømmende rett, har ikke vært ansett som nye omstendigheter eller nye bevis som gir grunnlag for

gjenopptakelse etter § 391 nr 3, jf Rt-1998-1112. Nye sakkyndige erklæringer har derimot vært ansett som nye bevis, selv om de ikke er basert på nytt materiale, jf Rt-1994-1149 med videre henvisninger. Nye vurderinger av de bevis som ble ført for den dømmende rett er normalt ikke en ny omstendighet eller et nytt bevis etter § 391 nr 3, jf Rt-1997-1186 for så vidt angår nye sakkyndige erklæringer som viser ulike nyanser i synet på hvor sannsynlig eller usannsynlig det tidligere antatte tidspunkt for når døden inntraff må antas å være.”

Det er på det rene at samtlige sakkyndige rapporter var kjent for partene i 1958. Under hovedforhandlingen i 1958 redegjorde de sakkyndige for sine undersøkelser og funn, og det må legges til grunn at de skriftlige erklæringene ble nærmere belyst og supplert gjennom de sakkyndiges forklaring og eksaminasjon fra partene og retten. Det er således ikke tale om bevis som ikke har vært ført for den dømmende rett, og dermed ikke har kunnet påvirke utfallet. Ved vurderingen av kun det skriftlige materialet vi i dag har tilgjengelig må ikke dette glemmes. Det vises for øvrig til det som er bemerket innledningsvis i del III hva gjelder sakkyndige erklæringer og krav til disse i 1958.

Som nevnt har ikke DRK foretatt en ny sakkyndig vurdering av bevismaterialet, da dette ikke lenger eksisterer, men kun en evaluering av de sakkyndige rapportene. Det i seg selv er etter påtalemyndighetens oppfatning ikke gjenopptakelsesgrunn med mindre det er tvil om at de vurderinger som ble foretatt ikke er korrekte.

Etter påtalemyndighetens oppfatning gir ikke evalueringen av de sakkyndiges rapporter noen grunn til å betvile de konklusjoner som de sakkyndige har kommet med. Jeg vil nedenfor ta for meg DRKs evaluering, og knytte noen bemerkninger til de innvendinger den har kommet med.

Bemerkninger til Den rettsmedisinske kommisjons rapport av 6. desember 2004:

Vedrørende DRKs bedømmelse av Fürst jr's rapport av 16. januar 1958:

DRK hadde ingen vesentlige bemerkninger til de metoder Fürst har anvendt ved undersøkelsene.

Til bruken av metodene bemerker DRK at det burde vært foretatt sterkobilianalyse også på materialet fra åstedet, avdødes legeme og klær, da det ville bedret grunnlaget for bedømmelse av om disse prøvene også stammet fra avføring. Påtalemyndigheten bemerker til dette at den sakkyndige ikke ble bedt om å undersøke hvorvidt avføringsprøvene fra åstedet, avdøde eller avdødes klær var avføring. I oppdragsbrevet av 9.12.58 fra Kriminallaboratoriet er de nevnte prøver (16-19) oppgitt å være ekskrementer/avføring sikret av polititjenestemenn på åstedet, og forøvrig av rettsmedisinsk institutt. Det må legges til grunn at disse avføringsprøvene har vært sikret og senere vurdert av en rekke fagfolk uten at det har vært stilt spørsmålsteget ved hvorvidt dette var avføring. Selv om det ikke er foretatt vitenskaplige undersøkelser som med sikkerhet kunne bekreftet at det var avføring, kan jeg ikke se at det er grunn til å tvile på at så var tilfellet. Også DRK konkluderer avslutningsvis nederst på side 12 med at; ”Alt i alt er det imidlertid et visst grunnlag for å mene at prøvene representerte avføring.”.

DRK bemerker videre at den mikroskopiske undersøkelsen av de ulike sporene synes i det alt vesentlige å ha vært konsentrert om de pallisadelignende stencellene, og at hvis dette er riktig vil dette i betydelig grad måtte svekke undersøkelsens utsagnskraft når det gjelder å bedømme

om to prøver kan stamme fra samme kilde eller ikke. Jeg viser her igjen til oppdragsbrevet hvor den sakkyndige særlig er bedt om å uttale seg om avføringsprøvene viser overensstemmelse mht matrester mv. Det synes derfor naturlig at den skriftlige rapport er konsentrert om dette. Dette fremkommer for så vidt også på rapportens side 5; "For å forsøke å gi et fyldigere svar på den del av spørsmål d) (fra Kriminal-laboratoriet) "om alle avføringsprøvene viser overensstemmelse m.h.t matrester m.v." – ba jeg om å få tilbake det resterende materialet."

DRK bemerker videre at de savner beskrivelse i rapporten av de øvrige elementene som Fürst må antas å ha sett i de forskjellige prøvene. Slik påtalemyndigheten ser det er dette en innvending mot rapportens innhold, og jeg viser derfor til det jeg innledningsvis har skrevet om krav til sakkyndige erklæringer og den utdyping som man må legge til grunn fant sted under hovedforhandling. Problemer med å etterprøve det sakkyndige arbeid fordi de skriftlige rapporter er knappe, eller at DRK har et ønske om at den sakkyndige skulle ha uttalt seg om mer enn det han har gjort, er ikke en gjenopptakelsesgrunn.

Til den sakkyndiges vurderinger, har DRK bemerket at den savner at den sakkyndige også nevner at han har funnet betydelige variasjoner i mengdeforholdet av planterester mellom ulike flekker og ulike prøver fra samme flekk. Jeg er noe usikker på hva DRK her savner, idet Fürst i sitt resumé i avsnittet foran konklusjonen bemerker at; "... disse pallisadeceller er meget ujevnt fordelt i de forskjellige deler av avføringen."

DRK bemerker videre at de savner en konkret stillingtagen til om den påviste avføringen stammer fra samme kilde som prøvene sikret fra åstedet. Det vises igjen til at problemer med å etterprøve det sakkyndige arbeid fordi de skriftlige rapporter er knappe, eller et ønske om at den sakkyndige skulle ha uttalt seg om mer enn det han har gjort, ikke er en gjenopptakelsesgrunn.

Man må her også se hen til hvordan den sakkyndige har konkludert, og således hvordan beviset har blitt presentert under hovedforhandlingen i 1958 for lagretten. Fürst avslutter sin uttalelse den 16. januar 1958 med følgende konklusjon:

"De mikroskopiske bilder av enkelte korn fra siktedes sko og fra avføringsprøvene oppsamlet på åstedet og på avdødes underskjørt viser meget stor likhet med hensyn til mengdeforhold og anordning av noen karakteristiske planteceller (angivelig pallisadeceller fra erter eller bønner)."

Påtalemyndigheten kan ikke se at Fürst her har gått ut over det han har hatt grunnlag for, og det foreligger ikke tvil om at de vurderinger som ligger bak konklusjonen er korrekt. DRK konkluderer også avslutningsvis på side 13 med at; "Selv om de ulike sakkyndige til dels gir noe ulike beskrivelser, er det rimelig å mene at i alle fall tre prøver fra turnskoen (prøve 1b, prøve 8a og prøven sikret av professor Arbo Hoeg) inneholder rester av erter (og vel også hvete) av samme utseende som det som ble funnet i prøvene fra avdødes lår, fra hennes klær og fra åstedet."

Vedrørende DRKs bedømmelse av professor Aaser og amanuensis Skulsberg:

Til de metoder de sakkyndige har anvendt bemerker DRK at den anvendte serologiske undersøkelsen neppe var egnet til å avgjøre om avføringsprøver er fra menneske eller dyr. DRK bemerker videre at det kan synes som om de sakkyndige også fant ut at så var tilfelle,

men savner at dette blir nevnt/diskutert da det etter DRKs oppfatning lett skaper usikkerhet/forvirring.

Det vises igjen til at problemer med å etterprøve det sakkyndige arbeid, fordi de skriftlige rapporter er knappe eller et ønske om at den sakkyndige skulle ha uttalt seg om mer enn det han har gjort, ikke er en gjenopptakelsesgrunn. Det bemerkes også at det av Aasers rapport fremgår at de serologiske undersøkelsene av avføringsprøvene ikke ga noe resultat, og at dette arbeidet ikke ble fortsatt. Det vises også til at det ikke fremkommer noen steder at dette skapte usikkerhet eller forvirring på det daværende tidspunkt, samt at dersom så var tilfelle kunne partene få dette klargjort under den sakkyndiges redegjørelser under hovedforhandlingen.

Til bruken av metodene bemerker DRK at de savner en vurdering av om funnene av hår kunne peke mot en annen kilde enn menneskeavføring. Jeg viser også her til det jeg tidligere har sagt om at knappe rapporter og ønske om at den sakkyndige skulle ha uttalt seg om mer enn det han har gjort, ikke er en gjenopptakelsesgrunn. Videre vises til at rapporten var kjent for partene under hovedforhandlingen i 1958, og at Aaser avga forklaring som sakkyndig vitne. Aaser var bedt om, dersom det var mulig, å hjelpe til med å fastslå om den avføringsprøven som stammet fra siktedes turnsko stammet fra menneske eller dyr. Aaser redegjorde for de undersøkelser som ble gjort, og konkluderte med at han anså det som sannsynlig at prøven funnet på siktedes turnsko stammet fra menneske. Det kommer klart frem av rapporten at dette ble gjort på bakgrunn av luktprøven, som etter hans skjønn avvek fra lukten av hundeavføring. Når det gjelder de få små hår som ble funnet av Aaser i avføringsprøven, har han ikke kunnet identifisere disse. Påtalemyndigheten er videre av den oppfatning at Aaser var kjent med at pelsslikkende dyr gjerne har hår i avføringen, og at han har benyttet seg av denne kunnskap da han har forsøkt å identifisere disse hårene, uten at han har kommet til å kunne identifisere disse.

DRK bemerker videre at hvilken vekt som skal tillegges Aasers skjønn er usikkert. Aasers undersøkelser ble imidlertid lagt frem for retten under hovedforhandling, og lagretten har således selv kunne vurdere beviset og tillegge det den vekt de mente var riktig.

Vedrørende DRKs bedømmelse av professor Printz' rapport av 17. januar 1958:

DRK har ingen bemerkninger til de metoder som den sakkyndige har anvendt.

Til bruken av metodene har DRK bemerket at den sakkyndige eksplisitt har vært ute etter å påvise og beskrive mulige forekomster av ”karakteristiske felles celle-elementer”, og at de således savner detaljbeskrivelse fra hver prøve da dette gjør en evaluering av vurderinger basert på de funn den sakkyndige har gjort vanskelig.

Problemer med å etterprøve det sakkyndige arbeid fordi de skriftlige rapporter er knappe, eller et ønske om at den sakkyndige skulle ha uttalt seg om mer enn det han har gjort, er som nevnt ikke en gjenopptakelsesgrunn. Man må også her se på den sakkyndiges konklusjon, og foreta en vurdering av om den sakkyndiges undersøkelser er korrekte, og hvordan dette ble behandlet under hovedforhandlingen i den grad man vet noe om det. Påtalemyndigheten vil komme nærmere inn på dette nedenfor.

Til den sakkyndiges vurderinger, har DRK anført at Printz uttalelse om at de undersøkte prøver er ”fullstendig like” ikke er rimelig. DRK er videre skeptiske til vekten av Printz oppfatning om at sporene i saken stammer fra samme kilde, altså den avdøde.

Påtalemyndigheten er enig i at Printz i sin konklusjon og bevisvurdering er for skråsikker og at hans funn ikke gir et slikt vitenskaplig svar. Det er imidlertid påtalemyndighetens oppfatning at dette er den sakkyndiges personlige bevisvurdering, og at denne også var tema under hovedforhandlingen i 1958. Dette representerer således ikke noe nytt i forhold til de omstendigheter og bevis som ble ført i 1958, og lagretten har hatt mulighet til selv å vurdere hvilken vekt de skulle tillegge Printz uttalelse.

I denne forbindelse vil jeg vise til statsadvokat Dorenfelt redegjørelse av 17. desember 1958 fra midt på side 14:

”De samstemte alle om at fæces fra avdøde (som hadde uttrådt under kvelningen) stemte nøyaktig overens med den fæces som ble påvist på Torgersens turnsko, hans venstre bukselomme og hans fyrstikkeske. Påtalemyndigheten presiserte at det er sjelden at man i det hele tatt får på seg menneskeavføring og at det også var påfallende at den fæces som fantes på Torgersens sko m.v., hadde stor likhet og ingen avvikelse fra avføringen på åsted og lik. Påtalemyndigheten ga derfor uttrykk for at man meget vel kunne forstå professor Henrik Printz når han uttalte at en slik overensstemmelse neppe var tilfeldig og at det etter hans oppfatning måtte konkluderes med at samtlige prøver stammet fra samme kilde, nemlig fra den drepte. Det måtte iallfall være forsvarlig å trekke den konklusjon at det måtte være overveiende sannsynlig at fæces på Torgersens sko m.v skrev seg fra liket.”

Det fremgår av det som er sitert ovenfor at Printz konklusjon har vært tema under hovedforhandlingen, og at aktor har gitt uttrykk for at man ikke kan konkludere så sikkert som professor Printz gjorde.

Vedrørende DRKs bedømmelse av Arbo Høegs rapport:

DRK har ingen bemerkninger til de anvendte metoder.

Til bruken av metodene bemerker DRK at de har noe av de samme innvendingene som man har hatt til de øvrige sakkyndig rapportene. Det vises til at man savner en systematisk beskrivelse av hva man fant og ikke fant ved mikroskopisk undersøkelse av hver enkelt prøve. Påtalemyndigheten viser således til tidligere kommentarer vedrørende betydningen av dette.

DRK har ingen vesentlige bemerkninger til den sakkyndiges konklusjoner.

I forhold til problemstillingen om det er grunn til tvil om de vurderinger som ble foretatt er korrekte eller ikke, er det viktig å merke seg at DRK ikke har noen innvendinger til Arbo Høegs konklusjoner og at Arbo Høeg blant annet konkluderer med at; ”Jeg har ikke funnet noe som tyder på at fæces fra avdøde og fra siktedes eiendeler ikke stammer fra samme person.”

Kommisjonens evaluering av sakkyndige rapportene i sammenheng:

Kommisjonen oppsummerer her hva den samlede innsatsen fra de sakkyndige synes å ha bidratt med når det gjelder de vurderingstema de hadde.

Var sporene avføring?

Når det gjelder avføringen funnet på åstedet/avdøde vises til det som er sagt om dette tidligere vedrørende DRKs vurdering av professor Fürsts rapport. Påtalemyndigheten konstaterer videre at DRK også om prøvene fra siktede, mener at det er et rimelig grunnlag for å anta at de representerer avføring.

Etter min oppfatning er det således ingenting ved DRKs evaluering her som tilsier at det er tvil om de sakkyndiges vurderinger er korrekte på dette punkt.

Var avføringen fra menneske?

Det fremgår av Fürsts rapport at det mikroskopiske bilde svarer til det man ser ved undersøkelse av menneskeavføring. For øvrig har jeg har ingen bemerkninger ut over det som allerede er bemerket i forbindelse med Aasers rapport.

Stammet sporene fra siktede og åstedet/avdøde fra samme kilde?

Kommisjonen stiller spørsmålstegn ved i hvilken grad funn av rester av erter og hvete i to ulike prøver kan sies å tale for at de stammer fra samme kilde. Kommisjonen bemerker videre at erter ikke var noe uvanlig innslag i kosten, og at den identifiserende vekt av funnet ikke kan bli stor.

For det første vises til at dette ble vurdert under hovedforhandlingen i 1958. Det vises til den del av statsadvokat Dorenfelts redegjørelse som er inntatt ovenfor. Det må videre være på det rene at det var kjent også under hovedforhandlingen at erter og hvete var vanlig kost på denne tiden.

For det andre vises til at ingen av de sakkyndige har konkludert med at avføringsprøvene fra åsted/avdøde og siktede stammer fra samme kilde. De har konkludert med en likhet, eller mangel på ulikhet, uten å si noe direkte om i hvilken grad dette gjør at man kan si at det stammer fra samme kilde. Printz har som nevnt gitt uttrykk for sin oppfatning, men her viser jeg til det som er bemerket vedrørende dette tidligere.

Etter påtalemyndighetens oppfatning er det også interessant, som påpekt ovenfor, å merke seg at DRK ikke hadde noen bemerkninger til Arbo Høegs konklusjoner. Han konkluderte med at han ikke fant noe som tydet på at fæces fra avdøde og fra siktetes eiendeler ikke stammet fra samme person. Han omtalte også, i motsetning til de andre sakkyndige, funn av andre mikroskopiske rester av planter og ikke bare de svært omtalte restene av erter og hvete.

Oppsummering vedrørende DRKs evaluering av de sakkyndiges rapporter fra 1958:

Etter dette er det påtalemyndighetens oppfatning at den evaluering som den rettsmedisinske kommisjon har foretatt av de sakkyndiges rapporter, ikke gir noen grunn til å betvile de konklusjoner som de sakkyndige har kommet med. Rapportene og deres innhold var kjent

under hovedforhandlingen og jeg kan ikke se at denne uttalelsen bringer noe nytt inn i saken. De sakkyndiges rapporter har vært gjenstand for omfattende kritikk også i tidligere gjenopptakelsessak, og samtlige påpekte svakheter ved rapportene har i det alt vesentligste, vært anført ved tidligere gjenopptakelsesbegjæringer. Evalueringen fra DRK kan ikke anses som nye omstendigheter eller nye bevis som er egnet til å føre til frifinnelse, jf straffeprosessloven § 391 nr 3. Dette gjelder også når man vurderer evalueringen sammen med de øvrige omstendigheter i saken.

Bemerkninger til påstandene i dokumentsamlingen "Avføringsbeviset 1957-2004"

Som nevnt innledningsvis fremstår utredningene i dokumentsamlingen "Avføringsbeviset 1957 – 2004" datert 28. juni 2004, samt kapittel 9 Avføringsbeviset i "Bevisene i Torgersensaken" i det alt vesentligste som en kosmetisk bearbeidelse av de samme anførsler og grunnlag som ved forrige behandling.

Jeg mener derfor at det i forhold til gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr 3 er tilstrekkelig å vise til tidligere kjennelser som nektet saken gjenopptatt. Imidlertid vil jeg på bakgrunn av at gjenopptakelse også er krevet med hjemmel i straffeprosessloven § 392 annet ledd, komme med følgende bemerkninger til utredningene i dokumentsamlingen "Avføringsbeviset 1957 – 2004" datert 28. juni 2004:

Del 1: Avføringsprøvene knytter ikke Torgersen til avdøde/åstedet.

Bye, Eskeland og Brandtzæg har foretatt en vurdering av de sakkyndiges rapporter, og kommet med innvendinger til disse. Innvendingene til rapportene er i stor grad sammenfallende med innvendingene fra den rettsmedisinske kommisjon. Videre er det reist kritikk mot rapportene fordi de hevdes å ha en meget lav faglig standard.

Når det gjelder disse anførselene finner jeg det tilstrekkelig å vise til det som er bemerket ovenfor i tilknytning til DRKs uttalelse.

De privat engasjerte sakkyndige konkluderer med at avføringsprøvene ikke knytter Torgersen til avdøde/åstedet. Dette er begrunnet med at ert og hvete var vanlig i kosten på 1950-tallet.

Det er som nevnt ovenfor ingen av de sakkyndige, med unntak av Printz, som har konkludert med at avføringsprøvene fra åsted/avdøde og siktede stammer fra samme kilde. De har konkludert med en likhet, eller mangel på ulikhet, uten å si noe direkte om i hvilken grad dette gjør at man kan si at det stammer fra samme kilde. Printz har som nevnt gitt uttrykk for sin oppfatning, men her viser jeg til det som er bemerket vedrørende dette tidligere. Det må videre være på det rene at det var kjent også under hovedforhandlingen i 1958 at ert og hvete var vanlig kost på denne tiden. I tillegg kommer at Arbo Høeg også omtalte, i motsetning til de andre sakkyndige, funn av andre mikroskopiske rester av planter.

Hvorvidt avføringsprøvene på denne bakgrunn knytter Torgersen til åstedet har lagretten kunne vurdere ut i fra en samlet bevisvurdering. Det vi vet er at Torgersen ble pågrepet i nærheten av åstedet med avføring – lik den fra åstedet – på sine sko, på en fyrstikkeske (noe som igjen må sammenholdes med det forhold at åstedet var påtent) og i hans bukselomme.

Avføringsbeviset er ikke svekket på noe måte i forhold til slik det ble fremstilt og prosedert under hovedforhandlingen i 1958, og taler etter påtalemyndigheten fremdeles med tyngde for at Torgersen er skyldig. Det er derfor påtalemyndighetens oppfatning at de anførsler som her er fremmet ikke er slike forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd – snarere tvert imot.

Del 2: Avføringsprøvene endrer seg med tiden

Torgersen anfører at avføringsbeviset er manipulert.

Under hovedforhandlingen i 1958 var det et sentralt tema hvordan denne avføringen kunne ha kommet på Torgersens sko, i hans lomme og på fyrstikkesken. Det har fra Torgersens side vært fremmet en rekke muligheter både under hovedforhandlingen i 1958 og i gjenopptakelsessaken i 1973 – 76. Dette var også et sentralt tema ved forrige gjenopptakelsessak fra 1997 – 2001 hvor anførselen om manipulering også ble gjort gjeldende. Høyesterett uttalte følgende vedrørende de anførsler som ble gjort gjeldende den gang, og som i det alt vesentlige er de samme som gjøres gjeldende i dag. Fra kjennelsen side 1551 hitsettes:

”Kjæremålsutvalget bemerker at det ikke er anført noe i forbindelse med avføringsbeviset som kan anses som nye omstendigheter eller nye bevis etter § 391 nr. 3. Det dreier seg utelukkende om nye vurderinger av beviset på grunnlag av de sakkyndiges uttalelser, og vurderinger av de sakkyndiges arbeid, som hevdes å være lite tilfredsstillende. Utvalget kan heller ikke se at det er anført noe som svekker verdien av avføringsbeviset. For så vidt gjelder bedømmelsen av de sakkyndiges arbeid, viser utvalget til sine generelle bemerkninger om sakkyndige uttalelser i saken og til lagmannsrettens avgjørelse. Også for øvrig er utvalget enig i lagmannsrettens vurderinger. Når det gjelder anførselen om at avføringen kan være påført beslagene fra Torgersen på Kriminallaboratoriet etter hvert, finner utvalget å ville gi noen utfyllende kommentarer.

At Kriminallaboratoriet gang på gang i vanvare søler med avføring fra åsted og offer slik at den havner på beslagene fra Torgersen, kan det ses bort fra. Det som det således er spørsmål om, er hvilke holdepunkter som foreligger for å anta at Kriminallaboratoriet bevisst har plantet bevis.

Anførselen er utelukkende knyttet til hva som hevdes å kunne utledes av de sakkyndige uttalelsene som foreligger, noe som for så vidt innebærer at de sakkyndige er brukt av Kriminallaboratoriet i bestrebelsene for å få Torgersen dømt. Utvalget kan ikke se at det foreligger noe som helst holdepunkt for anførselen. Det er ikke noe påfallende ved uttalelsene og de undersøkelser som der beskrives, og de spørsmål disse måtte foranledige, er på linje med spørsmål som normalt vil kunne oppstå i tilknytning til sakkyndige utsagn og sammenhengen mellom dem. Om de konkrete anførselene skal bemerkes:

I sin første undersøkelse - dateringen er 11. desember 1957 - fant Fürst på utsiden av skohælen « sparsomme mengder av brunfarvet stoff. Dette skrapes forsiktig av... ». I avskrapet fant Fürst « sparsomme planterester » - av ham også benevnt « *noen* slike dannelser » - mens Aaser, som undersøkte samme prøve noe senere med sikte på å fastslå om det var menneskeavføring, ikke « med bestemthet » fant å kunne påvise planterester. Fürst ba så Kriminallaboratoriet om å få tilbake materialet for blant annet å undersøke

« om det ved undersøkelse av en større porsjon fra prøve nr. 1 (fra skoen), kunne finnes rikeligere av disse partikler.

Ca. 8/1-58 fikk jeg igjen oversendt prøvene fra Kriminallaboratoriet.

På utsiden av helen på *venstre sko* kunne det ennå avskrapes noen få milligram mørkfarvet substans... »

I denne siste prøven fant Fürst betydelige mengder av de planteceller som også inngår i avføringen fra åsted og offer.

Dette hevdes av Torgersen å være påfallende, for det første fordi det er stor forskjell på forekomsten av planteceller i de to prøvene fra utsiden av hælen, for det andre fordi det i det hele tatt lot seg gjøre å skrape av mer ved annen gangs undersøkelse.

Kjæremålsutvalget begrenser seg til å peke på at de sakkyndiges undersøkelser av avføringen fra åstedet, offeret og beslagene viste at mengden av slike celler var ujevnt fordelt, og at når Fürst ba om å få materialet tilbake, var det nettopp for å undersøke en større porsjon. At Fürst nå fant noen få milligram avføring på utsiden av skoen og ikke i glasset med prøve 1 - hvis det var det han mente med « prøve nr. 1 (fra skoen) » - har ikke gitt grunnlag for noen kommentar fra hans side og er i det hele tatt upåfallende.

Anførselene om at det på Kriminallaboratoriet ytterligere er påført avføring på de prøver Printz mottok 21. januar og de Arbo Høeg mottok 15. februar 1958, er basert på tilsvarende utlegninger av de sakkyndiges utsagn. Utvalget finner ikke grunn til å kommentere dette nærmere.”

Etter påtalemyndighetens syn fremkommer det ikke noe i de nye utredningene som endrer den vurdering Høyesteretts kjæremålsutvalg foretok i 2001 og som påtalemyndigheten slutter seg til. Jeg vil likevel knytte noen bemerkninger til pkt c i dokumentsamlingen hvor grunnlaget for påstanden om manipulering blir redegjort for.

Avføringsprøvenes forflytning

Det anføres at avføringsprøvene har vært utsatt for uvanlig mange forflytninger og åpenbart uten at forsvarlig kontrollrutiner ble iaktatt. Det hevdes at det har vært en uansvarlig håndtering av avføringsprøvene. Grunnlaget er at prøvene er flyttet 14 ganger mellom ulike steder og at mange personer har håndtert prøvene. Alt dette har skjedd uten tilfredstillende kontroll. Dette skal ha gitt store muligheter for manipulasjon.

For det første bemerkes at påtalemyndigheten ikke er kjent med hva som er vanlig antall flyttinger av et bevismateriale. Etter påtalemyndighetens oppfatning vil det være avhengig av hvilke undersøkelser som må foretas, og hvem som skal foreta disse undersøkelsene. Den første forflytningen som nevnes er den fra innsamlerne til Kriminallaboratoriet (KL). Dette er en nødvendig forflytning ettersom det normale er at det er KL som tar hånd om slike bevis. 6 av forflytningene kommer av at avføringsprøvene blir sendt tilbake til KL, slik påtalemyndigheten ser det, som en kontrollrutine fra KL. Til tross for det som altså hevdes av Torgersen, at flyttingene åpenbart har foregått uten forsvarlig kontroll – ser vi av hans egen fremstilling at kontrollrutinen med at bevismateriale skal tilbake til KL er fulgt. Videre fremgår det klart at hver av de 5 sakkyndige som har undersøkt avføringsbeviset har hatt det i oppdrag fra KL, og må da nødvendigvis få overlevert materialet. Påtalemyndigheten kan ikke se at det her har foregått noe ”uvanlig” eller ”uansvarlig” som støtter opp under en teori om manipulasjon.

Endringer i avføringsprøvens innhold

Det anføres at prøvene fra Torgersens turnsko inneholdt få eller ingen planterester da de ble undersøkt i desember, men rikelig med planterester da de ble undersøkt i januar – mars.

Påtalemyndigheten er ikke uenig i dette, og viser til at det fremkommer av Fürst sin egen rapport at prøvene fra turnskoen inneholdt kun ”noen slike dannelser” som det var sett i de andre prøvene fra åstedet/avdøde. Fra Fürsts uttalelse side 5 hitsettes:

”I de få korn jeg undersøkte fra prøve nr 1 (fra turnskoen) såes noen slike dannelser – men ikke på langt nær i slike mengder. Denne forskjellen i mengde kan bero på en ujevn fordeling (også forskjell mellom nr 16 og nr 18) – og spesielt at jeg bare har undersøkt 3 – 4 nålspiss-store korn fra prøve nr 1.”

Det fremkommer videre at Fürst fikk bevismaterialet tilbake og laget en ny prøve ved å skrape av mer fra turnskoen. Resultatet var da at det viste seg å være rikeligere med disse dannelser, og enkelte steder var det temmelig rikelig, og en del også sammenhengende, som i en av prøvene fra åstedet.

Påtalemyndigheten vil først og fremst bemerke at disse opplysningene kom frem i den sakkyndiges rapport, og var en del av bevismaterialet under hovedforhandlingen. Det må derfor antas kjent for Torgersen, forsvarer og lagretten.

Fürst redegjør selv for at han tror at denne forskjellen kan skyldes en ujevn fordeling, og det faktum at han bare hadde undersøkt 3-4 nålspiss store korn i første omgang. Fürst gir ikke uttrykk for at han er overrasket over at han i den nye prøven finner rikelig med slike celler, og det fremkommer heller ikke at noen av de andre sakkyndige reagerer på dette. Fürst er heller ikke overrasket over at det var mer avføring å skrape av turnskoen. Alt fremgår åpenlyst av rapporten, og det er således ingenting som tyder på at Fürst forsøker å skjule denne forskjellen. Det vises også til det Høyesteretts kjæremålsutvalg bemerker om dette i kjennelsen fra 2001, jf det som er sitert foran.

Nye avføringsprøver dukker opp

Prøve 1 og prøve 1b.

Det anføres som nevnt at Fürst skrapte av alt materialet fra utsiden av hælen i desember – som prøve 1, og at turnskoen deretter har fått ny avføring slik at Fürst i januar kunne skrape av prøve 1b fra samme sted.

Påtalemyndigheten kan ikke se at det er holdepunkter for denne anførselen. For det første bygger den på at Fürst har skrappt vekk alt, noe som strider med Fürst sin egen uttalelse. Dersom han visste at han hadde skrappt vekk alt, ville han trolig ikke bedt om å få skoen tilbake for å skrape av mer. Det fremkommer av hans uttalelse at han ønsket å undersøke en større porsjon av prøve 1 – med andre ord så han det ikke som utenkelig at han kunne skrape av mer enn han hadde gjort første gang.

Fürst gir videre intet uttrykk for at han er overrasket over at han, når han mottar materialet, kan skrape av mer og lage prøve merket 1b.

Det er på denne bakgrunn uklart for påtalemyndigheten hvordan de privat engasjerte sakkyndige kan konkludere med at Fürst skrapte vekk alt første gang.

Den eneste mulighet for dette er at Fürst avtaler med KL at de skal påføre mer avføring på skoen fra åstedsprøvene, eller at han selv gjør dette når han mottar materialet. Uansett må man da legge til grunn at Fürst bevisst er med på den manipulering som Torgersen hevder har funnet sted. Det er intet påfallende ved Fürst sin uttalelse, eller hans undersøkelser for øvrig, og ei heller andre holdepunkter som støtter opp under en slik hypotese.

Det anføres videre fra Torgersen at Fürst og Aaser brukte opp prøve 1 i desember 1957, og at den prøven som Printz mottok i januar 1958 fra KL i to prøveglass, og som Arbo Høeg senere mottok fra KL, ikke kan være den samme prøven som Fürst først laget.

Påtalemyndigheten er for det første uenig i at det foreligger grunnlag for å si at prøve 1 er brukt opp i desember. Dette er kun spekulasjoner.

I sin uttalelse gjør Fürst rede for at han skraper av fra turnskoen og overfører det til et reagensglass merket prøve 1. Fra prøve 1 tar han noen få korn og undersøker disse i mikroskop. Videre fra prøve 1 tar han en del korn som han slemmer opp med vann og undersøkte på tilstedeværelser av sterobi. Benzidiprøver ble også utført. Det fremkommer deretter at han avslutter sine undersøkelser og sparer resten av materialet som er igjen i prøve 1. Deretter vet vi at det ble foretatt en luktprøve av materialet i prøve 1. Det fremkommer imidlertid ikke om alt materialet i prøve 1 ble brukt opp, eller bare deler av dette. Det fremkommer av Fürst sin rapport at det fortsatt var litt oppslemmet substans igjen i glass merket 1 når han fikk prøvene tilbake fra KL 8. januar 1958.

Det er på dette grunnlag vanskelig å forstå hvordan Eskeland/Bye kan konkludere med at prøve 1 er brukt opp.

Videre er det uttalt fra Torgersen at det er forbausende at det var to prøveglass av prøve 1, samt at prøve 1b var fraværende, da Printz mottok prøvematerialet den 15. januar 1958. Det vises videre til at prøve 1b "dukket opp igjen" hos Arbo Høeg da han fikk materialet til vurdering. Etter påtalemyndighetens oppfatning kan dette enkelt forklares med at Printz i sin omtale ikke skiller mellom prøve 1 og 1b, men kaller dette to prøveglass av prøve 1. Videre at Arbo Høeg benytter betegnelsen 1 og 1b om de to glassene.

Man kan på denne bakgrunn ikke konkludere med at det ikke er samme prøve slik Eskeland/Bye gjør.

Det anføres også av Torgersen at Fürst brukte opp prøve 1b, slik at denne derfor ikke kan dukke opp igjen hos Arbo Høeg.

Igjen er det påtalemyndighetens oppfatning at det ikke foreligger noe grunnlag for å trekke en slik konklusjon. På samme måte som for prøve 1, fremgår det ingen steder at den er brukt opp. Dersom man i tillegg ser på den metodikk Fürst redegjør for at han bruker generelt på side 2 i sin uttalelse, fremkommer det der at deler av prøven alltid ble oppbevart til eventuelle andre undersøkelser.

For ordens skyld siteres hele avsnittet hvor han redegjør for den metodikk han benytter:

”Jeg har benyttet meg av følgende metodikk:

Materialet på skoen ble forsiktig skrapet av og overført til et lite glass. Noen få korn ble tatt over på objektglass til mikroskopiske undersøkelser, en liten del ble oppslemmet i litt vann til kjemisk undersøkelse. Resten ble oppbevart til eventuelle andre undersøkelser.”

Det synes derfor klart at man må legge til grunn at det er denne metoden som er brukt når det ikke fremgår noe annet. Det er i hvert fall ikke holdepunkter for en sikker konklusjon i motsatt retning slik Eskeland/Bye kommer til.

Påtalemyndigheten mener derfor at det ut fra Eskeland/Byes utredning ikke foreligger noen holdepunkter for at man kan konkludere med at prøve 1 og 1b er manipulert – altså påført mer avføring etter hvert.

Prøve 2

Det anføres også her at prøve 2 sannsynligvis var oppbrukt.

Påtalemyndigheten viser her til det som er sagt foran mht Torgersens hypotese om at prøvene blir brukt opp, for deretter å dukke opp igjen. Det er ingen holdepunkter for å si at prøve 2 er brukt opp.

Det fremkommer øverst på side 3 i Fürst sin uttalelse at prøve 2a er noen få fibre med noe mørkere masse klebet til seg, og at prøve 2b er et lite korn med tilsvarende mørk masse, som ble overført til hvert sitt objektglass og tilsatt et par dråper fysiologisk saltvannsoppløsning. Disse ble deretter undersøkt i mikroskop. Det er ingenting som tilsier at 2a og 2b er hele prøve 2 slik Eskeland/Bye forutsetter. Igjen er det påtalemyndighetens oppfatning at dette er en beskrivelse av en del av den metoden Fürst innledningsvis beskriver at han benyttet, jf det som er sitert foran. Det er derfor mer nærliggende å anta at det er mer igjen av prøve 2 enn det motsatte. Uansett kan man ikke på dette grunnlaget konkludere sikkert med at dette er brukt opp slik Eskeland/Bye gjør.

Det stilles også spørsmål ved at Fürst sin prøve 2 har fått nytt navn – 8a – og det anføres at dette er merkelig, og det påpekes at det bare er prøve 2 som har fått nytt navn.

For det første er det ikke noe merkelig ved dette. Torgersens turnsko er politiets beslag 8. Derfor har Fürst sine to prøver som er skrapet av turnskoen (prøve 1 og 2) fått betegnelsen 8a og 8b av politiet. Av dette fremgår også at ikke bare prøve 2 har fått ”nytt” navn, men også prøve 1. Dette fremkommer helt klart av dok. 26, underdok. 6 som er en fortegnelse over det materiale som har vært undersøkt ved laboratoriets kjemiske avdeling. Det er altså her den sakkyndige som har gitt prøvene betegnelsen 1 og 2. De andre prøvene har ikke de sakkyndige gitt nye betegnelser, men benyttet politiets betegnelse, dvs 16-19.

Spørsmålet om hvorfor Printz og andre ikke mottar prøve 2, er det ingen i dag som kan svare på. En teori kan være at man konsentrerte seg innledningsvis om prøve 1 ettersom man i denne etterforskningsfasen var ute etter likheter, og prøve 1 var således mer interessant.

Hvorfor Printz fant et annet innhold enn Fürst kan ha den enkle forklaring at han undersøkte en større del av prøven enn Fürst. Uansett har ikke Fürst reagert på dette, ei heller de andre sakkyndige – selv om dette var kjent under hovedforhandlingen i 1958.

Materialet fra turnskoens overside

Det anføres at det materialet som Arbo Høeg skrapte av i februar/mars 1958 fra turnskoens overside ikke var til stede da Fürst undersøkte skoen i desember og januar.

Etter påtalemyndighetens oppfatning er dette også en hypotese som legges til grunn som sikker uten at det er holdepunkter for dette. Det vises for det første til at det ikke fremgår noe sted at all avføring har vært skrapet vekk fra skoen. Derimot fremgår det motsatte av sakens dokumenter, jf oversendelsen fra KL til Arbo Høeg den 14. februar 1958 hvor det fremgår følgende; ” Den alt overveiende del av avføringen er fjernet fra turnskoene for undersøkelse tidligere.”

Det er videre på det rene at ingen av de sakkyndige har reagert på dette nye funnet. Dersom det skulle være utenkelig at det fantes mer avføring på skoen, ville for det første ikke KL sendt den fra seg, samt at de andre sakkyndige, og da særlig Fürst, måtte ha reagert på dette. Det er jo på det rene at det var et sentralt tema under hovedforhandlingen i 1958 hvordan avføringen var kommet på skoen.

Liten klump fra bukselommen

Det anføres at klumpen som angis å komme fra Torgersens bukselomme ikke stammet fra Torgersen, men har senere kommet inn i den beholder hvor lommeinholdet ble oppbevart.

Grunnlaget for denne anførselen er at avføringen må ha kommet inn i lommen helt tørr. Det er ingen holdepunkter for denne anførselen. Det påstås at politiet ikke fant flekker av avføring i lommeforet. Dette er en negativ slutning av politiets rapport. Av politirapporten fremkommer det ikke noe om flekker på lommeforet, ei heller om politiet sjekket det. Av politirapporten fremgår det bare at lommene ble tømt. Videre fremkommer heller ikke noe sted om det hadde klebet seg rusk og rask til denne klumpen eller ikke.

Det foreligger på denne bakgrunn ikke noe påfallende eller andre holdepunkter for den konklusjon Eskeland/Bye kommer med.

Materialet på fyrstikkesken

Det anføres at flekken på fyrstikkesken er kommet dit etter at Torgersen ble arrestert, samt at det etter at Printz fjernet flekken, har det kommet en klump på den.

Anførselen faller etter påtalemyndighetens oppfatning på sin egen urimelighet. Først skal noen, mens fyrstikkesken ble oppbevart på KL, ha påført en flekk med avføring tilsvarende avføringen fra åstedet/avdøde på fyrstikkesken. Deretter skal Printz ha skrapet vekk alt – uten at det fremgår noe sted i dokumentene – jfr det som tidligere er sagt vedrørende påstander om at alt blir skrapet vekk. Deretter påføres det på ny avføring av samme type som fra avdøde/åstedet på fyrstikkesken, men denne gangen en liten klump. Det sies ikke av hvem dette skal være gjort av, men det må nødvendigvis være enten Printz eller noen ved KL. Ettersom Printz ikke reagerer på at Arbo Høeg skraper av mer, forutsetter det at Printz er

delaktig i denne manipuleringen, samt at noen ved KL uansett må være innblandet ved den første påføringen.

Det gjøres også et poeng ut av at Printz og Arbo Høeg benytter forskjellig betegnelse på den avføringen de finner, henholdsvis flekk og liten klump om avføringen på fyrstikkesken.

Påtalemyndigheten deler ikke Eskeland/Bye sitt syn på at denne forskjell i ordvalg er et bevis for manipulering.

Spørsmål om hvorfor ikke avføringen på fyrstikkesken og avføringen i lommen ble undersøkt tidligere, er det ingen gitt i dag å svare på med sikkerhet. Det fremstår imidlertid som rimelig å anta at politiet ikke hadde sett at det var avføring her, og at dette ble behandlet sammen med annet beslag som ble sendt til Printz, og ikke sammen med avføringsprøvene som først ble sendt til Fürst. Det fremgår av dok 26, underbilag 15, at rapporten med gjennomgang av diverse materiale som ble fratatt Torgersen ved pågripelsen, ble gjort på kriminallaboratoriet ved Kripos den 22. februar 1958. Politiet sender det da over til Printz for sammenligning av fyrstikkene på åstedet, og for å avklare om den brune flekken skulle inneholde avføring.

Beslaget ble oversendt sammen med beslaget fra Torgersens klær, og påtalemyndigheten kan ikke se noe mistenkelig eller påfallende ved dette.

Det stilles også spørsmålstegn ved hvordan avføringen skulle ha kommet på fyrstikkesken. Etter min oppfatning er en enkel forklaring at Torgersen kan ha fått dette på hendene når han holdt fyrstikkesken. Det vises her til den vaskingen av hendene som Torgersen foretok i forbindelse med innbringelsen av ham, jf det som er skrevet om dette i forbindelse med funn av blodspor på Torgersens hender knyttet til "Bevisene i Torgersensaken" kap. 15.

Avføringsprøvenes holdbarhet

Det er vanskelig å helt forstå hva som anføres under dette kapittelet. Det synes som om det anføres at det må ha skjedd store forandringer med avføringsprøvene i løpet av undersøkelsesperioden, og at dette har gjort dem uegnet for de fleste typer undersøkelser. Til tross for dette har ikke de sakkyndige kommentert dette, men foretatt sine undersøkelser, og da sist Arbo Høeg.

Det er uklart om det her antydes at samtlige sakkyndige har vært delaktige i denne manipuleringen, og således ikke sagt noe om at prøvene var ubruklige for undersøkelser. En annen teoretisk mulighet er at noen har påført ny avføring tilsvarende den fra åstedet/avdøde – altså fra noen som har spist erter og hvete – som da fortsatt var brukbar, slik at de sakkyndige ikke merket noe.

Etter påtalemyndighetens oppfatning fremstår dette som helt utenkelig. Det er ellers ingen holdepunkter som støtter opp under teorien om manipulering. Det fremgår for det første ikke i sakens dokumenter hvordan bevismaterialet var oppbevart, selv om Eskeland/Bye uten holdepunkter konkluderer med at prøvene i hvert fall ikke ble oppbevart slik de burde. Videre er det påtalemyndighetens oppfatning at dersom det var noe påfallende ved prøvene, måtte noen av de sakkyndige ha reagert. At samtlige sakkyndige var delaktige i manipulasjonen, er etter vår oppfatning utenkelig. Særlig sett i lys av hvor mange andre personer Torgersen anklager for å ha opptrådt ulovlig eller uredelig i forbindelse med de andre bevisene, jf det som er sagt om dette innledningsvis.

Oppsummering:

Påtalemyndigheten har ovenfor påvist at det ikke er noen holdepunkter for at det har foregått manipulering av avføringsbeviset. De avvik som påpekes av Eskeland/Bye er det faktisk ikke noe påfallende ved. Anførelsene er etter påtalemyndighetens syn spekulative og oppkonstruerte.

Påtalemyndigheten har også påvist at dersom teorien om manipulering skal holde, må minst Fürst, Printz og en eller flere personer ved KL ha vært delaktige. Slike påstander er ikke bare sterkt tendensiøse, men også helt grunnløse. Det ville uansett være nærliggende å anta at de andre sakkyndige ville ha reagert dersom det var noe merkelig ved prøvene og deres eksistens. Jeg viser igjen til det forhold at hvordan avføringen var kommet på Torgersens eiendeler var et sentralt tema under hovedforhandlingen i 1958, og kan ikke ha gått upåaktet hen hos de sakkyndige eller fra forsvarers side. Det vises til at alle de sakkyndige var til stede under hovedforhandlingen og avga forklaring.

Påstanden om manipulering av avføringsbeviset er ikke på noen måte holdbar. Det er således heller ikke noe i disse anførelsene som gjør det ”meget tvilsomt” at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Del 3: Avføringen på avdøde/åstedet stammer ikke fra avdøde

Det hevdes at avføringen på avdøde/åstedet ikke stammer fra avdøde Rigmor Johnsen. Det vises til at obduksjonsrapporten fra RMI ikke beskriver avføring andre steder enn på innsiden av lårene og på høyre strømpelholder, og at siden det ikke er beskrevet avføring ved endetarmsåpningen blir konklusjonen at avføringen ikke stammer fra Rigmor Johnsen.

For det første vises til at dette ble anført også ved forrige gjenopptakelsessak, og Høyesteretts kjæremålsutvalg hadde da følgende bemerkninger til anførselen, side 1552:

”I kjæremålet trekker Torgersen særlig frem at avføringen i saken ikke er fra offeret, som i stedet må ha fått den på seg på åstedet. Kjæremålsutvalget viser til lagmannsrettens kjennelse og tilføyer at det under enhver omstendighet er vanskelig å se at dette har interesse så lenge det kan konstateres likhet mellom prøvene fra åsted og offer og fra Torgersen.”

Påtalemyndigheten slutter seg til dette.

For det andre vises til at det ikke er riktig at det kun ble funnet avføring på utside lår og høyre strømpelholder. Det ble også funnet på avdødes underskjørt, jf avføringsprøve 18 som er tatt derfra. Videre ble det funnet avføring innvendig på skjørtet til Rigmor Johnsen, jf prøve 31 som er omtalt i rapporten av 26. februar 1958, dok 26, underbilag 16; ”Skjørtet er sterkt brannskadd, særlig på venstre side og baktill hvor en betydelig del av tøyen er brent bort. Innvendig baktill sees en del flekker av inntørret avføring.”

Når det gjelder mangel på spor i underbenklærne vises til samme rapport, prøve 33, hvor det fremgår at disse nedentil var revet helt i stykker. Det fremgår videre av rapporten at restene

var sterkt tilsmusset og noe brannskadd. Det fremgår ikke hva de var tilsmusset med, utover at de var brannskadd. Den del som var revet av ble funnet i trappeoppgangen og lukket sterkt av urin, samt at urinblæren var tom. Det må således være klart at urinavgang hadde forekommet i forbindelse med kvelningen.

Det vises videre til at obduksjonsrapporten fra RMI var omfattende, og at forhold knyttet til avføring er sparsomt omtalt. Det fremgår av obduksjonsrapporten at Rigmor Johnsen var brannskadd på venstre seteballe, venstre lårs bak- og utside, venstre fots ut- og overside, baksiden av høyre lår og sparsomt på høyre seteballe. Når det gjelder tarmene, er det eneste som sies om disse i obduksjonsrapporten at det ikke er noe å merke ved tarmene eller deres innhold.

Det fremkommer videre av sakens dokumenter at en rekke av partene, herunder sakkyndige, statsadvokat Dorenfelt og politiet, la til grunn at avføringen hadde uttrådd under kvelningen, jf blant annet Dorenfelts uttalelse av 17. desember 1958. Det vises videre til at det fremgår av rettsboken at de sakkyndige som skrev obduksjonsrapporten var til stede store deler av hovedforhandlingen. Ettersom det er rimelig klart at man under hovedforhandlingen i 1958 forutsatte at avføringen stammet fra avdøde Rigmor Johnsen, må man forutsette at de sakkyndige som obduserte Rigmor Johnsen måtte ha reagert dersom de var av en annen oppfatning.

Avsluttende bemerkninger

Påtalemyndigheten kan etter dette ikke se, som nevnt innledningsvis, at det er anført noe i forbindelse med avføringsbeviset som kan anses som nye omstendigheter eller nye bevis etter straffeprosessloven § 391 nr 3. Som ved forrige gjenopptakelsesbegjæring dreier det seg utelukkende om nye vurderinger av beviset på grunnlag av de sakkyndiges uttalelser, og vurderinger av de sakkyndiges arbeid, som hevdes å være lite tilfredsstillende.

Avslutningsvis vil jeg bemerke at de sakkyndiges konklusjoner inngår i den totale bevisføring, og bevisets vekt vil måtte vurderes sett i lys av de øvrige omstendigheter. Påtalemyndigheten viser her til at Torgersen ble pågrepet i nærheten av åstedet med avføring – tilsynelatende lik den fra åstedet – på sine sko, fyrstikkeske (må sammenholdes med det forhold at åstedet var forsøkt påtent ved hjelp av fyrstikker) og bukselomme.

Avføringsbeviset er ikke svekket på noe måte i forhold til hvordan det ble presentert under hovedforhandlingen i 1958, og taler etter påtalemyndigheten fremdeles med tyngde for at Torgersen er skyldig. Jeg kan derfor heller ikke her se at noe av det som er anført, er slike forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

BARNÅLBEVISET – BEVISENE I TORGERSENSAKEN KAP. 10

Innledende bemerkninger

Barnålbeviset består av en sammenligning av 5 barnåler som ble funnet på den dressen Torgersen hadde på seg på kvelden den 6. desember 1957, og barnåler fra åstedet.

Torgersen anfører at barnålbeviset ikke knytter ham til drapet.

Barnålbeviset var et av flere tekniske bevis som ble fremlagt og vurdert under hovedforhandlingen i 1958, og har vært et sentralt tema siden.

Torgersen anførte allerede under hovedforhandlingen i 1958 at barnålene måtte skrive seg fra den tid da forrige eier, Eilif Støleggen, eide dressen. Denne anførselen har vært gjentatt både ved gjenopptakelsessaken fra 1973-1976 og gjenopptakelsesbegjæringen fra 1997-2001. Videre ble det ved begge gjenopptakelsessakene lagt frem vurderinger av de sakkyndiges arbeid hva gjelder barnålbeviset i 1958. Ved siste behandling i 1997-2001, ble det fra forsvarer lagt frem sakkyndige rapporter utarbeidet av professorene Laane og Høiland ved Biologisk institutt. Påtalemyndigheten innhentet uttalelser fra professorene Venn, Bjor, Horntvedt og Tveite, samtlig ved Norsk institutt for skogforskning (NISK).

Både Borgarting lagmannsrett og Høyesteretts kjæremålsutvalg har vurdert anførselene vedrørende barnålbeviset, og konkluderte med at rapportene fra Høiland og Laane ikke er et nytt bevis som er egnet til å føre til frifinnelse, eller som i vesentlig grad svekker verdien av de observasjoner som ble gjort av de sakkyndige i 1958. Det vises i denne forbindelse til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 77 (Bind II side 308) og Rt 2001 /1521 side 1547(Bind II side 349). Høyesteretts kjæremålsutvalg konkluderer på følgende måte hva gjelder barnålbeviset, jf kjennelsen side 1550;

” Kjæremålsutvalget finner ikke at Høiland og Laanes rapport av 6. april 2000 er et nytt bevis som er egnet til å føre til frifinnelse eller som i vesentlig grad svekker verdien av de observasjoner som ble gjort av Printz og Mork. Etter utvalgets oppfatning er det klart mest sannsynlig at nålene på Torgersens klær kom fra treet på åstedet. Utvalget viser til at de slutninger som Høiland og Laane trekker på grunnlag av en sammenligning med sitt innsamlete materiale, ikke synes å kunne gi den samme sikkerhet som en undersøkelse av nålene fra dressen må antas å ha gitt. Utvalget viser ellers til uttalelsen fra skogforskerne og vil for sin del fremheve det usannsynlige i at Støleggen under sitt opphold i skogen i Sverige skulle få - og bare få - nåler i begge bukseoppbrettene og i jakkeinnerlommen som var helt identiske med de nålene som skrev seg fra (jule)treet på åstedet.”

.... (fortsetter side 1564)

”Av den gjennomgang utvalget har gjort av de tekniske bevis, fremgår det at avføringsbeviset ikke er svekket og barnålbeviset ikke er vesentlig svekket, og at disse bevisene, med henholdsvis stor sannsynlighet og klar sannsynlighetsovervekt, fremdeles utpeker Torgersen som gjerningsmann. Også tannbittbeviset trekker i denne retning. De tekniske bevis taler således fremdeles med tyngde for Torgersens skyld.”

Påtalemyndigheten slutter seg til de vurderinger som her er foretatt.

I gjenopptakelsesbegjæring av 25. februar 2004 opprettholder Torgersen anførselen om at barnålbeviset ikke knytter ham til drapet. Nytt siden sist er en utredning av professor Økland ved Botanisk museum; Barnålbeviset 1957 – 2005, dokumentamsling del A og del B, begge datert 9.februar 2005.

Påtalemyndigheten kan ikke se at det fremkommer noe nytt i denne utredningen som ikke var tema for Høyesteretts kjæremålsutvalg behandling i 2001. Kjæremålsutvalget foretok en svært grundig vurdering i 2001, og dette beviset står ikke noe annerledes i dag enn ved forrige behandling. Utredningen til professor Økland er i det alt vesentligste argumentasjon som ikke bygger på nye omstendigheter eller bevis. Økland har ikke vurdert bevismaterialet, kun foretatt en gjennomgang av de forskjellige uttalelser som foreligger vedrørende barnålbeviset, samt gitt en kritikk av Høyesteretts kjæremålsutvalg bevisvurdering. Økland legger til grunn de undersøkelsene som Høiland og Laane foretok i tilknytning til forrige gjenopptakelsessak.

De sakkyndiges rapporter var kjent for lagretten i 1958, samt at de sakkyndige møtte under hovedforhandlingen og redegjorde for, og utdypet, sine skriftlige rapporter. Argumentasjonen dreier seg, som den også gjorde under forrige gjenopptakelsessak, utelukkende om nye vurderinger av beviset på grunnlag av de sakkyndige uttalelser og vurderinger av de sakkyndiges arbeid som hevdes å være lite tilfredstillende. Dette er ikke en gjenopptakelsesgrunn.

Selv om det er klart at anførselene ikke er gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 3, vil jeg av hensyn til vurderingen etter straffeprosessloven § 392 annet ledd knytte noen bemerkninger til professor Øklands utredning, samt til enkelte av Torgersens anførsler slik de fremkommer i "Bevisene i Torgersensaken".

Bemerkninger til professor Øklands utredning:

Økland opplyser at han påtok seg oppdraget som sakkyndig på barnålbeviset i Torgersensaken, fordi han har over 20 års erfaring som forsker med skogøkologi, plantepopulasjonsbiologi og biostatistikk som spesialområder.

Hans utredning er en massiv kritikk av det arbeid de to sakkyndige, Printz og Mork utførte i 1958, vurdert på bakgrunn av deres skriftlige sakkyndige uttalelser og avisreferat fra hovedforhandlingen. Hans kritikk er i det alt vesentligste den samme som professorene Laane og Høiland fremkom med i forrige gjenopptakelsesrunde. Jeg viser derfor til Høyesteretts kjæremålsutvalgs bemerkninger til dette i 2001, fra kjennelsen side 1548 hitsettes:

”Kjæremålsutvalget kan ikke se at det er grunnlag for Laane og Høilands angrep på de sakkyndiges faglige kompetanse og integritet. Det er misforstått å mene at de sakkyndige skulle ha prestert uttalelser basert på de krav som stilles til vitenskapelige rapporter, jf hva som ovenfor er sagt om dette.”

Videre fremkom det ved siste behandling i Høyesteretts kjæremålsutvalg at professor i skogpatologi Kåre Venn, professor i skogøkologi Kristian Bjør, avdelingssjef Richard Horntvedt og seniorforsker Bjørn Tveite, alle ved Norsk institutt for skogforskning (NISK), var av den oppfatning at de undersøkelser og vurderinger som ble gjort av Printz og Mork var forsvarlige.

Fra kjennelsen side 1549 hitsettes:

”Disse har i uttalelse av 23. desember 1999 fremholdt at Printz og Mork var erfarne og høyt kompetente vitenskapsmenn, som gjennomførte undersøkelsene på en omhyggelig og objektiv måte. De fire « kan ikke se at man på daværende tidspunkt kunne ha angrepet saken på noen bedre måte enn det disse to gjorde ». Om kompetansen til å avgi de faglige uttalelser i 1958 sies det i uttalelsen fra desember 1999 at denne klart var til stede:

« Vitenskapelige forhold rundt granas vekst og utvikling, innbefattet vedens anatomi og nålenes morfologi, var rimelig klarlagt på det tidspunkt. Histologiske teknikker var godt utviklet. Mikroskopering av vedsnitt var utviklet til en metodikk som vi fortsatt finner tilfredsstillende. I dag har man bedre kjemiske analysemetoder ..., men vi er likevel ikke sikre på at vesentlig bedre resultater hadde blitt oppnådd. Den faglige vurdering av morfologiske særegenheter hos nålene og likheten mellom nålene i de to gruppene av prøver, mener vi er gjort på en måte som er holdbar også i dag. »

Påtalemyndigheten viser også til det som er bemerket innledningsvis vedrørende kritikk av sakkyndige rapporter fra 1958.

Professor Økland kritiserer også uttalelsene fra NISK og Høyesteretts kjæremålsutvalgs vurdering av de forskjellige sakkyndiges uttalelser.

Det er ikke kjent for påtalemyndigheten at professor Økland har særlige kvalifikasjoner for bevisvurdering i straffesaker. Jeg finner derfor grunn til å nevne at det synes noe underlig at Økland i sin utredning uttaler seg om hvorvidt barnålbeviset er et bevis i saken eller ikke.

Hans mandat består av 5 spørsmål og han oppsummerer svaret slik på side 5 i utredningen:

”Funn av fem vanlige korte grannåler fra vanlig norsk gran i dressen til Fredrik Fasting Torgersen knytter ham ikke til åstedet. Barnålbeviset er intet bevis.”

Jeg antar at Økland, når han uttaler at ”barnålbeviset er intet bevis”, mener at det ikke har noen bevisverdi. En sakkyndig skal ikke komme med sine personlige oppfatninger av verdien av et bevis når dette er en bedømmelse som går utover hans sakkyndighet. Særlig påfallende er det når den samme professoren er svært kritisk til andre sakkyndige og deres arbeid. At Økland uttaler seg om verdien av barnålbeviset er til en viss grad forståelig, ettersom det er dette beviset han er bedt om å avgi en utredning om. Påtalemyndigheten bemerker imidlertid at han i det mandat han er gitt, ikke er bedt om å uttale seg om bevisverdien annet enn på et faglig grunnlag. Jeg finner det imidlertid svært lite tillitvekkende at professor Økland innledningsvis også uttaler seg om verdien av andre bevis. Det vises blant annet til sidene 20 og 24-27 i Øklands utredning, hvor han uttaler seg om avføringsbeviset, om murpuss og granved partikler, hvoretter han konkluderer med at det i dag er klart at ingen av disse bevisene knytter Torgersen til åstedet. Videre uttaler han seg om tannbittbeviset, og påpeker at retten også her ble grovt villedet av de sakkyndige. Dette er bevis i saken som han, så vidt kjent for påtalemyndigheten, ikke har sakkunnskap til å bedømme.

Påtalemyndigheten stiller på denne bakgrunn spørsmålstegn ved Øklands profesjonalitet og objektivitet, når det så klart fremgår at han har en forutinntatt oppfatning av at Torgersen er uskyldig dømt. Hvorvidt Økland har noe faktiske kjennskap til sakens øvrige bevis eller ikke, er påtalemyndigheten ikke kjent med. Det fremgår imidlertid av forordet at det er professor Ståle Eskelands bror, Trond Eskeland, som har skrevet utkastet til utredningen.

Det er påtalemyndighetens oppfatning at Øklands utredning om barnålbeviset vanskelig kan anses som en objektiv sakkyndig utredning. Utredningen fremstår som et subjektivt partsinnlegg for Torgersen, og er som nevnt i det alt vesentlige argumentasjon som verken bygger på nye kjensgjerninger eller nye bevis.

Professor Økland legger til grunn gjennom hele sin utredning at de sakkyndige fra 1958, Printz og Mork, konkluderte med at dressnålene kom fra kjellernålene. Dette er ikke korrekt. Det vises her til Printz og Morks konklusjoner som er gjengitt i Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse, fra side 1547 hitsettes:

”I uttalelse av 4. februar 1958 ga Printz uttrykk for at nålene

« utmerker seg ved å ha forholdsvis korte nåler som er temmelig jevnt avsmalnende oppover og i toppen uttrukket til en skarp spiss. Det er hevet over enhver tvil at samtlige 5 nåler som er funnet på siktedes klær alle er av denne samme type og at de i enhver henseende stemmer med nålene fra kjelleren. I en blanding vil det være helt umulig å holde dem fra hverandre. »

Printz konkluderte med at barnålene fra dressen var ” barnåler fra gran av samme morfologiske type og ellers i full overensstemmelse med den form som finnes i kjelleren ”.

Mork ga i uttalelse av 11. mars 1958 uttrykk for at

« [t]rær med så korte barnåler er ikke alminnelige. Man finner slike trær i underbestandet hvor det er mangel på lys slik at veksten blir sterkt nedsatt på grunn av beskygning. ... Barnålene i materialet fra kjelleren har dessuten en sjelden form idet de er flattrukte, *jevnt avsmalende mot toppen* og uttrukket til en skarp spiss. Hos vanlige barnåler er tverrsnittet av nålene temmelig likt helt til ca 80 % av nålelengden. Ved å sammenlikne snitt av barnål-materiale fra kjelleren med snitt av de barnåler som var samlet på siktedes klær, viste det seg å være full overensstemmelse også m.h.t. nålenes form. »

I sin konklusjon sier Mork dessuten at

« [d]a barnålenes lengde i vesentlig grad er avhengig av vekstbetingelsene, mens formen mer er en arvelig egenskap, er det meget stor sannsynlighet for at så like barnåler, - både i lengde og form - er av samme mortre. »

Det synes videre på det rene at Mork i sin forklaring ga uttrykk for at det bestyrket konklusjonen at ingen av de fem barnålene som ble funnet på forskjellige steder i Torgersens dress, var forskjellige fra barnålene på åstedet. Ifølge Aftenpostens referat 10. juni 1958 uttalte Mork at treet kunne være hugget hvor som helst i Norge og ha fått sine eiendommelige nåler av at det hadde grodd på skrin jord og i skygge.”

De sakkyndige kan på denne bakgrunn ikke ses å ha trukket absolutte konklusjoner med hensyn til om barnålene fra dressen stammet fra kjelleren i Skippergata 6b. De sakkyndige har konkludert med likhet og dette legges jo også til grunn av Torgersen ettersom barnålene fra dressen ikke lenger eksisterer.

Mork ga, som det fremgår av sitatet fra Kjæremålsutvalgets kjennelse ovenfor, uttrykk for at treet kunne være hugget hvor som helst i Norge, samt at de "svenske skoger" var tema under hovedforhandlingen. Dette har således vært vurdert av lagretten i 1958.

Jeg vil videre ta for meg enkelte punkter/tema som blir omtalt av Økland, og som av Torgersen er fremmet som grunnlag for anførselen om at barnålbeviset ikke knytter ham til drapet.

Mikroskopering

Økland er svært kritisk til at det ikke er foretatt mikroskopering da dette ville gitt verdifull informasjon. Han legger til grunn at undersøkelsene ble foretatt med det blotte øye, eventuelt med håndlupe.

Det er uklart for påtalemyndigheten hvordan Økland kommer frem til dette. Verken Mork eller Printz har redegjort for de metoder de har brukt, slik at det finnes ingen opplysninger om at disse ble foretatt med det blotte øye, håndlupe eller mikroskop. Det vi imidlertid vet, er at det på denne tiden var vanlig å mikroskopere, og at Mork/Printz studerte tverrsnittpreparater. Tverrsnittpreparater blir vanligvis laget med tanke på mikroskopering. Økland gir uttrykk for at han synes det er rart at det er laget tverrsnitt preparater ettersom mikroskopering etter hans oppfatning ikke ble foretatt.

De sakkyndige har ikke redegjort for sine metoder i de skriftlige uttalelsene, og vi kan derfor ikke med sikkerhet si noe om det ble mikroskopert eller ikke. Men ettersom dette var en vanlig metode å bruke, samt at det ble laget tverrsnittpreparater, er det etter påtalemyndighetens syn mer nærliggende at dette ble gjort enn at det ikke ble gjort.

Økland er inne på at det kan ha vært mikroskopert, men mener da at det er mer sannsynlig at de sakkyndige har funnet et resultat som talte for at dressnålene og kjellernålene ikke var like, enn at de var like og at de har underslått denne informasjonen. Dette fremmes altså som en mer sannsynlig teori, enn det motsatte, nemlig at det var likhet. At det var likhet har støtte i de sakkyndiges egne konklusjoner, som Printz uttrykker det; "at de (dressnålene) i enhver henseende stemmer med nålene fra kjelleren". Denne konklusjonen omfatter nålenes lengde, form, farge, uttørring osv. I avisartikler fremgår det at det skal ha vært uttalt at nålene var gamle. Dette er ikke noe som fremkommer av den skriftlige redegjørelsen til de sakkyndige og dette viser det selvfølgelig; at det har skjedd en utdyping og beskrivelse av nålene under hovedforhandlingen.

For Økland er det altså mer sannsynlig at to anerkjente vitenskapsmenn underslår opplysninger som kunne tale til Torgersens fordel, jf Øklands konklusjon på utredningens side 99. Printz er, som det fremgår av tidligere i påtalemyndighetens uttalelse, anklaget for dette også når det gjelder undersøkelse av annet bevismateriale. Men anklagen mot Mork er ny, og listen med personer som har vært med på den påståtte konspirasjonen mot Torgersen blir således lengre og lengre.

Etter påtalemyndighetens oppfatning spekuleres det, og skapes tvil ved forhold som overhodet ikke fremstår som påfallende eller tvilsomme. Verken Høyesteretts kjæremålsutvalg eller de sakkyndige ved NISK har funnet at det i de sakkyndiges arbeid fra 1958 foreligger påfallende resultater. Ser man dette sammen med Øklands uttalelser om de andre bevisene, fremstår hans utredning som spekulativ og lite profesjonell.

Soppvekst

Det samme som nevnt over er tilfellet ved kommentaren til soppvekst.

Laane og Høiland har undersøkt kjellernålene og funnet at disse er infisert med granskyttesopp. Det legges på denne bakgrunn til grunn at det var soppvekst på kjellernålene i 1957. Dette begrunnes med at nålene og treet hadde ligget i kjelleren i nesten et år, samt at det var fuktig slam i kjelleren som skulle fremme nedbrytning og soppvekst, og at nålene var oppbevart tørt hos politiet siden 1957. Økland stiller på denne bakgrunn spørsmål om det kan tenkes at Printz og Mork oppdaget at soppvekst var forskjellig på barnålene fra kjelleren og fra dressen, og derfor underslo dette, jf side 9 i utredningen til Økland.

Påtalemyndigheten vil påpeke at vi faktisk ikke vet om det var soppvekst på nålene i 1957, og vi vet heller ikke om nålene har vært oppbevart tørt hos politiet siden 1957. Vi vet ikke om de sakkyndige observerte sopp eller ikke i 1957/58. Man kan således ikke legge til grunn som sikkert at det var soppvekst på nålene, og så videre av dette utlede at Mork og Prints underslo disse opplysningene fordi Printz og Mork fant at det ikke var soppvekst på dressnålene, slik Økland klart antyder.

Måling av nålene:

Det hevdes at nålene ikke ble målt, og det reises på denne bakgrunn kritikk mot Printz, jf blant annet side 28 i utredningen. Det er imidlertid på det rene at nålene ble målt. Dette fremkommer av Morks rapport av 11. mars 1958, dok 27, underbilag 13, samt at det av Printz brev av 6. juni 1958 til Kriminalsjefen ved Oslo politidistrikt hvor målene på dressnålene blir listet opp.

Diverse momenter:

På side 103 i Øklands utredning skriver Økland at "NISK bekrefter at man ikke kan slutte at de fem nålene i Torgersen dress med stor sannsynligvis stammer fra Skippergate 6b." Uten at det er av stor betydning, har jeg ikke klart å se hvor dette blir uttalt av NISK. NISK bemerker imidlertid følgende i sin utredning av 23.12.99:

"Professor Morks konklusjon om at alle nålene sansynligvis stammer fra samme tre finner vi rimelig, men vi vil likevel understreke at han ikke påstår at de virkelig er fra samme tre"

Det er mulig det er dette Økland viser til, men det må da være helt klart at dette verken er nytt eller oppsiktsvekkende ettersom de sakkyndige fra 1958 aldri har påstått noe annet.

Ut over dette finner jeg ikke grunn til å bemerke ytterligere den kritikk av de sakkyndige eller gjennomgangen av det Laane og Høiland har redegjort for i sine utredninger. Det fremkommer intet nytt i forhold til det som ble anført ved forrige gjenopptakelsessak, og

påtalemyndigheten viser til Høyesteretts kjæremålsutvalgs bemerkninger i kjennelsen fra 2001 og redegjørelsen fra NISK. Artikkelen av Laane og Høiland som er skrevet i Blytida inneholder intet nytt, annet enn en bemerkning til Kjæremålsutvalgets kjennelse som jeg ikke finner grunn til å kommentere.

Bemerkninger knyttet til anførselene "Bevisene i Torgersensaken"

Barnålbeviset blir av Torgersen behandlet i "Bevisene i Torgersensaken" kap. 1, pkt 9.4 og kap 10.

Hans anførsler og grunnlag er i det alt vesentligste bygget på Øklands utredning, og herunder Laane og Høilands tidligere rapporter.

Jeg viser derfor til det som er bemerket ovenfor til professor Øklands utredning og vil kun knytte noen få bemerkninger til følgende:

Det hevdes at antrekk 1, dressen og frakken, ikke har vært i Skippergate 6b, og at dette alene gjør at barnålene i dressen ikke kan stamme fra kjelleren i Skippergata 6b. Jeg viser her til de drøftelser som er foretatt vedrørende dette temaet under "Spor åsted/offer og spor på Torgersen – "Bevisene i Torgersensaken" kap. 15."

Særskilt om vitnet Eilif Støleggen

Anførselen om at barnålene har kommet i dressen fra Støleggens flukt i de svenske skoger har vært fremmet tidligere. I Rt 2001/1521 side 1550 har Høyesterett følgende bemerkninger til denne anførselen:

" Utvalget viser ellers til uttalelsen fra skogforskerne og vil for sin del fremheve det usannsynlige i at Støleggen under sitt opphold i skogen i Sverige skulle få – og bare få – nåler i begge bukseoppbrettene og i jakkeinnerlommen som var helt identiske med de nålene som skrev seg fra (jul)treet på åstedet."

Påtalemyndigheten er enig i denne vurdering, og det er derfor i utgangspunktet uinteressant om Støleggens historie om at han hadde dressen på seg da han var på rømmen i de svenske skoger, er sann eller ikke. Jeg vil likevel knytte noen bemerkninger til dette, ettersom det i "Bevisene i Torgersensaken" side 258 hevdes at det er ingen opplysninger i saken som tilsier at Støleggens forklaring var usann.

Påtalemyndigheten deler ikke dette syn. For det første fremgår det av pågripelsen i Sverige at han innehadde "kavaj" og ikke "kostym" ved pågripelsen den 14.10.54, jf dok 169 (undersøkelser vedrørende brun dress), underdok. 12 - opplysninger fra Sverige om bilulykke ved Herryda. Det fremkommer videre av avhøret tatt i Sverige i 1954 at Støleggen kom "oskadd" fra bilulykken. Det foreligger således i forbindelse med pågripelsen i 1954 ikke opplysninger om verken dressen eller de skadene Støleggen omtaler i sin erklæring til Torgersen datert 2.12.62.

Videre vises til forsøket på å svekke vitnet Ørnulf Bergersens forklaring, jf det som er skrevet om Ørnulf Bergersen og Jens Bjørneboe under temaet Ørnulf Bergersen – "Bevisene i Torgersensaken" kap. 11 nedenfor. Her dukket det opp et bevislig falskt brev som angivelig skulle være skrevet av Ørnulf Bergersen, og som skulle svekke hans troverdighet. Eilif

Støleggen har levert dette brevet til journalist Arne Kristian Bru. Det fremkommer videre av Støleggens forklaring at han hadde hatt ganske stor pågang fra Jens Bjørneboe som ville at Støleggen skulle hjelpe ham i Torgersen-saken. Det fremgår videre at det var Bjørneboe som var oppdragsgiver i forhold til dette brevet, og at brevet egentlig skulle leveres til ham og ikke journalisten.

Det fremkommer også at Støleggen i tillegg til sin befatning med dette falske brevet, hadde vært innblandet i en annen sak hvor det også var snakk om et brev/erklæring av samme type som også var falsk. I denne erklæringen var det snakk om et vitne, Anna Dypvik, som ga uttrykk for at hun hadde forklart seg falskt i retten i saken til Kanestrøm, og at hun var lei seg for det. Hennes brev/erklæring har hatt til hensikt å hjelpe en fange som sonet sammen med Støleggen, Kanestrøm. Han hevdet at han var dømt på grunnlag av falsk vitneforklaring.

Etter min oppfatning svekker dette også tilliten til Støleggens troverdighet i forhold til hans forklaring/erklæring til støtte for Torgersen.

Avsluttende bemerkninger

Det er ikke noe nytt i den kritikk som Mork og Printz blir utsatt for ved denne gjenopptakelsessaken, som endrer den vurdering som både Borgarting lagmannsrett og Høyesteretts kjæremålsutvalg foretok i forbindelse med gjenopptakelsessaken fra 1997-2001. Påtalemyndigheten kan heller ikke se at noe av det som påberopes gir grunnlag for å vurdere dette annerledes enn forrige gang.

Printz og Mork har påvist at dressnålene var like med hensyn til lengde, farge og tørrhet, og for øvrig konkludert med at de var like i alle henseender.

Ved vurderingen av dette beviset må det ikke glemmes at den kritikk som rettes mot beviset kun er et angrep på de sakkyndiges rapporter. Vi har ikke lenger dressnålene i behold, og vi kan således i dag ikke sammenligne dem med kjellernålene verken i mikroskop, lupe eller det blotte øye. Mork og Printz hadde samtlige nåler tilgjengelig, og kunne foreta samtlige undersøkelser. Det er på denne bakgrunn de har kommet med sin konklusjon. Det er intet påfallende eller tvilsomt ved de undersøkelser de sakkyndige har gjort. Det er heller ikke noe påfallende ved konklusjonene. Professorene fra NISK finner heller ikke noe påfallende ved det arbeid de sakkyndige har utført.

Bevisvurderingen er det retten som skal foreta og ikke de sakkyndige. De rettsinstanser som har behandlet saken gjennom tidene har heller ikke funnet noe tvilsomt eller påfallende ved dette bevis.

Etter påtalemyndighetens oppfatning er det ingenting som er anført her som svekker barnålbeviset.

Jeg kan etter dette heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

ØRNULF BERGERSEN – BEVISENE I TORGERSENSAKEN KAP. 11

Torgersen anfører at Ørnulf Bergersen løy da han forklarte at han hadde sett Torgersen komme ut av en port i Skippergata ca kl 0055 den 7. desember 1957.

Ørnulf Bergersen forklarte seg for lagretten i 1958, og hans vitneforklaring og de opplysninger som der fremkom var således kjent for lagretten. Grunnlaget for denne anførselen dreier seg i det alt vesentligste om vurderinger av Ørnulf Bergersens forklaring uten at det er tilkommet noe nytt. Anførselen bygger således ikke på nye omstendigheter eller nye bevis, og det er klart at anførselen alene av den grunn ikke er noen gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 3.

Videre vises til at samtlige anførsler i det alt vesentligste har vært gjort gjeldende tidligere, hhv ved anken til Høyesterett i 1958, samt ved de to senere gjenopptakelsessakene. Det vises i denne forbindelse til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 33 (Bind II side 264), hvor det også framgår at samme anførsel ble fremsatt under gjenopptakelsessaken i 1973-76, jf Eidsivating lagmannsretts beslutning av 27. juni 1975 side 119 – 130 og Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 31. mars 1976 side 11.

Videre vises til Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse fra 2001, jf Rt 2001/1521 side 1544 (Bind II side 346), hvor Kjæremålsutvalget slutter seg til de vurderinger lagmannsretten har foretatt, samt kommer med noen egne betraktninger. Ingen av rettsinstansene fant at det fremkom nye omstendigheter eller nye bevis som var egnet til å frifinne Torgersen, jf straffeprosessloven § 391 nr 3. I det alt vesentligste fremkommer det intet nytt vedrørende dette beviset som gjør at Kjæremålsutvalgets vurderinger ikke står seg i dag, eller at påtalemyndigheten vurderer dette annerledes

Ettersom Torgersen også krever gjenopptakelse etter straffeprosesslovens § 392 annet ledd, vil jeg som nevnt innledningsvis likevel knytte enkelte kommentarer til de forskjellige grunnlag/momentene slik de fremkommer i "Bevisene i Torgersensaken" kap 11.

Grunnlagene for anførselen er mange og detaljerte. Etter min oppfatning preges de av en rekke påstander som er uten holdepunkter i saksdokumentene eller i de faktiske forhold.

1. For det første anføres at det ikke var fysisk mulig for Bergersen å gå 42 kilometer hver dag. Dette legges til grunn uten videre begrunnelse og det slås deretter fast at forklaringen er usann og at Bergersen løy.

Uten at påtalemyndigheten er kjent med hva slags fysisk form Bergersen var i, kan den ikke se at det er grunnlag for denne påstand Torgersen her kommer med. Påtalemyndigheten har ikke foretatt noen kontroll av den oppmålingen som er foretatt og har heller ikke funnet grunn til det. Det er ingenting som tilsier at en person ikke kan gå 2 ganger 21 kilometer pr dag, særlig sett i lys av at dette var hovedbeskjeftegelsen til denne personen.

2. Det anføres videre at det ikke er fysisk mulig å gå 18 – 21 km på 2 – 2 ¼ time. Det vises her til at ved rask gangfart, som er 6 km/time vil Bergersen minst trenge 3 timer og det hevdes at dette viser at Bergersen lyver.

Det er slik at vitners anslag om tidsforløp erfaringsmessig viser seg å måtte tas med store forbehold. Man kan således ikke legge til grunn at Bergersen her forklarer seg 100 % korrekt om den tid han brukte på å gå strekningen. Dessuten gir Ørnulf Bergersens politiforklaring rom for at han like godt kunne brukt 3 timer på turen, samt at han til tider kan ha benyttet buss. Videre vises til at en persons forklaring om hvor han har gått osv, kan være noe unøyaktig.

3. Det anføres at forklaringen om det tidspunkt Ørnulf Bergersen skal ha sett Torgersen i Skippergate bare er gjetning.

Til dette bemerkes at Bergersens forklaring om hvordan han mente å kunne uttale seg om tidspunktet var kjent for lagretten, og man må derfor legge til grunn at lagretten har vurdert dette. Når det gjelder antydningen om at Bergersen kunne ha tilpasset sin historie fordi nøyaktige tidsangivelser ble trykket i Vi Menn 28. mai 1958 og i Verdens Gang 2. juni 1958, nøyer jeg meg med å vise til at Bergersen lenge før dette tidspunkt hadde fortalt til legen i fengselet, dr Leikvam, at han hadde sett Torgersen i Skippergata på det angjeldende tidspunkt.

4. Det anføres videre at det ikke stod 6b på bygningen Skippergata 9 som Bergersen hadde sett Torgersen komme ut fra, samt at nummerskiltet heller ikke stod over porten slik Bergersen har forklart.

Dette ble anført både i gjenopptakelsesbegjæringen fra 1973-1976 og gjenopptakelsesbegjæringen fra 1997-2001. Jeg finner det derfor dekkende for påtalemyndighetens syn på dette grunnlaget å sitere fra Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 34 (Bind II side 265):

”Lagretten fikk for øvrig gjennom bevisførselen anledning til å vurdere troverdigheten av Ørnulf Bergersens forklaring. Herunder var det bevisførsel vedrørende gatenummer-skiltet i Skippergata, som forsvarerne har fokusert på også i denne gjenopptakelsessak. Om sistnevnte forhold heter det i lagmannsrettens beslutning av 27. juni 1975 (side 125 - 126) i forrige gjenopptakelsessak:

Når det gjelder spørsmålet om gatenummeret bemerker retten: I Ørnulf Bergersens politiforklaring, jf. referatet foran, nevnes ikke noe gatenummer, verken nummeret på det hus hvor mannen med sykkelen kom ut, eller noe annet gatenummer. Under hovedforhandlingen kom det frem at nummerskiltet på Skippergaten nr. 9, som ligger på venstre side Skippergaten, omtrent vis á vis Skippergaten 6 B, var snudd opp ned. Ved en undersøkelse foretatt av politibetjent E. Plau og Arne Amundsen 9. juni 1958 kl. 18.30 (samme dag som Ørnulf Bergersen avsluttet sin forklaring i lagmannsretten) ble det bekreftet at nummerskiltet på Skippergaten 9 (et vanlig 9-tall) var flyttet fra sin plass og stukket inn en nedløpsrenne slik at det kunne fremstille seg som et 6-tall. Etter det som er opplyst må det antas at skiltet er flyttet av en ung gutt (-- --) ca 2. juni 1958 (dok. 70 og 71). Flyttingen synes å skyldes en ren tilfeldighet. Det er noe uklart når man først ble oppmerksom på dette forhold. Ørnulf Bergersen forklarte seg under hovedforhandlingen 7. og 9. juni 1958. Hans forklaring er ikke protokollert. Hvorvidt man under hans forklaring er kommet inn på gatenumrene vites ikke. Hvordan det enn forholder seg med spørsmålet om gatenumrene må man gå ut fra at Ørnulf Bergersen også under hovedforklaringen har forklart at mannen kom ut fra en port på høyre side av gaten i den retning Ørnulf Bergersen gikk. Dette synes heller ikke bestridt i gjenopptakelsesbegjæringen.

Lagmannsretten kan ikke se at det er kommet fram noe nytt som gir grunn til en endret vurdering av forholdet i dag. For ordens skyld bemerkes at det av avisreferater fra Ørnulf Bergersens forklaring, fremgår at han var inne på gatenumre i Skippergaten. Han har imidlertid hele tiden fastholdt hvilket portrom Torgersen kom ut fra.”

5. Det anføres videre at porten til nr 9 var låst slik at Torgersen ikke kan ha plassert sykkelen der slik Ørnulf Bergersen forklarer.

Grunnlaget for denne påstanden er vitnet Fonbæks forklaring om at en gammel kone skal ha låst seg inn, og at det da er rimelig å anta at hun låste porten etter seg. Dette er helt klart rene spekulasjoner som ikke kan begrunne en påstand om at Ørnulf Bergersen lyver. Det er også på det rene at de opplysninger vi har i sakens dokumenter helt klart tyder på det motsatte, altså at porten til nr 9 ikke var låst. Dette fremgår blant annet av forklaringen til den gamle konen, Sigrid Fjellbekk, jf dok 70 side 2:

”V. forklarte videre at den 6.12.1957 om kvelden da hun så Rigmor sammen med gutten så var porten ulåst da hun gikk ut og hun låste den heller ikke igjen da hun gikk inn igjen.”

Vitnet Gunnar Johansen som er en av beboerne i Skippergata nr 9, forklarer seg også om dette, og gir en forklaring på hvorfor porten ikke var låst, jf dok 70. Fra side 2 hitsettes:

”På spørsmål forklarer v. porten fra gaten i stor utstrekning sto ulåst i de siste måneder før julen 1957. Dette skyldtes at låsen var slik at hvis den ble låst så kunne den være svært vanskelig å få opp igjen. En stund etter jul ble hele låsen fjernet fra døren og leieboerne har levert nøklene.”

Flere av beboerne i Skippergata nr 9 forklarer seg om den ødelagte låsen, jf dok 70. Dette viser at Torgersen spekulasjoner ikke har holdepunkter i sakens dokumenter.

6. Videre anføres at det forhold at Ørnulf Bergersen har forklart at Torgersen var barhodet viser at han lyver, ettersom Torgersen hadde en grålig skyggelue på seg da han ble stoppet av politiet kort tid etterpå.

Dette er også rene spekulasjoner. I fotnote 343 på side 277 i "Bevisene i Torgersensaken" fremkommer følgende; ”Torgersen kan teoretisk ha tatt på seg lua mens han syklet de ca 500 meterne fra Skippergata til Havnegata der han ble pågrepet. Denne spekulative og lite sannsynlige mulighet ser vi bort i fra.” Etter påtalemyndighetens oppfatning er det minst like spekulativt å si at Ørnulf Bergersen lyver fordi Ørnulf Bergersen hevder at Torgersen var barhodet på det tidspunkt Ørnulf Bergersen så Torgersen.

7. Det anføres videre at Ørnulf Bergersen var et særdeles lite troverdig vitne sett i lys av hans avhengighet av alkohol og narkotika, hans asosiale personlighetstrekk og langvarige kriminelle historier. Det anføres til dette at juryen åpenbart hadde meget begrensede muligheter til å foreta en realistisk vurdering av Bergersens troverdighet, blant annet fordi verken forsvarer eller juryen fikk kjennskap til omstendigheter som viste at Bergersen var et særdeles lite troverdig vitne.

Etter påtalemyndighetens oppfatning er det ingen holdepunkter i det som her anføres. Det vises til at både forsvarer og lagretten ble gjort kjent med Ørnulf Bergersens strafferegister,

der det fremgikk at han var sikringsdømt og med andre ord var funnet å ha mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner. Den psykologiske undersøkelsen som ble foretatt av fengselspsykolog Kåre Bødal den 28. november 1958, kunne selvsagt ikke ha vært lagt frem under hovedforhandlingen i juni 1958.

På side 282 i "Bevisene i Torgersensaken", nest siste avsnitt, er det foretatt en rekke antagelser i forhold til at det i rettsboken er skrevet at strafferegisteret til Ørnulf Bergersen ble **forevist etter at han hadde avgitt forklaring 7. juni 1958**. Jeg finner grunn til å bemerke disse antagelsene, idet de etter min oppfatning viser at man ikke kan ha forstått hva som faktisk foregikk under hovedforhandlingen, ei heller de prosessuelle regler omkring dette.

Det bemerkes fra Torgersens side for det første at det er uklart hva "forevisningen" innebærer, men det antas likevel at strafferegisteret ikke ble dokumentert ved at det ble opplest. Videre antas det at forevisningen ikke førte til noen nærmere gjennomgang av innholdet i strafferegisteret, eller at forevisningen ble fulgt opp av eksaminasjon eller meningsutvekslinger i retten om Bergersens troverdighet. Til dette finner påtalemyndigheten grunn til å peke på at når strafferegisteret ble forevist, må man legge til grunn at innholdet ble gjort kjent for lagretten. Høyesteretts kjæremålsutvalg deler også dette syn, jf Rt 2001/1521 side 1545. Videre er det på det rene at Bergersen fortsatte sin forklaring 9. juni 1958, og at forsvarer og for så vidt andre, hadde muligheten til å spørre ham ut om dette. En mulighet man må legge til grunn at forsvarer benyttet seg av. Videre er det slik at det etter de prosessuelle regler ikke skal finne sted noen meningsutveksling i retten om Bergersens troverdighet, annet enn ved partenes prosedyre. Det fremkommer i følge avisreferatene da også at advokat Blom nettopp gjorde dette i sin prosedyre. Advokat Blom skal blant annet ha vist til at Bergersen var tidligere straffet en rekke ganger og at han hadde sikringsdom på grunn av mangelfullt utviklede sjelsevner. Han anførte at man derfor vanskelig kunne feste lit til ham.

Det er på denne bakgrunn vanskelig for påtalemyndigheten å forstå hva Torgersen da mener når han hevder at lagretten i 1958 ikke hadde fått kjennskap til omstendigheter som viste at Bergersen var et særdeles lite troverdig vitne. Lagretten har hørt Ørnulf Bergersen umiddelbare forklaring, og således hatt et svært godt utgangspunkt for å vurdere hans troverdighet.

Torgersen viser også til at det ikke er protokollert at juryen fikk strafferegisteret til Ørnulf Bergersen med seg da den trakk seg tilbake for å avgjøre skyldspørsmålet. Både etter dagjeldende og någjeldende straffeprosesslov faller et slikt dokument utenfor hva lagretten kan få med seg til rådslagningen. Dersom lagretten hadde fått dette med ville det i så fall ha vært en saksbehandlingsfeil.

Videre vises til utskrift av Ørnulf Bergersens strafferegister som ligger som dok 67 i saken.

Når det gjelder Ørnulf Bergersens narkotikamisbruk fremgår det av den psykologiske undersøkelsen som ble foretatt av fengselspsykolog Kåre Bødal den 28. november 1958 at Ørnulf Bergersen allerede i desember 1952 syntes fullstendig å være kvitt sin trang til narkotika. Det foreligger heller ikke opplysninger om at han er domfelt for overtredelse av narkotikalovgivningen.

8. Det anføres at Ørnulf Bergersens motiv for å lyve om sine observasjoner av Torgersen drapsnatten var å skaffe seg egne fordeler. Det vises også til at Ørnulf Bergersen fikk en svært mild behandling, og at det er vanskelig å komme utenom at dette hadde noen sammenheng med Bergersens vitnemål i Torgersen-saken selv om dette ikke fremkommer av skriftlige kilder.

Etter påtalemyndighetens oppfatning bygger dette på rene spekulasjoner. Det er ingenting som tilsier at Bergersen på grunn av sin vitneforklaring i Torgersen-saken fikk fordeler. Jeg finner det for øvrig dekkende å vise til Høyesteretts kjæremålsutvalgs vurdering av Bergersens forklaring, spørsmålene om dennes troverdighet og lagrettens muligheter for å vurdere denne. Det er ikke fremmet noe nytt vedrørende dette i Torgersens nye gjenoptakelsesbegjæring som tilsier at dette nå burde vurderes annerledes. Fra kjennelsen side 1545 hitsettes:

”Gjennom Bergersens egen forklaring - hvis innhold var kjent for aktor og forsvarer gjennom den politiforklaring Bergersen ga 3. juni 1958 - og den eksaminasjon som fant sted i tilknytning til forklaringen, hadde lagretten grunnlag for å vurdere Bergersens troverdighet. Også spørsmålet vedrørende gatenummeret i Skippergata der Bergersen mente Torgersen kom fra, ble belyst under hovedforhandlingen. I tillegg til innholdet i Bergersens historie hadde også andre omstendigheter betydning for lagrettens vurdering av Bergersens troverdighet. Det sier seg selv at det forhold at Bergersen sonet fengselsstraff, og derved kunne tenkes å mene at han ville oppnå fordeler gjennom sin forklaring, ikke har gått upåaktet hen hos aktor og forsvarer. Det fremgår da også av Aftenpostens referat fra forklaringen at dette var fremme under aktors eksaminasjon.

Torgersen har også gjort gjeldende at Bergersens generelle troverdighet var lav, og har i denne forbindelse vist til en uttalelse avgitt av psykolog Kåre Bødal 28. november 1958, der det fremgår at Bergersen var en langvarig vanekriminell, evnemessig « sinke » og dertil en « imbecill nevrotiker » og « debil psykopat ». Kjæremålsutvalget viser til at lagretten var gjort kjent med Bergersens strafferegister, der det også fremgikk at han var sikringsdømt og med andre ord var funnet å ha mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner. Videre var lagretten kjent med at Leikvam, som Bergersen henvendte seg til i april 1958, jf. overlegens erklæring av 21. april s.å., og som forklarte seg for lukkede dører, ifølge Aftenpostens referat ikke hadde grunn til å tro at Bergersen hadde et uredelig motiv for sin henvendelse.

Det er vanskelig å si noe nærmere om hvorledes lagretten bedømte troverdigheten av Bergersens vitneprov. Etter kjæremålsutvalgets oppfatning er det etter alt å dømme her tale om en forklaring der bevisumiddelbarhet har vært av vesentlig betydning.

Kjæremålsutvalget kan på denne bakgrunn ikke se at opplysningene om Bergersens benådningssøknader ville ha vært egnet til å frifinne Torgersen om de var kommet frem under hovedforhandlingen, og selv om de kanskje ville ha kunnet skape noe mer tvil om holdbarheten eller troverdigheten av hans forklaring, ville de neppe i vesentlig grad ha påvirket lagrettens bedømmelse av den.

Avslutningsvis bemerkes:

De dokumentene som nå er fremlagt, er utførlig referert av lagmannsretten.

Dokumentene gir etter kjæremålsutvalgets oppfatning et nokså tilforlatelig inntrykk. Det som fremgår, er at Bergersen hadde regnet med å møte ubehageligheter fra medfanger som følge av sin forklaring, og at han derfor lenge kviet seg for å vitne. I hans søknader og korrespondanse om soningsavbrudd og overflytting etter dommen

henviser han til ubehageligheter og press fra medfanger. Han gir blant annet uttrykk for at « [j]eg forlanger ingen ting for det om jeg meldte meg som vidne i Torgersen-saken, men jeg skulle heller ikke miste de fordelene jeg hadde på Botsfengselet ». Det er ingenting i dokumentene for øvrig som viser at Bergersen har ment å oppnå fordeler gjennom sin vitneforklaring.”

Påtalemyndigheten deler også Høyesteretts kjæremålsutvalgs syn når det på side 1565 i kjennelsen gis uttrykk for at Ørnulf Bergersen historie, som av Torgersen fremstilles som utrolig og oppdiktet, også inneholder elementer som etter utvalgets mening ikke så lett kan tenkes å være diktet opp. Uansett har bevisumiddelbarhet vært av betydning for vurderingen av historiens troverdighet.

Videre vises til brev fra Botsfengselet ved direktøren til Justisdepartementet, fengselsstyret av 16. juni 1958, hvor det fremgår at fengselet selv i 1958 vurderte hvorvidt Ørnulf Bergersen fremkom med sine opplysninger i Torgersen saken for å oppnå fordeler med hensyn til løslatelse eller avsoning et annet sted. Deres konklusjon etter vurderingen er at de ikke har regnet med at opplysningene i Torgersen saken er fremkommet på grunn av noen egeninteresse, jf sakens dok 257/ 529. Dette viser at det har vært fokusert på dette, og at Botsfengselets oppfatning i 1958 er at han ikke har hatt noen egeninteresse i det.

Avslutningsvis vil jeg bemerke at det i forbindelse med Ørnulf Bergersens soningsutsettelse, søknade om benådning osv. er gjort undersøkelse om dette uten at man har funnet noe irregulært, jf også sakens dok 269.

9. Medfangers oppfatning av Ørnulf Bergersens troverdighet

Det anføres at Bergersens medfanger ikke hadde tiltro til Bergersens forklaring, og at juryen ikke fikk kjennskap til det.

I tilknytning til vitnet Odd Sørлие, antydes at politiet og påtalemyndighet har, dersom de så seg tjent med det, forhindre at vitnet Odd Sørлие møtte i hovedforhandlingen. Torgersen bygger sin påstand på at det i rettsboken ikke er oppgitt grunn for at Odd Sørлие ikke kunne møte, samt at det av forsvarers notater om Odd Sørliens adresse fremgår at han trolig var fengslet. Det fremgår imidlertid av rettsboken at vitnet Odd Sørлие ble frafalt etter samtykke fra tiltalte og forsvarer, jf side 50 i rettsboken. En må her legge til grunn at forsvarer ikke ville ha samtykket til at vitnet ble frafalt dersom det var noe påfallende ved aktors opplysning om hvorfor ikke vitnet kunne møte.

Videre vises til at erklæringer fra medfanger og andre med liten tiltro til Ørnulf Bergersens forklaring har vært gjenstand for vurdering ved tidligere rettsinstanser. Som nevnt har troverdigheten til Ørnulf Bergersen vært et sentralt tema helt fra hovedforhandlingen i 1958, samt at det er blitt hevdet fra en rekke hold at Bergersen i ettertid skal ha trukket sin egen forklaring i tvil eller gitt uttrykk for at denne rett og slett var falsk.

Det vises blant annet til rekken av erklæringer som ble fremlagt for lagmannsretten i forbindelse med gjenopptakelsessaken fra 1973 til 1976, herunder blant annet fra Odd Sørлие. Erklæringene hadde til formål å svekke Bergersens troverdighet. Lagmannsretten fant den gang ikke at de opplysninger som fremkom i erklæringene ga holdepunkt for å fastslå at Ørnulf Bergersen hadde diktet opp forklaringen for selv å komme i et fordelaktig lys. Bergersen har hele tiden senere fastholdt sin forklaring fra 1958. Det vises her til den

erklæring som etter min oppfatning er den mest interessante, nemlig den som er avgitt av Mads Strand og Jens Bjørneboe, jf Eidsivating lagmannsretts beslutning av 27. juni 1975, side 129 (bind I side 146) hvor hele erklæringen er inntatt. Det fremgår av erklæringen at Bergersen skal ha hevdet overfor disse to at han ikke hadde rømt fra Botsfengselet, men hadde permisjon, samt at han ikke hadde sett Torgersen komme ut av noen bestemt port, men bare sett ham i nærheten. I forbindelse med denne gjenopptakelsessaken ble det på denne bakgrunn hevdet at Bergersen hadde trukket sin forklaring. Eidsivating lagmannsrett kom med følgende bemerkninger til dette;

”Erklæringen er ikke underskrevet av Bergersen. Etter de opplysninger som foreligger må man legge til grunn at Bergersen hadde rømt fra Botsfengselet. Retten går ikke nærmere inn på forståelsen av erklæringen. Etter de opplysninger som foreligger anmeldte Bergersen 18. februar 1972 Jens Bjørneboe bla for ærekrenkelse ved i en artikkel i Dagbladet for 15. februar 1972 og i en uttalelse til Verdens Gang nr 40/1972 å ha gitt uttrykk for at Bergersen hadde forklart seg falskt for retten i Torgersensaken (dok 169a). I tilslutning til anmeldelsen har Bergersen forklart, at han ikke kunne gå fra sin tidligere forklaring da han i denne utelukkende hadde holdt seg til sannheten.”

I 1972 dukket det også opp et brev som angivelig skulle være skrevet av Ørnulf Bergersen, datert 6. mai 1958;

”Kjære venn

Som du har hørt ! så sitter jeg her igjen og jeg venter nu på en ny sak.
Jeg kan komme ut av denne sak, og har fått tilbud av H! Jeg sender deg dette brev, for de jeg trenger hundre Methadone. Vist jeg trenger den hjelp som jeg er blit tilbudt, så ring H som avtalt.
Send som nevnt gjennom Birger

Kjærlig hilsen
Ø (E) Bergersen”

Brevet skulle angivelig måtte tolkes slik at Bergersen skulle slippe unna de nye forholdene sine mot å vitne i Torgersen-saken. Det ble også antydnet at H'en kunne stå for politifullmektig Haukenæs.

Imidlertid ble saken videre etterforsket, og det fremgår av sakens dokumenter, jf sakens dok 257/ 376, at Eilif Støleggen har levert dette brevet til journalist Arne Kristian Bru. Det fremkommer videre av Støleggens forklaring at han hadde hatt ganske stor pågang fra Jens Bjørneboe som ville at Støleggen skulle hjelpe ham i Torgersen-saken. Det fremgår videre at det var Bjørneboe som var oppdragsgiver i forhold til dette brevet, og at brevet egentlig skulle leveres til ham og ikke journalisten.

Skriftsakkyndig Per Øvrebø har undersøkt brevet og konkludert i sin uttalelse av 15. juni 1972, jf sakens dok 257/ 218 med flg:

”Jeg har prøvet å vurdere alle forhold mot hverandre og finner etter flere gjennomgåelser av materialet å kunne uttale som min oppfatning at det må kunne utelukkes at Vårsjø (tidligere Ørnulf Bergersen) er den person som har skrevet det omstridte brevet, dok 2.”

Det fremkommer også at Støleggen i tillegg til sin befatning med dette falske brevet, hadde vært innblandet i en annen sak hvor det også var snakk om et brev/erklæring av samme type som også var falsk. I denne erklæringen var det snakk om et vitne, Anna Dypvik, som ga uttrykk for at hun hadde forklart seg falskt i retten i saken til en Kanestrøm, og at hun var lei seg for det. Hennes brev/erklæring hadde til hensikt å hjelpe Kanestrøm som sonet sammen med Støleggen. Han hevdet at han var dømt på grunnlag av falsk vitneforklaring.

Slik påtalemyndigheten ser det svekker disse opplysningene også tilliten til Støleggens troverdighet i forhold til sin forklaring/erklæring til støtte for Torgersen.

Det forhold at noen åpenbart har fabrikkert brev/erklæringer for å svekke Ørnulf Bergersens troverdighet, styrker etter påtalemyndighetens oppfatning Ørnulf Bergersens troverdighet.

10. Torgersens angrep på Ørnulf Bergersen i retten

Det hevdes at Torgersens angrep på Ørnulf Bergersen i retten ikke knytter ham til drapet.

Hvordan lagretten tolket angrepet og hvilken betydning det hadde for skyldspørsmålet kan vi ikke si noe om i dag, annet enn at det var en del av lagrettens helhetsinntrykk av Torgersen. Det fremgår imidlertid av statsadvokat Dorenfelts redegjørelse av 17. desember 1958 at dette ”morderiske utfallet mot Bergersen under den dramatiske eksaminasjon av denne var et moment som påtalemyndigheten la vekt på når det gjaldt sikringsspørsmålet.”

11. Det anføres at politiet og påtalemyndigheten var kjent med at Ørnulf Bergersen ønsket å vitne før 8. mai 1958. Det vises her til forhørsrettsdommer Korens forklaring om at han hadde nektet vitnet avhørt og en ubegrunnet konklusjon om at dette da måtte ha skjedd før 8. mai 1958 da den rettslige forundersøkelsen ble avsluttet.

Formålet med anførselen kommer ikke klart frem, annet enn at det er nok en anklage om at politi og påtalemyndighet har holdt tilbake opplysninger, og her faktisk også løyet om dette ovenfor Torgersen, hans forsvarer og retten. For at denne anførselen skal være riktig må også direktør Juel ved Botsfengselet, overlege Leikvam og underdirektør Dokmo ved Botsfengselet, samt selvfølgelig Ørnulf Bergersen, ha løyet om dette.

Det fremkommer klart av avhøret den 3. juni 1958, jf dok 66, at bakgrunnen for å avhøre Ørnulf Bergersen var at direktør Juell v/Botsfengselet samme dag hadde oppsøkt statsadvokat Dorenfelt og meddelt at en fange ved Botsfengselet, Ørnulf Bergersen, hadde opplysninger i saken.

Torgersen bygger sin påstand alene på det forhold at forhørsrettsdommer Koren husker vitnet Ørnulf Bergersen, og at han mener å huske at han avviste å avhøre Ørnulf Bergersen. Han har forklart at han underveis ble gjort kjent med at det var kommet et nytt vitne i saken. Uansett vet man ikke når forhørsrettsdommer Petter Koren fikk en eventuell forespørsel om å avhøre Bergersen. Påstanden om at dette skjedde før 8. mai 1958 bygger kun på en slutning ut fra at den rettslige forundersøkelsen da ble avsluttet. Etter påtalemyndighetens oppfatning kan det like gjerne være slik at forhørsrettsdommer Koren først ble kjent med denne vitneforklaringen etter at forundersøkelsen formelt var avsluttet og rettsaken var i gang. Det forhold at rettsaken var i gang kan også ha vært en grunn til at han da muligens avviste dette. Dette vet vi ikke noe sikkert om, men etter påtalemyndighetens syn vil dette være mer sannsynlig enn at en rekke

forskjellig personer skulle ha blitt enig om å holde vitneforklaringen skjult frem til dagen etter at hovedforhandlingen hadde begynt. Den samme anførselen ble fremmet ved forrige gjenopptakelsessak og i Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse fra 2001 nederst på side 1566 gir Kjæremålsutvalget uttrykk for den samme oppfatning som påtalemyndigheten har;

” Det er ingen holdepunkter for at forsvareren da ikke var kjent med hva Bergersen ville forklare, og at forklaringen for så vidt hadde preg av overrumpling. Heller ikke er det holdepunkter for at politiet og påtalemyndigheten før 3. juni var gjort kjent med Bergersens opplysninger.”

Høyesteretts kjæremålsutvalg var i 2001 også kjent med forhørsrettsdommer Korens forklaring.

Påtalemyndigheten viser videre til at Ørnulf Bergersens forklaring også var tema allerede ved første gjenopptakelsesbegjæring i 1958. I denne forbindelse vises det til påtegning fra Oslo politikammer ved kriminalsjef Lars L'Abée-Lund og politifullmektig Th. Haukenæs datert 26. mai 1959, dok 1h, side 1 tredje avsnitt:

”Statsadvokaten har i sin redegjørelse gjort oppmerksom på at overlege Leikvam følte seg bundet av sin taushetsplikt og derfor ikke oppga Bergersens navn til politiet da han mottok en del betroelser fra fangen. Politiet måtte derfor innskrenke seg til å be overlegen rette en inntrengende henstilling til den ukjente fange om å avgi nærmere forklaring. Dette faktum kan ikke advokat Hjort være klar over når han i sitt skriv bebreider politiet at ikke Bergersen ble avhørt og dessuten hevder at politiet øyensynlig ikke tiller hans uttalelse noen særlig troverdighet.”

Det er videre hevdet at Torgersen må ha opplevd det som en felle at statsadvokat Dorenfelt førte vitnet Ørnulf Bergersen. Til dette vises til det som er sitert ovenfor fra side 1566 i Høyesteretts kjennelse fra 2001, samt til det faktum at underdirektør Bjørn Dokmo fra Botsfengselet ble ført som vitne nr 56 like før Ørnulf Bergersen ble fremstilt som vitne nr 57 den 7. juni 1958, jf rettsboken. Den eneste grunn for Dokmos vitneprov var de betroelser han hadde mottatt nettopp fra Bergersen, og da om de observasjoner Bergersen hadde gjort i Skippergaten natt til 7. desember 1957. Bergersen inntreden som vitne nr. 57 var således forberedt, herunder hva dette kom til å dreie seg om. Videre fremkommer det av avisutklipp at bevisføringen vedr. Bergersen ble varslet av aktor i åpen rett den 5. juni 1958, mens Bergersen møtte den 7. juni.

Det vises for øvrig til at tiltalen mot Torgersen var tatt ut før Ørnulf Bergersen meldte seg som vitne for politiet, og at forklaringen således ikke var motiverende for påtalemyndighetenes standpunkt til skyldspørsmålet. Hvordan lagretten bevismessig vurderte Ørnulf Bergersens forklaring vet man ikke, men man må legge til grunn at bevisumiddelbarhet har vært av betydning for dens troverdighet.

Jeg kan etter dette ikke se at det er fremmet noe i forbindelse med vitneforklaringen til Ørnulf Bergersen som kan anses som nye omstendigheter eller nye bevis som var egnet til å frifinne Torgersen, jf straffeprosessloven § 391 nr 3.

Jeg kan heller ikke se at noe av det som er anført, er slike forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

JOHANNE KRISTINE OLSEN – BEVISENE I TORGERSENSAKEN KAP. 12

Torgersen anfører at forklaringen fra vitnet Johanne Kristine Olsen om at hun observerte Torgersen drapsnatten, ikke kan legges til grunn som sann, og at den derfor ikke knytter ham til drapet.

Vitne Johanne Kristine Olsen ble ført under hovedforhandlingen i 1958. I tillegg ble Solveig Gundersen og en drosjesjåfør ført som vitne i tilknytning til hennes vitneforklaring. Det fremkommer ikke noe nytt i dag vedrørende disse forklaringene som kan anses som en ny omstendighet eller et nytt bevis, og anførselen er således ingen gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 3.

Vitnets forklaring er også blitt angrepet ved begge de tidligere gjenopptakelsesakene i 1973-76 og 1997 – 2001. Det vises her til Eidsivating lagmannsretts kjennelse på side 112 (bind I side 129) og Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse fra 1976 på side 10 (bind I side 225). Det vises videre til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 86 (Bind II side 317) og Rt 2001 /1521 side 1546 og side 1564 (Bind II side 348 og 366). Samtlige innvendinger mot vitneforklaringen ble forkastet. Påtalemyndigheten er enig i de vurderinger som her er foretatt. Det dreier seg utelukkende om vurderinger av beviset slik det ble ført for lagretten under hovedforhandlingen i 1958.

Selv om det er klart at dette ikke er noen gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 3, vil jeg av hensyn til vurderingen etter straffeprosessloven § 392 annet ledd komme med noen korte bemerkninger til de anførsler som er knyttet til Johanne Kristine Olsens forklaring.

Torgersen anfører flere grunnlag for at vitnets forklaring ikke kan legges til grunn som sann, jf "Bevisene i Torgersensaken" kap. 12.

Det anføres først at vitnets observasjoner er gjort under betingelser som innebærer at det ikke kan bygges på at det er i samsvar med de faktiske forhold. Her pekes på at det var dårlige lysforhold, Torgersen kom bakfra og han gikk fort.

Johanne Olsen forklarte imidlertid til politiet den 11. desember 1957 at hun var sikker på at det var Torgersen, og viste til at hun kjente ham fra bopel på Lille Tøyen, jf dok 18, side 64. Dette fortalte hun også til Solveig Gundersen dagen etter, og faktisk før det var kjent at det var skjedd et drap samme natt, jf avhør av fru Gundersen i dok 18, side 65.

Vitnet kjente altså Torgersen godt av utseende, og i senere avhør beskrev hun også hva han hadde hatt på seg. Johanne Olsen forklarte følgende om buksene i avhør den 21. desember 1957, jf dok 18 side 68:

Fredrik Torgersen hadde på seg stripebukser da han gikk forbi henne i Torggt. Ved Eldorado kino. Buksene virket noe uten om de vanlige og hun syntes dem passet bedre for en tenåring enn til en voksen mann. Hun nevnte de stripebuksene for fru Gundersen, da hun snakket med henne dagen etter."

Som det fremgår fortalte fru Olsen om sin observasjon til fru Gundersen. Dette fremkommer også av fru Gundersens forklaring den 18. desember 1957, jf dok 18, side 66:

”Torgersen hadde da den brede blå frakken og ”noen rare bukser”. Fru Olsen sa videre at hun var så glad at Torgersen kom foran henne. På spørsmål forklarer vitne at hun holder det for utelukket at fru Olsen kan ha tatt feil av siktede, Fredrik Torgersen, og noen av de andre brødrene, da disse ikke er like.”

Det anføres fra Torgersens side at fordi fru Olsen ikke forklarte om buksene i første avhør har hun ikke sett dem. Det hevdes videre at det ikke kan legges noe vekt eller støtte i fru Gundersens forklaring om at fru Olsen hadde nevnt disse buksene, ettersom hun heller ikke forklarte om buksene i første forklaring. Av dette sluttet at fru Olsen ikke kan ha fortalt fru Gundersen om buksene den 7. desember 1957.

Torgersen hevder altså at fru Olsen lyver om at hun la merke til buksene, og at hun lyver om at hun har nevnt det for fru Gundersen, samt at fru Gundersen lyver om at fru Olsen har fortalt henne om det. Det er ingen klare holdepunkt for disse anklagene, og de kan ikke tillegges noe vekt.

Videre i dette kapittelet ser Torgersen på om noen av forklaringene fra drosjesjåførene kan støtte fru Olsens forklaring om at Torgersen satt seg inn i en drosje på Youngstorget.

Til dette har jeg ikke andre kommentarer enn den som fremkommer av statsadvokat Dorenfelts redegjørelse av 17. desember 1958;

”Det har ikke vært mulig med sikkerhet å få brakt på det rene hvilken drosje det var, men antageligvis var det sjåfør Strand, som på det tidspunkt hadde en tur fra Youngstorget. Lenger kommer man ikke på dette punkt. Strand ble avhørt som 27. vitne.”

Se for øvrig Otto Strands forklaring om den andre turen han hadde til Lille Tøyen, jf dok 18, side 70, og eventuelt hans rettslige forklaring i dok 45, side 40.

Hva Torgersen mener når han avslutningsvis i kapittel 12 i "Bevisene i Torgersensaken" side 318 skriver flg; ”Juryen hadde realistisk sett ingen muligheter for å forstå at det ikke var bevismessig dekning for å legge forklaringen (strykes, min kom.)til grunn at forklaringen var sann” er uklart. Det er uansett på det rene av beviset ble ført for lagretten.

Påtalemyndigheten kan ikke se at det som er anført vedrørende vitneforklaringen til Johanne Kristine Olsen kan anses som nye omstendigheter eller nye bevis som – verken isolert sett eller sett i sammenheng med de øvrige omstendigheter i saken - synes egnet til å føre til frifinnelse.

Jeg kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

ÅSTEDSBILDET – BEVISENE I TORGERSSENSAKEN KAP. 13

Det anføres at åstedsbildet utelukker at Torgersen kan være gjerningsperson, jf "Bevisene i Torgersensaken" kap. 13.

Det grunnlag som blir anført til støtte for denne anførselen er, etter påtalemyndighetens oppfatning, kun vurderinger og spekulasjoner rundt faktum og bevismaterialet slik det forelå i 1958. Dette inneholder således ingen nye omstendigheter eller nye bevis, jf straffeprosessloven § 391 nr 3 og anførselene er således ikke gjenopptakelsesgrunn.

Selv om det etter min oppfatning er klart at dette ikke er noen gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 3, vil jeg av hensyn til vurderingen etter straffeprosessloven § 392 annet ledd komme med noen kort bemerkninger til de anførsler som er knyttet til dette i "Bevisene i Torgersensaken" kap. 13. Det anføres flere grunnlag for at åstedsbildet utelukker Torgersen som gjerningsmann.

Jeg har innledningsvis sagt noe om hvilke metoder Torgersen har måttet benytte, for å komme frem til sin hovedkonklusjon om at samtlige bevis som lå til grunn for dommen ble feiltolket. I dette kapitlet går man etter påtalemyndighetens oppfatning svært langt i å sette opp uholdbare hypoteser, og jeg finner derfor grunn til å gå grundig gjennom dette kapitlet og påvise svakhetene og det uholdbare ved denne metoden. Etter påtalemyndighetens oppfatning gir dette kapitlet et svært godt eksempel på hvordan man uten klare holdepunkter forsøker å skape tvil om et bevisbilde. Etter påtalemyndighetens oppfatning er det overhodet ikke påvist noen rimelig og fornuftig tvil, knapt nok en teoretisk tvil.

Bålets sammensetning og størrelse

Det hevdes at det er lite sannsynlig at Torgersen kan ha bygd bålet i kjelleren og at bålet dermed ikke knytter Torgersen til drapet.

For å underbygge denne teorien vises det blant annet til at gjerningspersonen må ha hatt en egen lyskilde for å kunne bygge bålet. Det legges videre til grunn at Torgersen verken hadde lykt eller fyrstikker da han ifølge politiets drapsteori skal ha drept Rigmor Johnsen og brakt henne ned i kjelleren. Dette er rene spekulasjoner – vi vet ikke om gjerningsmannen hadde egen lyskilde, ei heller om Torgersen hadde fyrstikker eller lignende også på dette tidspunkt.

Videre viser Torgersen til at det er svært vanskelig å lage et bål av så store og tunge materialer i en stummende mørk kjeller hvor en voksen mann ikke kan stå oppreist. På hvilken måte dette underbygger at det er lite sannsynlig at Torgersen kan ha bygd bålet vites ikke. Det er et faktum at bålet var der, og noen må ha laget det. Vi vet imidlertid ikke noe om hvor disse materialene lå før de ble brukt som bål. Slik åstedet er beskrevet kan det like gjerne være slik at disse allerede lå i en haug, og at deler av det bare er trukket over liket av Rigmor Johnsen. Det vises til at Rigmor Johnsen også lå oppå deler av samme type materiale. Torgersen er selv inne på dette – se note 423 i "Bevisene i Torgersensaken" side 323, men ser bort fra denne muligheten fordi materialene var alt for tunge. Påtalemyndigheten har vanskelig for å forstå denne begrunnelsen. Det vises til at vitnet Knut Knutsen, jf dok. 4 vitne 4, opplyste at ingen av gårdens beboere brukte kjelleren, slik at det er således ikke opplyst i saken om hvordan det så ut forut for drapet og den påsatte brannen.

Videre er det vist til at den som bygde bålet måtte bli tilgriset av skitt og støv. Påtalemyndigheten viser her til det som er bemerket til dette under temaet "Spor på åsted/offeret og spor på Torgersen", jf "Bevisene i Torgersensaken" kap. 15.

Gjerningspersonen har oppholdt seg på innersiden av liket

Det anføres at gjerningspersonen har oppholdt seg på innersiden av liket og at dette ikke knytter Torgersen til drapet.

Jeg har problemer med å forstå hvordan Torgersen har kommet frem til en konklusjon om at gjerningsmannen må ha oppholdt seg på innersiden av liket. Det vises blant annet til det som er sagt foran om at materialene opprinnelig kan ha ligget der de ble funnet etter at brannen var påsatt, og at gjerningspersonen bare har trukket deler av det over liket. Gjerningspersonen kan således ha oppholdt seg kun på fremsiden av liket, altså rett nedenfor trappene ned fra lemmene i bakgården. Etter en gjennomgang av de opplysninger som sakens dokumenter og illustrasjoner gir, kan jeg ikke se at det er noe som underbygger at gjerningspersonen skal ha oppholdt seg på innersiden av liket. Det er min oppfatning at når man ser på beskrivelsene av kjelleren, dens innganger og brannens arnested, kan det synes som om gjerningsmannen i det alt vesentligste har oppholdt seg på fremsiden av liket.

Uansett, for å underbygge sin teori viser Torgersen til at beskrivelsen av frakken og dressen som han hadde på seg, gjør det svært lite sannsynlig at han kan ha bygd bålet. Det konkluderes deretter med at frakken og dressen ikke knytter Torgersen til drapet.

Det er som nevnt ingen sikre holdepunkter for at gjerningsmannen har oppholdt seg på innersiden av liket. Likeledes er det, uansett hvor gjerningspersonen oppholdt seg, kun en teori at gjerningsmannen må ha fått så mye støv og skitt på seg at dette ville være så spesielt og påfallende at man på den bakgrunn ville kunne si at han hadde vært i kjelleren. Det er ukjent for påtalemyndigheten hvilke metoder man i 1957 hadde for å kunne påvise slike resultater. Det vises også til at både dressjakken og buksen er beskrevet som hhv "velbrukt og noe skitten" og "Benklærene er jevnt over skitne. Nedentil på oppbretten er de litt tilsølet."

Påtalemyndigheten deler ikke Torgersens slutning om at denne beskrivelsen av jakken og buksen utelukker at plaggene kan ha vært i kjelleren. Det vises for øvrig til det som fremkommer vedrørende dette under temaet "Spor på åsted/offeret og spor på Torgersen", jf "Bevisene i Torgersensaken" kap. 15.

Videre drøftes det og konkluderes med at brannen i bålet og brannskadene på liket viser at gjerningspersonen har vært på innsiden av liket da han tente på bålet.

Dette er også rene spekulasjoner, og etter påtalemyndighetens syn en oppfatning som ikke stemmer med de beskrivelser man har fra åstedet. Ser man på skissen som er laget av åstedet hvor liket er tegnet inn, se "Bevisene i Torgersensaken" side 333, kan jeg vanskelig se at gjerningsmannen skal ha stått på innersiden av liket når han tente på. Jeg er imidlertid usikker på hva man mener med innersiden av liket. Ser man på fotografiene fra åstedet, mappe 4, fotografi nr 12 hvor arnestedet er merket med en pil og fotografi nr 16 som viser arnestedet etter at liket er flyttet, ser vi at arnestedet er tett inntil likets venstre lår. Slik det for meg ser ut på fotografiene sammenholdt med skissen, er det ikke plass til gjerningsmannen mellom liket og arnestedet. Gjerningsmannen må da i tilfellet ha sittet oppå bålet. Dersom man med innersiden av liket mener på baksiden av bålet, må det ihvertfall ut fra bildene og skissen være

klart at han ikke derfra ville ha nådd frem til brannens arnested hvor det er tent på. Etter bildene og skissen er det påtalemyndighetens oppfatning at det er mest naturlige å anta at gjerningsmannen har sittet eller stått på fremsiden av liket, og bøyd seg over liket da han tente på.

Deretter hevdes, også på bakgrunn av teorien om at gjerningspersonen må ha vært på innersiden av liket, at beskrivelsen av klærne Torgersen hadde på seg da han ble pågrepet gjør det lite sannsynlig at Torgersen kan ha vært på innersiden av liket for å tenne på bålet.

For det første deler påtalemyndigheten som nevnt ikke Torgersen oppfatning om at gjerningspersonen må ha vært på innersiden av liket da han tente på bålet. Videre deler påtalemyndigheten heller ikke Torgersen påstand om at beskrivelse av klærne gjør det lite sannsynlig at han kan ha vært i kjelleren. Det vises til beskrivelsen av klærne som er inntatt i "Bevisene i Torgersensaken" side 329 fra Kriminalpolitiets rapport av 20. februar 1958, Dok. 26, underdok 7, hitsettes:

”1. Ytterjakke.

...

Jakken er slitt, fillete og meget skitten.

...

Jakken er sterkt tilflekkt av ulike stoffer. Den inneholder imidlertid knapt støv eller søleflekker.

2. Benklær. ... De er slitt, særlig nedentil og i buksebaken.

...

Benklærne er skitne og flekkete, særlig nedentil. Foran ved knepartiet er det svake grålige skjolder. Nedentil på innsiden av buksebenene er det grå søleflekker. Ellers er det en del svake sølesprut, særlig nedentil på venstre bukseben. Dessuten er det noen grå litt stive flekker på ulike steder.”

Interessant er også beskrivelsen som gis av buksene i dok 6, side 2 i forbindelse med innbringelsen (min understrekning i teksten):

”Mist. Fredrik Torgersen var ved innbringelsen iført: Brun halvlång frakk/jakke med belte, brun pelskrage og hvit saueskinnsfor, rødrotet sportsskjorte, mørke blå lang benklær, som var noe tilsmusset med murpuss eller støv, blå turnsko, tynne strømper/sokker, vinterundertrøye og lang benklær(underbenklær).

Dette viser at det ikke er noen holdepunkter for påstanden om at beskrivelsen av klærne Torgersen hadde på seg da han ble pågrepet gjør det lite sannsynlig at Torgersen kan ha vært på innersiden av liket for å tenne på bålet.

Fyrstikkene i kjelleren

Det anføres videre at fyrstikkene i kjelleren ikke knytter Torgersen til drapet.

Begrunnelsen for dette er at de 11 fyrstikkene fra åstedet er funnet foran liket og ikke på innersiden slik man måtte forvente. Det vises til at man finner det lite rimelig å tenke seg at gjerningspersonen har stått på yttersiden av liket og tent på bålet på innersiden.

Som nevnt er det påtalemyndighetens oppfatning ut fra slik åstedet er beskrevet i sakens dokumenter og ved fotografier at dette er det mest naturlige, jf det som er sagt ovenfor. Fyrstikkens plassering er således en støtte for denne oppfatningen.

Det påpekes fra Torgersens side også at det er lite sannsynlig at gjerningspersonen står på innersiden og kaster fyrstikken til yttersiden av liket. Det konkluderes deretter med at de 11 fyrstikkene som blir funnet i kjelleren ikke har vært brukt til å tenne på bålet. De må ha ligget der fra før. Det trekkes deretter den slutning at fyrstikken på åstedet ikke stammet fra den ene av de to fyrstikkene som Torgersen hadde på seg da han ble pågrepet.

Etter påtalemyndigheten er det ingen holdepunkter for å konkludere på denne måten.

Til støtte for at fyrstikkene må ha ligget der fra før pekes på at tre av fyrstikkene ikke var antent, men at satshodet var løst opp og at dette tyder på at fyrstikkene hadde ligget i den fuktige kjelleren atskillig lenger enn en halvtime, slik drapsteorien forutsetter, jf her note 439 "Bevisene i Torgersensaken" side 330.

Til dette bemerkes for det første at hvor fort satshodet løser seg opp er avhengig av hvor mye væske det suger til seg, samt at fyrstikken selvfølgelig ikke ble plukket opp umiddelbart av første brannmannskap på åstedet. De har derfor klart ligget der mer enn en halv time.

Kåpe, lue, skjerf og pose med to epler lå på innersiden av liket

Det anføres at funn av kåpen og epleposen i kjelleren ikke knytter Torgersen til åstedet, men at dette trekker i retning av at gjerningspersonene var en person med tilknytning til Skippergata 6b.

Det fremsettes her en teori om at Torgersen ikke hadde noen grunn til å bringe nevnte gjenstander ned i kjelleren da dette kun ville øke hans risiko for å bli oppdaget. Det forhold at dersom kåpen, eplene og eventuelt den blodige luen og skjerfet hadde blitt liggende i gangen ville det ha vekket oppmerksomhet, bemerkes ikke.

Imidlertid fremsettes en teori om at gjerningspersonen har hatt Rigmor Johnsen inne hos seg og at kåpen og eplene lå igjen der. Den blodige luen og skjerfet kommenteres ikke. Ei heller det faktum at blod, avføring og den avrevne trusen klart tyder på at hun ble drept i trappeavsatsen. Teorien videre er at det er mest sannsynlig at liket ble brakt ned i kjelleren via trappen ved trappeavsatsen. Det antas at dette vil kreve både lys og to personer. Denne teorien antyder klart at gjerningsmannen er Asbjørn Gulseth, alene eller sammen med Reidar Klevstul. I "Bevisene i Torgersensaken" kap 14 rettes mistanken direkte mot disse to. Det vises deretter til at Torgersen var uten lys og alene.

Teorien er så spekulativ at påtalemyndigheten nesten finner det vanskelig å kommentere dette nærmere. Imidlertid inneholder teorien svært mange av de metoder som er benyttet gjennom hele gjenopptakelsesbegjæringen for å svekke bevisene mot Torgersen. Påtalemyndigheten ønsker derfor å peke på noen momenter som synes glemt da teorien ble konstruert. Rigmor Johnsen ble observert sammen med en ukjent person fra Dronningens gate og til oppgangen i Skippergata 6b. Man må forutsette at Olga Eriksen ville ha kjent igjen personen hun så sammen med Rigmor Johnsen dersom det hadde vært en nabo. Den ukjente personen som Rigmor Johnsen er observert sammen med, har ikke meldt seg. Deretter skal Rigmor Johnsen ha vært inne hos en person og tatt av seg kåpen, men ikke lue og skjerf. Hun har deretter gått

tilbake i trappeavsatsen hvor hun skal ha blitt utsatt for vold, kvalt, revet av trusen, bitt i brystet og fraktet ned i kjelleren av to personer. Politiet var kjent med kjellernedgangen, men det er ikke nevnt spor av blod eller lignende den veien. Det pekes videre på at det av bildene fra åstedet ser ut til at liket ligger slik at det er lempet ned fra inngangen fra bakgården. Beskrivelsen av åstedet i anmeldelsen, jf dok 2, viser også at det er slik polititjenestemenn på stedet har vurdert åstedsbildet (mine understrekninger):

”En kåpe, et hodeplagg og en pakke lå slengt noe innenfor liket. Det er som nevnt en port fra gårdsplassen ut mot Fred Olsesgt. Fra gårdsplassen fører også en dør inn til en gang som går til inngang fra Skippergt. Like innenfor nevnte dør fra gårdsplass ble det i gangen funnet blod og ekskrementer på gulvet, dette tyder på at kvinnen må ha oppholdt seg, eller blitt slått ned i gangen og så siden kastet ned i kjelleren.”

Det fremkommer ingen steder at de personer som kom først til åstedet, herunder brannmenn og polititjenestemenn, har vurdert muligheten for at liket skulle ha blitt fraktet den veien Torgersen hevder mest sannsynlig er blitt brukt, og som da utelukker ham. Dette kan tyde på at de gjennom de observasjoner de gjorde på åstedet ganske enkelt har utelukket denne mulighet og da heller ikke funnet grunn til å beskrive eller vurdere muligheten. Det vises her til en beskrivelse av kjelleren fra Oslo Brannvesen, jf dok 8, som kan tyde på at det ikke var mulig å frakte liket denne veien (min understrekning):

”Kjelleren hvor brannen var anlagt har nedgang fra gårdsplassen ved trapp i vanlig kjellerlem og direkte nedgang fra den trappen som har utgang til Skippergate. Kjelleren er sammenhengende idet veggen mellom de to halvparter er gjennombrutt ved et krypehull i skulderhøyde.”

...

”Den sammenhengende kjelleren hadde også medført at begge trapper ville blir fylt av røyk”

Videre vises til politirapport av 4. januar 1958, jf dok 24 hvor kjelleren beskrives slik (min understrekning):

”Kjellerne:

Forgården: Her er oppsatt vanlige kjellerboder med skillevegger av tre – og 1 vaskerom. Inngang fra låst dør fra trappehuset i sidebygningen.

Bakgården: Kjellerne er her seksjonert ved murvegger med døråpninger uten innsatte dører. Denne kjeller har ikke vært nyttet på flere år. Nedgang til kjelleren fra trapp fra gårdsplassen. Nedgangstrappen er dekket av to skråttliggende kjellerlemmer. Kjellerlemmene var ikke låste.

For begge kjellere gjelder at gulvet er jordgulv - taket dannes av stubbloftsbordene fra etasjeskiller for 1. etasje, og var ikke rappet. Kjellerne var adskilt med en murvegg, som øverst hadde en åpning ca 140*45 cm.”

På side 7 i politirapporten beskrives adgangsmuligheten til åstedet, dvs. kjelleren under bakgården. Det fremkommer ikke her at det er adkomst til kjelleren under bakgården ved den veien Torgersen anfører at gjerningsmannen har benyttet for å frakte liket. Det fremkommer videre at åstedet er sikret ved blant annet at åpningen mellom kjelleren i for- og bakgården er spikret igjen. Det er således på det rene at politiet kjente til dette kryphullet.

Liket er funnet i kjelleren under bakgården. Teorien om at gjerningsmannen/mennene har benyttet nedgangen fra trappehuset i sidebygningen, innebærer altså at man har løftet liket gjennom et krypehull i skulderhøyde som ikke er høyere enn 45 cm og 140 cm bredt. Det fremstår som åpenbart for påtalemyndigheten at dersom denne veien var brukt, ville det etterlate klare spor. Politiet, som har vært og spikret igjen dette hullet, må ha observert slike spor dersom de fantes.

Det hevdes videre at Rigmor Johnsen ikke kan ha tatt av seg kåpen i trappeavsatsen ettersom det ikke er beskrivelse av blod på denne. Dette påstås å støtte teorien om at Rigmor Johnsen må ha vært inne hos noen før hun ble drept. Etter påtalemyndighetens syn er dette også rene spekulasjoner, ettersom det må være helt klart at det er flere steder Rigmor Johnsen kan ha lagt kåpen uten at det er kommet mye blod på den.

Det vises også til arbeidsloggen som fremkom i dok 0, jf vedlegg til dok 257/218, hvor loggen blant annet ligger. Her fremkommer at det på en konferanse på krim.lab den 10. desember 1957, hvor Wolf Hagen, Plau, kjemiker Johansen, Haukenæs og loggskriver var til stede, ble diskutert hvilke videre undersøkelser som bør gjøres. Dette diskuteres etter at Ing. Wolf har gitt en redegjørelse for de forløpige undersøkelsene av innsamlet materiale og de beslaglagte gjenstander. Hva gjelder Rigmor Johnsen klær står det "Blod på kåpen. Undersøkelse med henblikk på blodtype."

I rapporten fra 26. februar 1958 fremgår det imidlertid ikke noe om blod. Det står kun at denne er noe tilsmusset. Noe resultat av blodtypeundersøkelse har jeg ikke funnet.

Som nevnt er det påtalemyndighetens klare oppfatning at ingenting av det som her er anført kan være å regne som nye omstendigheter eller nye bevis, jf straffeprosessloven § 391 nr 3. Jeg kan etter denne gjennomgangen heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det "meget tvilsomt" at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd, snarere tvert om.

PÅGRIPELSE OG BRANNSTIFTELSEN – BEVISENE I TORGERSENSAKEN KAP. 14

Torgersen anfører at tidspunktet for brannstiftelsen utelukker at han kan være gjerningsperson, idet det vises til at brannen ble påsatt etter at Torgersen var pågrepet, jf "Bevisene i Torgersensaken" kap. 14.

Dette var også anført av Torgersen i gjenopptakelsesbegjæringen fra 1997-2001, jf blant annet sivilingeniør Trygve Conradis uttalelser av 23. mai og 16. september 1997, vedlegg 13 til gjenopptakelsesbegjæringen fra 1997.

Påtalemyndigheten viser derfor først og fremst til de vurderinger som ble foretatt av lagmannsretten, jf Borgarting lagmannsretts kjennelse 18. august 2000 side 76, siste avsnitt (side 307 del II):

"Forsvarerne har videre vist til sivilingeniør Trygve Conradis uttalelser av 23. mai og 16. september 1997, vedlegg 13 til gjenopptakelsesbegjæringen. Han har bl a konkludert med at det ut fra foreliggende opplysninger er "vesentlig større sannsynlighet for at brannen ble stiftet i tiden 5-20 minutter før den ble oppdaget enn 20 – 40 minutter før". Lagmannsretten finner at nevnte uttalelser ikke gir grunnlag for gjenopptakelse, verken isolert sett eller sett i sammenheng med opplysningene ellers i saken. Retten viser bl a til at tidspunktet for brannens oppdagelse er uklar, noe som også er påpekt av påtalemyndigheten i uttalelsen av 26. februar 1998 side 99. Det vises ellers til at konklusjonen i Conradis uttalelse bygger på et begrenset materiale."

Påtalemyndigheten er enig i de vurderinger lagmannsretten her har foretatt. Jeg kan ikke se at anførselen ble tatt med i kjæremålet til Høyesteretts kjæremålsutvalg. Kjæremålsutvalget har ingen uttalelser vedrørende dette.

Nytt siden forrige gang er at en pensjonert politibetjent, Øyvind Torkildsen, har fått i oppdrag av Torgersen å foreta en vurdering av de branntekniske sider ved åstedsbilde og innholdet i forklaringer som har med brannen å gjøre.

Innholdsmessig synes Torkildsens svar på det mandat han er gitt ikke å skille seg vesentlig fra det som fremkom i Trygve Conradis uttalelser, og som ble anført ved forrige begjæring om gjenopptakelse. Jeg vil likevel av hensyn til vurderingen etter straffeprosessloven § 392 annet ledd, knytte noen utdypende bemerkninger til anførselen.

Etter påtalemyndighetens oppfatning er det viktig å merke seg at både Conradi og Torkildsen i sine konklusjoner benytter begrep som hhv "vesentlig større sannsynlighet for at" og "stor grad av sannsynlighet" når det gjelder uttalelsene om hvor lang tid det kan ha gått før brannen ble oppdaget. Torgersens konklusjon er derimot en absolutt konklusjon om at brannen må ha vært stiftet etter at han ble pågrepet, noe som dermed utelukker ham som gjerningsmann.

Videre vises til at Conradi innleder sin konklusjon på følgende måte; "Er de foreliggende opplysningene alt man har å bygge på, er det ikke mulig for noen å fastslå sikkert om det har gått kort (5-20 minutter) eller lengre tid fra brannen startet og til den ble oppdaget."

Torkildsen kommer med følgende bemerkninger på side 6 i sin uttalelse;

”At det har ulmet og glødet i det antente materialet i kjelleren i halvannen time fra brannvesenets ankomst til det ble foretatt slukking, gjør at det ikke er mulig å si noe sikkert om hvor lenge det kan ha ulmet før brannvesenet ankommer brannstedet.”

I tillegg til disse usikkerhetsmomentene, kommer at tidspunktet for brannens oppdagelse er uklar, jf vitneforklaringene fra Kristiane Gulseth.

Videre vises til den rettslige forklaringen fra brannformann Håkon Tønder avgitt 28. februar 1958, jf dok 45 side 52. Vitnet var med første utrykking fra Hovedbrannstasjonen, og kom til brannstedet ca 3 minutter etter at brannen var meldt. Vitnet forklarte at han antok at det kunne ha brent mellom en halv og en time da han kom til stedet.

Vitnet John Fürst Klöcker, branninspektør, avga rettslig forklaring samme dag, jf dok 45 side 51. Han forklarte at han hadde sjefsvakt da meldingen om brannen kom inn, men rykket ut til brannstedet kort tid etter da han fikk høre over radioen at det dreide seg om mulig mordbrann. Vitnet forklarer at det er vanskelig å anslå hvor lenge det kan ha brent, men antar at det kan ha vært rundt en halv time.

Begge avga forklaring under hovedforhandlingen i 1958, og man må legge til grunn at de forklarte seg tilnærmet slik de gjorde i det rettslige avhøret. Brannstiftelsestidspunktet var således klart også et tema under hovedforhandlingen. Torkildsen har i sin vurdering ikke kommet med kommentarer til disse redegjørelsene fra brannfolkene som var på åstedet.

Fredrik Fasting Torgersen ble pågrepet 00.58, og det er ved domfellelsen lagt til grunn at han da hadde vært og tent på åstedet umiddelbart forut for dette. Brannvesenet ankom åstedet tre minutter etter at brannen var meldt 01.27. Vitneforklaringene fra brannvesenets folk i 1958 er således fullt ut forenlig med det faktum som ble lagt til grunn for domfellelsen.

Det fremgår videre av åstedsundersøkelsen av 4. januar 1958 fra Oslo politikammer v/Hernholm og Grov (dok 24 side 4 nest siste avsnitt) flg;

”Etter brannmerkene i de brennbare ting i bålet, og vitneforklaring, kan det slås fast at brannen i det vesentlige har artet seg som en ulmebrann. Forbrenningen i de brennbare ting er derfor liten. Men på grunn av de stedlige forhold må en kunne slutte seg til at ulmingen har foregått i en viss tid.”

Konkret til Torkildsens svar på spørsmålene i Torgersens mandat har påtalemyndigheten følgende bemerkninger;

Vedrørende svaret på spørsmål 1:

Etter påtalemyndighetens oppfatning henger svaret og begrunnelsen til Torkildsen ikke sammen med hans egne kommentarer. Torkildsen kommenterer på side 5 i sin vurdering at det ikke er foretatt vurderinger av tettheten i gulvene, og at det heller ikke er opplysninger om tilstanden i leiren i gulvene.

Han kommenterer videre nederst på samme side:

”Tilstanden til leiren er viktig for å kunne vurdere hvor tett gulvet er for trekk og gjennomtrengning av røyk. Uttørret leire forårsaker ufullstendig tetting mellom bjelkelaget og derved åpninger hvor røyken lettere kan trenge gjennom. I dette tilfellet må man regne med at leiren var ganske uttørret, hvis den hadde ligget der siden gården ble bygd for ca 60 år siden.”

Hans slutning stemmer heller ikke med de øvrige opplysningene i saken. Det vises i den forbindelse til vitneforklaringene fra Kristiane Gulseth, Asbjørn Gulseth og Reidar Klevstul hva gjelder røyk i deres rom. Det er kun Kristiane Gulseth som forteller om røyk på kjøkkenet. De to andre forklarer at de ikke merket røyk. Røyken skal ha kommet opp gjennom to rottehull som ikke var blitt ordentlig tettet. For øvrig fremgår det ikke at røyk har trengt opp gjennom andre steder og opp til angjeldende rom i 1. etg. Det vises i denne forbindelse til brannteknisk rapport av 14. mai 1958 av R. Hamborgstrøm hvor det samme fremgår. Det fremgår ingen steder at brannen på annet vis hadde trengt opp i 1. etg i bakbygningen. Det fremgår imidlertid at røyken fritt kunne spre seg i hele kjelleren, opp trapperommet til forbygningen samt at kjellerlemmene ikke var helt tette og at flere av vinduene i kjelleren var knust.

Torkildsen legger etter påtalemyndighetens oppfatning til grunn for sitt svar på spørsmål 1 en rekke forutsetninger hva gjelder de fysiske forhold på åstedet, uten at han har dekning for disse. Hans svar på spørsmål 1 om at røyk, med en stor grad av sikkerhet, må ha sevet opp innen 5 minutter må derfor vurderes i lys av dette.

Vedrørende svaret på spørsmål 2a:

Svaret på hvor lenge det kan ha brent i kjelleren før sovende personer vil våkne er begrunnet med at de vil relativt raskt reagere på røyken i rommet. Svaret må således være avhengig av hvor fort det kommer røyk opp i rommet etter at brannen er påtent. Det vises derfor til det som er bemerket til spørsmål 1. Videre er det påtalemyndighetens oppfatning at det også vil ha noe å si hvor tungt personene som oppholdt seg i 1. etasje sov, jf her også uttalelsen fra Conradi på side 2 hvor han også gir uttrykk for at hvor tungt personene sov vil være av betydning for hvor lenge det kan ha brent i kjelleren før brannen ble oppdaget. Det vises i denne sammenheng til at to av personene som bodde i 1.etg har forklart at de var beruset da de la seg.

Vedrørende svaret på spørsmål 2b:

Påtalemyndigheten kan ikke se at dette spørsmålet er relevant, idet det fremgår av alle tre vitnenes forklaring at de sov forut for at brannen ble oppdaget.

Avsluttende bemerkninger

Det er videre etter påtalemyndighetens oppfatning grunn til å merke seg at det også her fremsettes en påstand om at det er grunn til å tro at flere av vitnene har løyet, samt at både Reidar Klevsul og særlig Asbjørn Gulseth kan mistenkes for å ha noe med drapet å gjøre, jf "Bevisene i Torgersensaken" side 345.

Påtalemyndigheten kan etter dette ikke se at noe av det som er anført her kan anses som nye omstendigheter eller nye bevis som - isolert sett eller sett i sammenheng med de øvrige omstendigheter i saken – er egnet til å føre til frifinnelse, jf straffeprosessloven § 391 nr 3.

Jeg kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

SPOR PÅ ÅSTED/OFFERET OG SPOR PÅ TORGERSEN – BEVISENE I TORGERSENSAKEN KAP. 15

Innledende bemerkninger

Det anføres at spor på åsted/avdøde og fravær av de samme spor på Torgersen, utelukker at Torgersen kan være gjerningsperson.

Det grunnlag som blir anført til støtte for denne anførselen er etter påtalemyndighetens oppfatning kun vurderinger og spekulasjoner rundt faktum og bevismaterialet som var godt kjent for lagretten i 1958. Dette inneholder således ingen nye omstendigheter eller nye bevis, jf straffeprosessloven § 391 nr 3 og er således ingen gjenopptakelsesgrunn.

Anførselen ble også fremmet blant annet i gjenopptakelsessaken fra 1997-2001. Det vises til uttalelsene av 7. mai og 16. september 1998 fra professorene Carl Morten Motzfeldt Laane og Klaus Høiland hvor mange av de samme anførselene blir fremmet. Borgarting lagmannsrett vurderte disse anførselene uten å finne at dette var gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 3. Fra lagmannsrettens kjennelse av 18. august 2000 84 flg. (Bind II side 315 flg) hitsettes:

”Andre funn på drapsstedet, sammenholdt med funn på Torgersens klær Forsvarerne har - bl a under henvisning til uttalelsen av 7. mai og 16. september 1998 fra professorene Carl Morten Motzfeldt Laane og Klaus Høiland - anført at det nesten ikke er noen sammenheng mellom de fysiske spor som var tatt med fra åstedet og de spor som knyttes til Torgersen, og at dette også begrunner gjenopptakelse. Forsvarerne viser ellers til de nevnte professorers kritikk av tidligere sakkyndige erklæringer. Lagmannsretten kan i all hovedsak slutte seg til påtalemyndighetens bemerkninger til uttalelsen av 7. mai 1998, slik den framkommer i statsadvokatembetets brev av 3. juni 1998 side 4 - 6. De tidligere sakkyndiges arbeid var ikke ment som vitenskapelige verk, men som et arbeid utført av fagpersoner under etterforskning og primært med henblikk på påtalemyndighetens avgjørelse av tiltalespørsmålet. Oppgaven i forhold til politietterforskningen var først og fremst å gjennomgå beslaglagt materiale samt å gjøre sammenligninger mellom ulike funn på åstedet og funn knyttet opp mot siktede. Under den senere behandlingen for retten, herunder under de sakkyndiges muntlige redegjørelser under hovedforhandlingen, vil det normalt bli utdypinger, tilføyelser, korreksjoner m v i forhold til det som er skrevet under etterforskningen. Dette skjedde også i denne saken. Konklusjoner om bevisverdien av funnene i forhold til den totale bevisføring lå naturligvis utenfor de sakkyndiges mandat.

Lagmannsretten kan særlig på denne bakgrunn ikke se at det er grunnlag for den kritikk som er reist mot de tidligere sakkyndige. Retten kan heller ikke se at de vurderinger og analyser som er gjort av professorene Motzfeldt Laane og Høiland gir grunn for gjenopptakelse. I den forbindelse bemerkes også at materialet som ble innsamlet under etterforskningen ikke ble beskrevet med sikte på en slik analyse som nå er foretatt. Resultatet av analysene er, også på grunn av den underordnede betydning dette har i forhold til den totale bevismengde, ikke egnet til å føre til frifinnelse, verken isolert sett eller sett i sammenheng med de øvrige omstendigheter i saken. Lagmannsretten viser i denne forbindelse også til uttalelse 17. august 1999 fra Kriminalpolitisen, Laboratorieavdelingen, der Laanes og Høilands analysemetoder kommenteres slik:

Generelt kan det stilles spørsmål ved hvor egnet slike analysemetoder er i en kriminalsak. De kan anvendes i tilfeller hvor man ønsker å knytte sammen objekter etter spesielle kriterier, og hvor hvert objekt har en felles grunnstruktur men inneholder et større antall variabler. Et relevant område kan formentlig være innen botanikken.

Når det gjelder å analysere mangeartet bevismateriale i en kriminalsak, blir forholdene annerledes. I denne sak er det en rekke materialtyper (jord, murpuss, fyrstikker, fibre, trefliser, barnåler, kronblader, gras, fæces, med mer) som ikke har andre fellesnevner enn at de er funnet på siktede og/eller åstedet. Skal man knytte så ulike materialer sammen ved hjelp av numeriske analysemetoder, krever det inngående kjennskap til taktiske opplysninger, og at man på forhånd legger helt spesielle forutsetninger til grunn. Uten disse forutsetningene blir verdien av en slik analyse svært begrenset.

Et annet viktig moment er de regler og tradisjoner som gjelder for bevisvurdering i retten. Bevisvurderingen i en straffesak gjøres svært sjelden på bakgrunn av matematiske kriterier.

En kontroll av lagrettens avgjørelse i ettertid ved hjelp av en matematisk analyse, fremstår derfor som lite relevant, enn si umulig.

Lagmannsretten slutter seg til disse vurderinger fra Kriminalpolitisenentralen.”

Påtalemyndigheten slutter seg til de vurderinger som her er foretatt og viser til at det ikke er fremkommet vesentlig nye momenter.

Selv om det etter min oppfatning er klart at dette ikke er noen gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 3, både fordi det ikke er snakk om noen nytt i forhold til hovedforhandlingen i 1958 og fordi det har vært fremmet ved tidligere gjenopptakelsessaker, vil jeg av hensyn til vurderingen etter straffeprosessloven § 392 annet ledd komme med noen kort bemerkninger til det grunnlag som anføres knyttet til dette i "Bevisene i Torgersensaken" kap. 15.

Bemerkninger til anførselene i "Bevisene i Torgersensaken" kap. 15 kap. 15

Multivariate analyser

Når det gjelder Laane og Høilands gjennomføring av en slik analyse i 1998 vises kun til det som er sitert ovenfor fra lagmannsretten og Kripos.

Fingeravtrykk

Det anføres at fingeravtrykk ikke knytter Torgersen til åstedet.

Påtalemyndigheten bemerker at det i alminnelighet ikke er slik at ethvert drap og/eller andre forbrytelser blir oppklart fordi man alltid vil finne fingeravtrykk, eller i dag DNA-spor, fra gjerningsmannen på åstedet. Det forhold at man ikke finner slike "sikre" bevis, utelukker ikke Torgersen som gjerningsmann.

Dette ble også anført i forbindelse med Torgersens gjenopptakelsesbegjæring i 1958. Påtalemyndigheten finner det derfor dekkende å vise til påtegning fra Oslo politikammer ved kriminalsjef Lars L'Abée-Lund og politifullmektig Th. Haukenæs datert 26. mai 1959, dok 1h, side 3, ad. Pkt 10:

”Det er på det rene at en av politiets fingeravtrykkespenter undersøkte åstedet i Skippergata 6b allerede samme natt drapet skjedde. Slike undersøkelser gjennomføres konsekvent i alle større saker, og man går ut fra at ingen i lagmannsretten var i tvil om at det i denne sak var gjort grundig undersøkelse for å sikre mulige fingeravtrykk. Det lot seg imidlertid ikke påvise fingeravtrykk på åstedet eller på gjenstander som befant seg der. For politiet var dette skuffende, men lett forklarlig. Det er en gammel erfaring at fingeravtrykk vanligvis ikke avsettes i den kalde årstid på trevegger, murpuss m.v. og på gjenstander av den art som fantes i kjelleren i Skippergata 6b.”

Fravær av fingeravtrykk verken knytter Torgersen til åstedet, eller trekker i retning av at han ikke har vært der. Det gir derfor ingen mening å anføre dette som et selvstendig poeng.

Skitt og støv

Det hevdes at fravær av skitt og støv på Torgersens klær og sko utelukker at Torgersen har vært i kjelleren.

Det vises her til at Torgersens klær var skitne. Man hadde ikke i 1957/58 metoder for å fastslå identitet mellom støv på et åsted og eventuelle klær fra gjerningsmannen. Det bemerkes imidlertid at man ikke vet hva som var på Torgersens sko ettersom et av de par som Torgersen eventuelt kunne ha brukt stod i vann hjemme hos Torgersen da politiet kom dit.

Det vises videre til de beskrivelser av Torgersens bukser i forbindelse med pågripelsen, dok 6, side 2 i forbindelse med innbringelsen (min understrekning i teksten):

”Mist. Fredrik Torgersen var ved innbringelsen iført: Brun halvlång frakk/jakke med belte, brun pelskrage og hvit saueskinnsfor, rødretet sportsskjorte, mørke blå lang benklær, som var noe tilsmusset med murpuss eller støv, blå turnsko, tynne strømper/sokker, vinterundertrøye og lang benklær(underbenklær).”

For øvrig vises til beskrivelsen av Torgersen sine klær og at disse flere steder ble beskrevet som skitne.

Blod

Det hevdes at fravær av blod på Torgersens klær eller hender utelukker at Torgersen kan være gjerningsmann, jf konklusjonen i "Bevisene i Torgersensaken" side 374.

Det er for så vidt riktig at det ikke ble funnet store mengder med blod slik det hevdes at gjerningsmannen måtte ha fått på seg. Det er imidlertid ikke riktig at det var totalt fravær av blod på Torgersen eller hans klær. Det ble funnet blodspor på Torgersen. Det vises her til statsadvokat Dorenfelts redegjørelser, jf dok 1f, siste avsnitt:

” Som allerede nevnt, ble det funnet blod på Torgersen fingre, men det ble også funnet blod andre steder, således Torgersens vinterfrakk. Blodet kunne enn også

typebestemmes til blodtype A, se herom uttalelse fra prosektor Lundevall, dok 27 bilag 6. Man kom ikke lenger, fordi også avdøde var av blodtype A. Det ble videre funnet blod på de sko som ble beslaglagt på Torgersens bopel og som var satt i vann og som han etter alle sannynlighet hadde på seg da han begikk voldtektsforsøket og drapet, se rapport fra ingeniør Sim. Wolf og kjemiker Johansen av 20. februar 1958.”

Ut over dette fremkommer det av sakens dokumenter at det er funnet flekker som gir positiv reaksjon som blod ved de tester som er utført på følgende av Torgersens klær/sko, samt hans hender:

1. Det fremgår at det er funnet rester av blod under neglene, jf i denne forbindelse dok 6, avhør av Torgersen, side 3:

”Den 7.12.57 kl 04.00 ble siktede Fredrik Ludvig Fasting Torgersen, f.1.10.34 undersøkt på Kriminalavdelingen av professor Waaler i nærvær av pfm. Haukenæs og rapportskriveren. Det ble funnet blod på venstre pekefinger, litt på oversiden av fingeren ved negleroten og litt på neglen. Det ble også funnet blod på høyre ringfinger, rundt i negleroten, og dette så ut til å være tørket bort, og at er blitt liggende igjen i negleroten.”

Det fremgår av dok 26, underbilag 13 at stoffet ga positiv Takayama blodreaksjon.

Videre er det for dette blodfunnet interessant å se på Torgersens opptreden i forbindelse med pågripelsen. Det vises videre til statsadvokat Dorenfelts redegjørelse ad pkt 7 til gjenopptakelsesbegjæringen, jf dok 1c og d(min understrekning i teksten):

”Overkonstabel Thomassen og politikonstabel Rustad har skrevet en rapport i saken den 7. desember 1957 om pågripelsen av domfelte, se dok 5. Disse polititjenestemenn har ikke vært vitner til Torgersens vasking i Møllergt. 19 natt til den 7. Det var derimot politikonstablene Kurland og Haugstad. Den ene opplyste under hovedforhandlingen at han hadde iaktatt Torgersen vaske seg før inkvireringen. Den annen hadde sett ham vaske seg etter inkvireringen. Vaskingen foregikk på to forskjellige steder. Jeg minner lagmannsretten om at det som var det springende punkt her, var at Torgersen bestemt benektet overhodet å ha vasket seg. Den sakkyndige, politibetjent Haugen, som iakttok domfelte senere på natten, ga i retten uttrykk for at domfeltes fingre var så rene at det så ut som han hadde suget op dem. Til tross for dette ble det funnet blod under neglene.”

Se Kurland og Haugstads rettslige forklaringer i dok 45, side 58 flg. Fra side 60 hitsettes:

”Vitnet (Haugstad) syntes vaskingen varte lenge, og ble til slutt utålmodig. Torgersen gjorde seg da ferdig og gikk inn i cellen. Selv om det ikke er vanlig at fangene vasker seg før de blir satt inn, reagerte ikke vitnet noe spesielt på Torgersen opptreden, og fant heller ikke noe påfallende ved hans utseende. Det eneste var at han syntes at vaskingen var svært grundig.”

Det har vært antydnet at det ikke er blod som er funnet på Torgersens hender, men rester av appelsin som har gitt utslag som blod på Torgersens fingre. Det vises i denne forbindelse til rapport fra rettsmedisinsk institutt av 5. juni 1958 hvor dette er omhandlet, jf dok 76:

” Ved forsøk på Rettsmedisinsk Institutt 4/6-1958 ble funnet at verken skall eller fruktdeler av blodappelsin, avsatt under neglene på forsøksperson, ga positiv benzidinreaksjon.

Dette forsøk tyder med stor sannsynlighet på at den positive benzidinreaksjon som ble funnet med neglesmuss fra tiltalte(se min erklæring av 25/1-1958) skyldes blod.”

Dette er videre forklart med at ved inntørring av plantedelene forsvinner deres evne til å fremkalle positiv benzidinreaksjon.

2. Det fremgår av dok 26, underbilag 9, side 1 at det er funnet reaksjon på blodflekker på frakken:

*”På venstre ærme nedetil på baksiden, ved sømmen, om lag 10 cm fra nederkant av ærmet er det en rødbrun flekk av uregelmessig form. Lengde av flekken er 1 cm, bredde om lag ½ cm. Materialet i flekken gir positiv Takayama reaksjon på blod. Lenger nede på samme ærme på utsiden av oppbretten, litt foran knappen, er det noen små rødbrune flekker og noe grått, slimliknende stoff. Det rødbrune stoff gir kraftig reaksjon med vannstoffperoksyd. Oventil på samme ærme på skulderen, nær skuldarsømmen sees også noen slimliknende små flekker.
Nedentil på venstre frakkeskjøt sees også en liten rødbrun flekk. Nedenfor flekken er det et lite parti av tøyen som gir sterk reaksjon med vannstoffperoksyd.”*

3. Det er funnet reaksjon på rester av blod på buksene (de stripete) fra kneet og ned, jf dok 26, underbilag 11, side 2:

*”Benklærne ble dusjet med en tynn oppløsning av vannstoffperoksyd. Det fremkom tydelig skumdannelse på høyre bukseben, foran litt på innsiden fra knehøyde og nedover. Benklærne ble fotografert etter dusjingen. På fotografiet av benklærne sees lyse flekker der hvor det fremkommer reaksjon. På venstre kne fremkom også svak reaksjon, men den var så svak at skumflekkene ikke kommer frem på bildet.
Der hvor det fremkom reaksjon med vannstoffperoksyd, fremkom også momentan reaksjon med benzidinreagens. Materialet i flekkene var for sparsomt til at det kunne utføres spesifikke blodreaksjoner”*

4. Det er funnet reaksjon på blodspor på benklærene ved pågripelsen, jf dok 26, underbilag 7, side 2 vedrørende benklær:

”Benklærne ble dusjet med en tynn oppløsning av vannstoffperoksyd. Nedentil på høyre bukseben, ved sømmen på begge sidene av benet fremkom raskt en svak reaksjon som kan tyde på blod. På disse steder fremkom også momentan reaksjon med benzidinreagens. Materialet i flekken er for sparsomt til at det kan foretas spesifikk blodreaksjon eller blodtypebestemmelse.”

5. Det var reaksjon på blodspor på den undertrøye Torgersen hadde på seg ved pågripelsen, jf dok 26, underbilag 7, side 3 vedrørende undertrøyen:

”Bak på ryggpartiet, litt over på venstre side, om lag 35 cm nedenfor halsåpningen såes på innsiden av trøyen noen svake brunlige flekker som overfor vannstoffperoksyd og benzidinreagens forholdt seg som blodflekker. Materialet var for sparsomt til at det kan foretas spesifikk blodreaksjon eller blodtypebestemmelse.”

6. Det er var også reaksjon på blod på de underbenklær Torgersen hadde på seg ved pågripelsen, jf dok 26, underbilag 7, side 3 vedrørende underbenklær:

”På linningen foran, litt over på venstre side er det en liten brunlig flekk, om lag 1 cm lang. Den gir momentan reaksjon med benzidinreagens. På høyre bukseben, foran, om lag 25 cm fra nedkanten er det to små røde streif som gir tilsvarende reaksjon. Ved buksesmekken er det store brunlige partier hvor det forekommer rødlige små flekker som også gir tilsvarende reaksjoner. I materialet fra flekkene på høyre bukseben lyktes å utføre Takayamas blodreaksjon. I de øvrige flekker lyktes det ikke å utføre spesifikk blodreaksjon”

7. Det fremgår videre av dok 26, underbilag 7, side 3 at det ble funnet spor av blod på sokkene Torgersen hadde på seg ved pågripelsen:

”På den ene sokken var det et røddlig lite streif som ga momentan reaksjon med benzidinreagens. Flekken ga også Takayamas blodreaksjon.”

8. Gule hansker, funnet på bagasjebærer på guttesykkelen Torgersen var i besittelse av da han ble pågrepet. Det fremgår av dok 26, underbilag 14 at reaksjonene på vannstoffperoksyd og benzidinreagens skyldes spor av blod som er for små til å kunne sees mot den brunlige bakgrunn.

9. Det fremgår av dok 26, underbilag 12, side 2 at det ble funnet spor av blodrester på de skoene som stod i bløt;

”Foran på overlæret, fremkom imidlertid punktformig sterkere reaksjon som synes å kunne skyldes blod. Her fremkom også raskt reaksjon med benzidinreagens. Identitetsprøve på blod lot seg imidlertid ikke utføre.”

Hvorvidt Torgersen hadde disse skoene på seg da han var ute kvelden 6. desember 1957, kan vi ikke si noe sikkert om. Vi vet imidlertid at Torgersen selv har forklart at han skiftet i kjelleren, og at han ikke kan gi noen forklaring på hvordan de

skoene han selv hevder å ha hatt på seg ble funnet på loftet. Det vises for øvrig til Robert Halvorsens forklaring av 8. januar 1958, jf dok 22 side 23;

”I tia før vitnet flyttet fra Tore Hunds veg hadde siktede 2 par sko, et par litt tykke brune og ett par grå med blått semsket skinn på. Vitnet var selv med og kjøpte de grå skoene i Salgshallene i Storgt. Siktede har fortalt til vitnet at de grå skoene var for små for ham. Etter at denne saken er kommet opp har vitnets hustru opplyst til vitnet at siktede hadde byttet bort de grå skoene til sin bror Lorang. Siktede skiftet med å bruke de brune og det grå skoene i den tia vitnet bodde i Tore Hunds veg. Når siktede skulle i byen og være ”kledd” brukte han de grå skoene.”

Skoene ble etter denne forklaringen sikret av politiet, jf dok 22 side 24.

Videre bemerker påtalemyndigheten at det synes som en misforståelse fra Torgersens side når det vises til at Rigmor Johnsen var sterkt tilsølet med blod på brystet. Det er riktig at jakken var sterkt tilsølet med blod, og det særlig fortil, slik bildet viser. Det fremgår imidlertid at Rigmor Johnsen hadde jakken på seg bakfrem – slik at blodsølet for det meste er bak slik hun bar jakken. Det vises til bildene av jakken, jf dok 26 underbilag 17, hvor man ser at det er det høyre jakkeerme som er brent, samt at bildene av Rigmor Johnsen viser at det er den venstre armen som er brent. Det fremgår også av bildene at hun har mye blod i håret, slik at det er naturlig å anta at hun har blødd fra såret. Dette fremkommer også indirekte av obduksjonsrapporten ettersom de oppgir hodeskaden som mulig dødsårsak.

Blodtype

Det er vist til at halvparten av befolkningen har blodtype A, og at dette ikke knytter Torgersen til drapet.

Påtalemyndigheten er enig i at man i 1958 ikke hadde analysemetoder som kunne fastslå DNA som i dag. Imidlertid er dette heller ikke noe som utelukker Torgersen, ettersom både Torgersen og Rigmor Johnsen hadde blodtype A.

Slam

Det hevdes at fraværet av slam på Torgersen såler, lærsko og turnsko og på sykkelpedaler trekker i retning av at Torgersen ikke har vært i kjelleren.

Vi vet ikke om det var slam på skoene fordi vi ikke med sikkerhet vet hvilke sko Torgersen hadde på seg, og et av de alternative parene var satt i bløt. Det var som sagt rester av blod på disse skoene, men man kunne ikke sjekke dem for slam ettersom de hadde stått i vann.

Treull

Det hevdes at fraværet av treull på Torgersen trekker i retning av at Torgersen ikke har vært i kjelleren.

Her vises bare til det faktum at treullen er observert liggende slik i kjelleren at det var rimelig at Torgersen ikke ville verken ha sett den eller kommet i berøring med den. Det faktum at

treullen ikke er benyttet til å tenne på brannen støtter opp under at Torgersen ikke observerte treullen.

Tekstilfibre - samtlige

Det anføres at fibrene på/under Rigmor Johnsen negler utelukker at Torgersen kan være gjerningsmann. Dette begrunnes med at fibrene tilnærmet sikkert må stamme fra gjerningsmannen, og de stammet ikke fra Torgersen.

Det vises her bare til at fiber funnet under neglen på høyre lillefinger på avdøde var en ullfiber med tydelig blå-rød nyanse. De rødfargede ullfibrene på avdødes kåpe har også en slik tydelig blå-rød nyanse, jf dok 27, underbilag 8, hvor det avslutningsvis også fremkommer at det er en god overenstemmelse mellom disse fibrene. Det er således holdepunkter for å si at denne fiberen stammer fra Rigmor Johnsens egen kåpe. De øvrige fibre er ikke analysert.

Påtalemyndigheten har ut over dette ingen bemerkninger.

Hår

Det anføres at ingen hår knytter Torgersen til drapet.

Det vises først og fremst til at hårprøver ikke har kunnet sjekkes opp mot Torgersens hår. Påtalemyndigheten viser til at det ikke er riktig at det ble avgitt hårprøve fra Torgersen i 1958.

Det vises i denne forbindelse til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 31 (Bind II side 262) hitsettes:

”Lagmannsretten vil likevel bemerke at Torgersen ikke har bidratt til oppklaring på et punkt der han kunne bidra. Det er som nevnt hårprøver i behold. På bakgrunn av de framlagte opplysninger, jf særlig rapport av 5. mai 1999 fra spesialmedarbeider Tove Rita Jeppesen, må det legges til grunn at hårene ble funnet på offerets, Rigmor Johnsens, kåpe, høyre underarm. Hårene kan opprinnelig stamme fra offeret selv, fra drapsmannen eller fra en uskyldig tredjemann. Det er således høyst usikkert om hårene stammer fra drapsmannen. Bare et positivt svar på likheten mellom hårprøven og Torgersens hår/DNA-materiale fra ham vil være bevis av særlig vekt. Lagmannsretten bemerker at det er påfallende at Torgersen ikke ønsker å avgi prøve. Saksdokumentene tyder ikke på at Torgersen avla slik prøve under etterforskningen i 1957/58. Det vises bl a til politiavhør 17 desember 1957 (dok 18 s 94). Her heter det innledningsvis:

På spørsmål om han er villig til å ta hårprøve fra hodet og skrittet, samt blodprøve, forklarer siktede at han finner dette idiotisk, og han forklarer at han vil snakke med sin forsvarer om dette spørsmålet før han kan ta noe standpunkt til hvorvidt han skal erklære seg villig til dette eller ikke.

Av rettslig forundersøkelse 18. februar 1958 framgår at Torgersen på nytt overveiet å avgi hårprøve. I følge politiets logg meddelte Torgersen den 29 mai 1958 etterforskeren at han ikke hadde noe imot at prøve skulle tas, men at han først ville snakke med sin forsvarer. Etter at forsvareren samme dag meddelte etterforskeren at han ikke hadde noe å innvende mot hårprøve, oppsøkte dr Lundevall Torgersen i fengselet den påfølgende dag, 30 mai 1958, for å ta hårprøve. Det framgår imidlertid at Torgersen nektet « da forsvareren ennå ikke hadde vært hos ham ». Intet i dokumentene tyder på at Torgersen senere faktisk avga hårprøve. Det framgår likevel

av politiavhøret av Torgersen 9 mars 2000 at han selv mener han avga hårprøve i 1958. *Uansett* skulle det ikke være noen rimelig grunn for Torgersen til å nekte å avgi prøve i dag. Lagmannsretten vil likevel bemerke at forholdet er av underordnet betydning for saken, og det er ikke vektlagt ved avgjørelsen.”

Høyesteretts kjæremålsutvalg slutter seg til denne vurderingen, jf Rt 2001 /1521 side 1541(Bind II side 343).

Påtalemyndigheten har ingen bemerkninger ut over det som fremkommer her, idet påtalemyndigheten slutter seg til de vurderinger som her er foretatt.

Fyrstikker og ripemerker

Det anføres at fyrstikkeskene Torgersen hadde på seg da han ble pågrepet ikke knytter ham til stedet. Det hevdes at en fyrstikkeske er påført ripemerker i ettertid for å få dette til å stemme med antall avrevete fyrstikker på åstedet.

Det vises her til det som innledningsvis er skrevet om påstandene om manipulering av bevisene. Jeg har ingen ytterligere bemerkninger til dette.

Oppsummering

Det hevdes at fravær av samsvar mellom spor på åstedet/offeret og Torgersen utelukker at Torgersen kan være gjerningspersonen.

Til dette bemerkes at det eneste sikre ville vært DNA eller fingeravtrykk. Det faktum at man ikke med 100 % sikkerhet kan påvise spor på Torgersen som er tilsvarende spor på åstedet kan ikke benyttes som det Torgersen definerer som et utelukkelsesbevis. Det vises videre til at påtalemyndigheten ikke deler Torgersen syn på at det er totalt fravær av samsvar mellom spor på åsted/offer og Torgersen. Det vises først og fremst til avføringsbeviset og barnålbeviset. I tillegg er det påtalemyndighetens oppfatning at det også er funnet samsvar hva gjelder følgende spor:

Granvedpartikler

Det fremkommer av dok 27, underdok 9 side 11 i professor Printz rapport at granvedpartikler av samme sort som i kjellergulvet er almindelig på siktedes klær, dvs i den blå buksen fra pågripelsen, men særlig i den stripete dressen. Det fremkommer at Printz har benyttet mikroskop ved undersøkelsen og her uttaler at ”Partiklene er meget karakteristiske og det er ingen forskjell mellom dem som stammer fra gulvet og fra siktedes klær.”

Elias Mork konkluderer på følgende måte, jf dok 27, underbilag 13; ”Men destruksjonsgraden på veden og den detritus som kleber ved partiklene synes å stemme godt overens i prøver fra kjelleren og prøver fra siktedes klær.”

Etter påtalemyndighetens oppfatning er det ikke slik at man må se helt bort fra alle spor dersom identitet ikke kan fastslås sikkert.

Murpuss

Det vises her til påtegning fra Oslo politikammer ved kriminalsjef Lars L' Abée-Lund og politifullmektig Th. Haukenæs datert 26. mai 1959, dok 1h, side 3, ad. Pkt 5:

”Det kom frem under hovedforhandlingen at Sentralinstituttet for Industriell forskning ved mikroskopiske undersøkelser ikke kunne fastslå at malingen på et murpussflag som ble funnet i domfeltes klær helt tilsvarte prøver av maling som var tatt fra åstedet. Professor Printz hadde også uttalt seg om dette funn og mente – ut fra en ren fargevurdering – at det var overensstemmelse mellom funnet og prøvene fra åstedet. Det er selvsagt en mulighet for at professoren her tok feil, men dette hadde lagmannsretten full adgang til å vurdere og kan ingen betydning ha for gjenopptakesspørsmålet.”

Fra rapporten for sentralinstitutt for industriell forskning, jf dok 61, fremgår det at ved undersøkelse av murpuss fra trappegangen i Skippergata 6b og prøve 2 f (fra klærne til Torgersen) flg;

” Denne del av flaten (omhandler murpuss fra åstedet) liknet meget flaten på prøve 1 (murpuss funnet på Torgersen), men flatene på begge disse prøvene var såpass lite homogene at det ikke er mulig å fastslå om de er helt like”.

Dette er således ikke det samme som å konstatere at det ikke stammer fra åstedet, man kan bare ikke si det med 100 % sikkerhet på det daværende tidspunkt.

Avsluttende bemerkninger:

Fravær av spor må også sammenholdes med at Torgersen nektet, og fremdeles nekter å avgi hårprøve, samt at det på skoene som ble satt i bløt ble det funnet rester av blod på, men at disse ikke lot seg undersøkes for verken slam, støv osv.

Det er argumentert med at klærne ikke var rengjort, underforstått at man derfor måtte kunne finne spor. Jeg vil her påpeke at selv om de ikke fremstod som helt rene, kan de selvfølgelig likevel ha vært børstet eller delvis rengjort.

Etter påtalemyndighetens oppfatning er det ikke noe av det som anføres her som er med å utelukke Torgersen som gjerningsmann. Det er derfor ikke holdepunkter i påstanden om at både juryen og Høyesteretts kjæremålsutvalg har begått feil ved ikke å vurdere dette som utelukkelsesbevis. Det er verken snakk om nye omstendigheter eller nye bevis som er egnet til å føre til frifinnelse, jf straffeprosessloven § 391 nr 3.

Jeg kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

DRAPSTIDSPUNKTET - BEVISENE I TORGERSENSAKEN KAP. 16

Det anføres at drapstidspunktet med tilnærmet sikkerhet er atskillig senere enn kl 2330, og at et slikt senere drapstidspunkt utelukker at Torgersen kan være gjerningspersonen.

Som grunnlag for denne anførselen er det vist til alkoholpromillen i Rigmor Johnsen's blod, dødsflekker, stivhet og temperatur, Olga Eriksen's observasjon i trappeavsatsen, vaktmann Juul William Sørensen's vitneforklaring og tidspunktet for brannstiftelsen.

I det alt vesentlige har disse grunnlag vært gjort gjeldende tidligere ved en eller flere av Torgersen's gjenopptakelsesbegjæringer.

Jeg vil i det følgende behandle hvert enkelt grunnlag for seg og komme med fortløpende bemerkninger.

Alkoholkonsentrasjonen i Rigmor Johnsen's blod

Torgersen anfører at alkoholinnholdet i Rigmor Johnsen's blod på dødstidspunktet trekker i retning av at drapstidspunktet er senere enn ca kl 2330.

Dette var også anført av Torgersen i forbindelse med gjenopptakelsessaken i 1997-2001, jf blant annet erklæring av 19. mars 1998 fra Henning Mørland, samt tilleggserklæringer av 17. og 23. april 1998.

Påtalemyndigheten viser derfor først og fremst til de vurderinger som ble foretatt av hhv lagmannsretten og høyesteretts kjæremålsutvalg på dette punkt, jf Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 74 (Bind II side 305) og Rt 2001 /1521 side 1546 (Bind II side 348). Lagmannsretten uttaler her blant annet flg:

”Lagmannsretten er enig med påtalemyndigheten i at forklaringene om alkoholkonsumet, sammenholdt med alkoholmengden i avdødes blod, er en omstendighet som – verken isolert sett eller sett i sammenheng med de øvrige omstendigheter i saken – synes egnet til å føre til frifinnelse.”

Høyesteretts kjæremålsutvalg viser for sin del til lagmannsrettens premisser og sier seg enig med lagmannsretten. Påtalemyndigheten slutter seg til de vurderinger som her ble foretatt.

Siden forrige gjenopptakelsessak har Ståle Eskeland og professor Per Holck gjennomført et forsøk i den hensikt å simulere hendelsesforløpet hva gjelder øldriking og forbrenning av alkohol, jf vedlegg i bind II side 386 flg. Videre er det innhentet en uttalelse fra Folkehelseinstituttet ved avdelingsdirektør dr philos Trygve Normann av 25. november 2003.

Påtalemyndigheten kan ikke se at det i det nye materialet fremkommer noe nytt i forhold til det som var grunnlaget for den samme anførsel i gjenopptakelsessaken i 1997-2001, og jeg mener det er klart at dette ikke er noen gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 3. Jeg vil likevel også her av hensyn til vurderingen etter straffeprosessloven § 392 annet ledd, komme med noen korte bemerkninger til de anførsler som er knyttet til dette, jf "Bevisene i Torgersen'saken" kap. 16, pkt 3.2.

Innledningsvis vil jeg påpeke at det ved disse drøftelsene er påtalemyndighetens oppfatning når det gjelder Torgersens slutninger og konklusjoner, at disse bygges opp på bristende forutsetninger. Det vises for eksempel til "Bevisene i Torgersensaken" side 399 hvor det trekkes følgende slutning på bakgrunn av Svein Erik Johansens forklaringer vedrørende Rigmor Johnsen alkoholkonsum;

"Det er klart etter disse tre forklaringene at Rigmor Johnsen drakk juleøl om kvelden fredag 6. desember og at hun drakk opp det hun kjøpte."

Dette faktum blir lagt til grunn som sikkert for de videre drøftelser, til tross for at det foreligger usikkerhet rundt disse omstendighetene. Faktum er at vi ikke vet hvor mye øl Rigmor Johnsen drakk. I sitt første avhør, jf dok 6 forklarer Svein Erik Johansen at de drakk "et glass – en halvliter - juleøl" på Signalen og "et glass juleøl" hver på restaurant Scandinavie. I sitt andre avhør den 17.12.57, jf dok 18, side 59, forklarer han at de drakk "et glass juleøl" hver på Signalen og "½ liter juleøl" hver på restaurant Scandinavie. Det vises videre til at vitnet Svein Erik Johansen i sin rettslige forklaring var usikker på om det var juleøl som ble drukket, og at han her forklarer at de drakk "et glass" på Signalen, mens han ikke husker om det var "en halvliter eller et glass" på restaurant Scandinavie, jf dok 45 side 20. Etter påtalemyndighetens oppfatning viser disse tre forskjellige forklaringene fra vitnet, vedrørende øldrikkingen, at dette ikke har vært noe han har festet seg spesielt ved, eller er noe han husket spesielt godt. Det synes også klart av forklaringene at hvor mye øl som ble drukket ikke har vært et sentralt tema da vitneforklaringen ble avgitt. Det er viktig også ikke å glemme at det å vite noe om hva og hvor mye som ble kjøpt, ikke er det samme som å vite noe om hva som faktisk ble drukket. Vitnet ble avhørt om dette av politiet i forbindelse med forrige gjenopptakelsessak, og han forklarte 25. juni 1999 at han ikke husker om de drakk opp hele glasset på Signalen, samt at han mener å huske at Rigmor Johnsen lot sitt halvliterglass stå igjen delvis udrukket da de forlot Scandinavien. Man skal selvfølgelig, som også påpekt av Borgarting lagmannsrett i 2000, være forsiktig med forklaringer som gis 40 år i etterkant, men forklaringen svekker i hvertfall ikke det faktum at vi faktisk ikke vet hvor mye øl Rigmor Johnsen drakk. Når Torgersen som grunnlag for sine drøftelser har lagt til grunn som sikkert at Rigmor Johnsen drakk opp alt det øl som ble kjøpt, blir resten av drøftelsene gale, og følgelig også konklusjonen.

I tillegg til usikkerhet rundt hvor mye Rigmor Johnsen drakk den angjeldende kvelden, kommer at den alkoholkonsentrasjon som ble målt (0,2 – 0,3) ligger, i følge uttalelsen fra Folkehelseinstituttet, innenfor det normale spredningsområdet som alle de individuelle forskjeller ved blant annet forbrenning, opptak av alkohol i kroppen, fordelingsvolum for alkohol og juleølets styrke gir. Videre bemerkes at det er små marginer både hva gjelder tidspunkt for alkoholinntak, mengde alkohol og dødstidspunkt. Dette gjør at små variasjoner i faktum (tid og mengde for alkoholkonsumet), juleølets styrke og de individuelle fysiologiske forskjellene, vil være helt avgjørende i forhold til det teoretiske resultatet.

Det bemerkes for øvrig kort at Torgersen tar utgangspunkt i at alkoholkonsentrasjonen i Rigmor Johnsen blod ved dødsøyeblikket var 0,2 promille, mens det fremgår av skriv av 14. desember 1958 fra rettsmedisinsk institutt at det ved den kjemiske undersøkelse ble funnet at blodets alkoholinhold i dødsøyeblikket var mellom 0,2 og 0,3 promille.

Den rettsmedisinske kommisjon er av Torgersen bedt om å uttale seg vedrørende Folkehelseinstituttets uttalelse, og kommer til dels med de samme innvendinger som

påtalemyndigheten har til de slutninger som blir trukket av de teoretiske beregninger. Fra uttalelsen av hhv 2. januar 2004 (bind II side 461) hitsettes:

”Slik den sakkyndiges beregninger viser, er den promille som ble målt i liket innenfor yttergrensene av den individuelle normalvariasjon for alle beregninger som gjelder alle de omhandlede tidspunkt og for alle omhandlede inntaksscenarioer. Altså: Alle de beskrevne inntak av alkohol kunne hos en kvinne av fornærmedes størrelse føre til en promille som den målte – uansett på hvilke av de omhandlede klokkeslett vedkommende eventuelt døde.

I en slik situasjon virker det uheldig spekulativt å ”velge” to alternative inntakstidspunkt og et relativt snevert intervall for dødstidspunktet som det som ”passer best” med den målte blodalkoholkonsentrasjonen. Dersom man likevel skulle velge å gjøre det, burde det i alle fall synliggjøres med hvilken vekt de rettsstoksikologiske resultat kan sies å tale for et gitt scenarium framfor noen av de andre.”

Samt fra uttalelsen av 11. februar 2004 (bind II side 464) hitsettes;

”Problemene oppstår når disse teoretiske/hypotetiske beregninger så brukes til å belyse den aktuelle sak. Kanskje kan Kommisjonen best illustrere sin innvending med å vise til at for de inntaksscenarioer som er lagt til grunn ved den sakkyndiges beregninger, ville det – dersom man følger advokat Moss’ logikk – være ”mest sannsynlig” at fornærmede døde kl 0130 eller senere, altså etter at hun ble funnet død. Dette kan tale for at modellen ikke fungerer særlig godt til å predikere dødstidspunktet i den aktuelle sak. Vi viser også til at den sakkyndige (Normann) avslutningsvis skriver følgende: ”Den sakkyndige kan ikke vise til saker der dødstidspunkt i tidligere saker er sannsynliggjort med utgangspunkt i blodalkoholkonsentrasjon til den drepte og andre opplysninger i saken”. Denne uttalelsen kunne indikere at det er vanskelig å lage slike modeller, i hvert fall hvis uttalelsen er basert på undersøkelse av internasjonal rettspraksis og internasjonal litteratur.

Kommisjonens bemerkninger i siste avsnitt (fra uttalelsen 02.01.04 gjengitt ovenfor) gjaldt for øvrig det faktum at en gjennomsnittsverdi basert på gjennomsnittsparemetre ikke nødvendigvis bør/kan betegnes som den ”mest sannsynlige” verdi eller den verdi som ”passer best”. Derimot kunne kanskje den sakkyndige bedømt med hvilken vekt hans beregninger kunne tale for at promillen ”passerte 0,2” før eller etter et gitt tidspunkt (for eksempel i form av et sannsynlighetsforhold (likelihood ratio)). Men vi er i tvil om slike beregninger bør gjøres under den aktuelle modell (jfr ovenfor). Med den faktiske store individuelle variasjon i de fysiologiske parametre, og med den usikkerhet som synes å råde med hensyn til alkoholinntaket, kan det synes heller tvilsomt om slike beregninger ville kunne gi et resultat som kunne bidra til å fastsette dødstidspunktet nærmere.”

I gjenopptakelsesbegjæringen av 25. februar 2004 gjøres det gjeldende at DRK i sine uttalelser feilaktig går ut i fra at poenget med undersøkelsene er å få fastslått dødstidspunktet, samt at DRK mangler evne og vilje til å trekke konsekvensene av det tilbakeregningen viser.

Påtalemyndigheten bemerker først og fremst at anførselen om at DRK mangler evne og vilje til å trekke de konsekvensene Torgersen ønsker, igjen synes som en anførsel om bevisst motarbeidelse av Torgersen fra sakkyndig hold. Det vises til det som er bemerket innledningsvis vedrørende dette.

Etter påtalemyndighetens oppfatning er det Torgersen som ikke evner å forstå at man, når det gjelder alkoholkonsentrasjon i blodet, ikke kan snakke om "mest sannsynlige" verdier. På grunn av de store individuelle variasjonene i de fysiologiske parametre, samt usikkerhet rundt tid og mengde for alkoholinntaket, kan man ikke legge "mest sannsynlige" verdier til grunn for videre slutninger om når det er mest sannsynlig at Rigmor Johnsen senest eller tidligst ble drept.

Henvisningen til beregninger i promillekjøringssaker støtter heller ikke Torgersens konklusjoner, idet man i disse sakene nettopp opererer med tekniske sikkerhetsmarginer og regner med en forbrenningshastighet som ligger omkring den nedre grense for den fysiologiske forbrenningshastighet. Man legger således i disse sakene ikke til grunn den "mest sannsynlige verdi". I disse sakene foretar man dessuten en tilbakeregning fra den målte promille, uten behov for å vite tid og mengde for alkoholinntaket. I de tilfeller hvor man også har å gjøre med alkoholinntak etter kjøringen, vil man ofte stå overfor et tilsvarende problem som i denne sak; man vet ikke hvor mye den siktede har drukket og beregningene blir svært usikre. Dette fremkommer i Torgersens egen henvisning til Rt 1966 side 1437 hvor promillen ble beregnet til å være 0,9 dersom siktede hadde drukket en helflaske pils etter kjøringen, mens man måtte regne med en mulighet for at alkoholkonsentrasjonen under kjøringen kan ha vært under 0,5 dersom han drakk bortimot to helflasker pils.

Påtalemyndigheten kan ikke se at det som er anført om alkoholkonsentrasjonen i Rigmor Johnsens blod kan anses som nye omstendigheter eller nye bevis som – verken isolert sett eller sett i sammenheng med de øvrige omstendigheter i saken - synes egnet til å føre til frifinnelse.

Jeg kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Dødsflekker, dødsstivhet og temperatur

Torgersen anfører at observasjonene vedrørende dødsflekker og dødsstivhet, samt likets temperatur tilsier at det er mer sannsynlig at Rigmor Johnsen ble drept senere enn ca kl 23.30 enn tidligere enn kl 23.30.

Torgersen har i denne forbindelse bedt Rettsmedisinsk institutt ved professor Rognum uttale seg om det foreligger rettsmedisinske opplysninger, med grunnlag i obduksjonsrapporten, som kunne kaste lys over drapstidspunktet, jf Rognums sakkyndighetsuttalelse av 21. september 2004.

Rognum konkludere på følgende måte;

"Basert på den aktuelle obduksjonsberetningen, studie av litteratur samt egen erfaring, mener jeg at dødsfallet kan ha inntruffet ca 3 timer før åstedundersøkelsen foretatt av professor Georg Vaaler, dvs. 6. desember 1957, ca kl 2330."

...

"Når det gjelder dødstidspunktet synes det rimelig å anta at dødstidspunktet har vært ca 3 timer før professor Georg Vaaler undersøkte det på åstedet, dvs. 6. desember 1957,

ca kl 2330. Ut fra åstedsfunn og obduksjonsfunn kan det imidlertid ikke utelukkes at døden kan ha inntruffet litt etter kl 2330.”

Rognums konklusjoner er således ikke i overensstemmelse med Torgersens anførsel. På bakgrunn av obduksjonsrapporten og Rognums uttalelse, trekker Torgersen egne slutninger og konklusjoner som ikke stemmer med den sakkyndiges vurderinger. Torgersen gir uttrykk for å være av den oppfatning at Rognum ikke har grunnlag for sine konklusjoner i egne premisser. Påtalemyndigheten finner ikke grunn til å bemerke dette annet enn å vise til at Rognums sakkyndighetsuttalelse ble oversendt DRK uten at de fant grunnlag for vesentlige bemerkninger.

I forbindelse med Borgarting lagmannsretts saksforberedelse i 1997-2000 ble det lagt frem et skriv fra M. Gregersen, professor, dr. med. Statsobducent ved Aarhus Universitetet, rettsmedisinsk institutt, jf saksmappe 8, dok nr 345, bilag 5. Han har etter spørsmål fra Torgersens forsvarere kommet med en uttalelse vedrørende dødstidspunktet etter en gjennomgang av obduksjonsrapporten, bilder, samt at han opplyste å ha lest Eide/Moss sin bok.

Han kommer med følgende uttalelser:

”som jeg anførte i møtet i Aarhus, foreligger der en grundig obduksjonserklæring med rimelige konklusjoner.”

...

”Jeg ville selv på basis af disse dødstejn kun konkludere, at døden må antages indtrådt i en periode fra ca. ½ time før undersøgelsen kl. 02.30 og næppe mer end 5 timer før undersøgelsestidspunktet. Det vil sige i tidrummet mellom kl. 21.30 og 02.00. Jeg mener ikke, at man med nogen grad af sandsynlighed kan udtale seg om dødstidspunktet ligger før, i midten eller i slutningen af dette tidsrum. I sagen foreligger et vidneudsagn om, at hun har vært i live kl. 23.00, samme vidne vendte tilbake kl. 24 og ser nogle spor i gangen, hvilket selvsagt tyder på, at dødstidspunktet er mellom kl. 23 og 24. Branden blev anmeldt kl. 01.29 og intet tyder på, at hun har været i live under branden.”

...

”Min konklusion er derfor som anført, at forholdene omkring alkoholindtagelse og blodkoncentration ikke kan anvendes til dødstidsbestemmelse.”

Heller ikke denne sakkyndig uttalelsen innhentet på vegne av Torgersen støtter hans egne anførsler på dette punkt.

Påtalemyndigheten kan ikke se at det som her anføres av Torgersen kan tillegges vekt med hensyn til å endre dødstidspunktet. Tvert i mot bekrefter professor Rognums uttalelse at det drapstidspunkt som er lagt til grunn i dommen er korrekt.

Jeg kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det ”meget tvilsomt” at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Olga Eriksens observasjon i trappeavsatsen

Torgersen anfører at det på bakgrunn av Olga Eriksens forklaring må trekkes den slutning at drapet må ha skjedd senere enn ca kl 24.00. Det vises da til hennes forklaring om hva hun observerte i trappeavsatsen ca kl 24.00, og at det på denne bakgrunn er tilnærmet sikkert at blodet og avføringen som var i trappeavsatsen da brann- og politifolkene ankom ca kl 01.30, ikke var der da Olga Eriksen gikk gjennom trappeavsatsen.

Igjen står man ovenfor tolkning og vurdering av en vitneforklaring som var kjent under hovedforhandlingen i 1958. Olga Eriksen avga også forklaring til politiet, under den rettslige forundersøkelsen og under hovedforhandlingen. Lagretten har således hatt full mulighet til å ta hennes forklaring i betraktning ved sin bevisbedømmelse. Dette er således ikke en ny omstendighet eller et nytt bevis, jf straffeprosessloven § 391 nr 3.

Ved gjenopptakelsesbegjæringen fra 1973-1976 ble det anført at Olga Eriksen i sine vitneforklaringer ikke bemerket/ikke hadde sett at det var avføring i trappeavsatsen, og at dette måtte oppfattes som et uttrykk for at drapet ennå ikke hadde skjedd.

Det vises her til Eidsivating lagmannsretts beslutning av 27. juni 1975 side 80 flg. (bind I side 97 flg.) hvor store deler av Olga Eriksen og hennes manns forklaringer blir gjengitt. Lagmannsretten viser deretter til at Olga Eriksen også ble avhørt som 23. vitne under hovedforhandlingen 4. juni 1958. Hun ble også avhørt i forbindelse med åstedsbefaringen samme dag. Lagretten har derfor hatt full anledning til å vurdere de eventualiteter hennes forklaring måtte innebære. Opplysningen i gjenopptakelsesbegjæring er således ikke ny.

Anførselen ble også opprettholdt i gjenopptakelsesbegjæringen fra 1997-2001, jf Rt 2001/1521 side 1532, uten at denne førte frem.

Når det gjelder den fortolking av Olga Eriksens forklaring som blir opprettholdt av Torgersen i nåværende gjenopptakelsesbegjæring, finner jeg å kunne vise til den uttalelse som ble avgitt av statsadvokat Håkon Wiker 22. oktober 1973 side 12:

” Forsvareren gjør seg for øvrig skyldig i en uriktig og ubegrunnet tolkning av fru Eriksens forklaring overfor politiet. Man kan ikke som høyesterettsadvokat Staff, ut fra henne vitneprov konstatere at fru Eriksen ”ikke ser denne avføring”. Hennes forklaring som finnes i dok 10 side 10 må sees i sammenheng. Hun har forklart at det var ”noen som hadde kastet opp eller spyttet blod” i oppgangen. I forhørsretten uttalte hun at det hadde vært ”noen griser” i oppgangen, jf dok 45 side 33. Til mannen sin beklaget hun seg over noe ”griseri” i gangen og fortalte at det var kastet opp eller spyttet blod, jf dok 4 side 1. Noen foranledning til å undersøke ”griseriet” nærmere hadde hun ikke, og det har hun da selvfølgelig heller ikke gjort. Det hendte så mye ”rart” der nede uttalte hun, jf hennes politiforklaring i dok 10.

Fru Eriksens forklaring gir i folkelig tale en dekkende beskrivelse av de funn som ble gjort på stedet. Det er åpenbart ikke grunnlag for å trekke den slutning av hennes forklaring at det ikke var avføring på gulvet kl. 2400 da hun så blodet.”

Påtalemyndigheten kan ikke se at det Torgersens har anført kan tillegges vekt med hensyn til å endre dødstidpunktet.

Jeg kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det ”meget tvilsomt” at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Vaktmann Juul William Sørensens vitneforklaring

Torgersen anfører at Juul William Sørensens vitneforklaring om et kvinneskrik ca kl 0100 trekker i retning av at drapstidspunktet er ca kl 0100.

Denne anførsel inneholder intet nytt. Alle opplysninger som her refereres forelå da saken ble behandlet i lagmannsretten i 1958. Vitnet ble trolig ikke ført fordi både forsvarer og påtalemyndigheten fant hans forklaring betydningsløs.

Ved gjenopptakelsesbegjæringen fra 1973-1976 ble tilsvarende anførsel fremmet. Det vises derfor først og fremst til Eidsivating lagmannsretts beslutning av 27. juni 1975 side 82 flg. (bind I side 99 flg.), samt Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 31. mai 1976 (jf bind I side 224). Fra kjennelsen hitsettes:

” Det nye bevis som det er vist til, er vaktmann Sørensens forklaring. Denne mann er avhørt to ganger under den utenrettslige etterforskning i saken, men ble ikke ført som vitne under hovedforhandlingen. Som det går frem av det referat lagmannsretten i sin beslutning har gitt av vitnets politiforklaringer, uttaler han at han ca. kl.1 den 7. desember 1957 i det strøk hvor drapet ble begått, hørte et skrik som han mente skrev seg fra en kvinne, og samtidig merket røyklukt.

Skulle man legge denne forklaring til grunn, måtte man, på grunnlag av de øvrige opplysninger som foreligger om de forskjellige tidspunkter drapsnatten, forutsette at den drepte og drapsmannen sammen har oppholdt seg i kjelleren i Skippergaten 6 B i ca 2 timer; etter forsvarernes oppfatning for øvrig etter at Rigmor først var blitt skadet og hadde blødd. Man måtte videre bygge på at bålet var laget til og tent på før piken skrek og ble drept.

Disse forutsetninger synes uantakelige, utvalget er enig med lagmannsretten i at Sørensens forklaring er uklar og upresis, og at den ikke gir grunnlag for gjenopptakelse.”

Anførselen ble gjentatt i gjenopptakelsesbegjæringen fra 1997-2001. Det vises i denne forbindelse til premissene i Borgarting lagmannsretts kjennelse av 18. august 2000 side 76 (Bind II side 307). Høyesteretts kjæremålsutvalg er enig i lagmannsrettens premisser, jf Rt 2001 /1521 side 1546 (Bind II side 348). Påtalemyndigheten er enig i de vurderinger som er foretatt av domstolene ved behandling av Torgersen to tidligere gjenopptakelsesbegjæringer.

Torgersen anfører nå at Sørensens utsagn om at han luktet røyk samtidig med at han hørte ett kvinneskrik, ikke er uforenlig med at det var Rigmor Johnsen som skrek, som påpekt av de tidligere rettsinstansers behandling av anførselen. Det anføres at den røyklukten som Sørensen kjente kan ha kommet fra fyring i strøket, eller at Sørensen i ettertid har tolket hele situasjonen slik at han hørte skriket og kjente røyklukten omtrent samtidig, selv om det ikke var tilfelle.

Igen ser man at Torgersen spekulerer i feil ved en vitneforklaring for å få denne til å stemme med sin tese. Påtalemyndigheten viser for øvrig til at Sørensen i sin første politiforklaring 20. desember 1957 ikke nevnte skriket, men forklarer kun om røyklukten, jf dok 18, side 63.

Selv om man skulle legge til grunn at den røyklukt som Sørensen forklarer at han kjente, ikke hadde noe med brannen på åstedet å gjøre, står man likevel igjen med Olga Eriksens forklaring om at det i trappeavsatsen var ”noen som hadde kastet opp eller spyttet blod”.

Påtalemyndigheten kan ikke se at det som her anføres – verken isolert eller sett i sammenheng med de øvrige omstendigheter - kan tillegges vekt med hensyn til å endre dødstidspunktet eller gi grunnlag for gjenopptakelse.

Jeg kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det ”meget tvilsomt” at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Tidspunktet for brannstiftelsen

Torgersen anfører at tidspunktet for brannstiftelsen trekker i retning av at drapstidspunktet ligger innenfor tidsrommet ca kl 01.00 – ca 01.25. Torgersen viser her til det som tidligere er anført om tidspunktet for brannstiftelsen, og at en rimelig teori vil være at brannen har vært påsatt temmelig umiddelbart etter drapet, i et forsøk på å skjule spor.

Det vises her til de bemerkninger påtalemyndigheten har kommet med i tilknytning til anførselene i "Bevisene i Torgersensaken" kap. 14 Pågripelsen av Torgersen og brannstiftelsen.

Helt kort bemerkes at Torgersen her ser bort fra alle øvrige omstendigheter i saken, som f.eks at det er observert blod i oppgangen av Olga Eriksen allerede ca kl 2400.

Påtalemyndigheten har for øvrig ingen kommentar til dette grunnlaget og kan ikke se at det som her anføres kan tillegges vekt med hensyn til å endre dødstidspunktet.

Jeg kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Avsluttende bemerkninger

Etter denne gjennomgang kan påtalemyndigheten ikke se at noen av de fem forhold som er anført vedrørende drapstidspunktet trekker i retning av at dødstidspunktet er feil. Det er således etter påtalemyndighetens syn ingen nye omstendigheter eller bevis som gir grunnlag for gjenopptakelse, verken isolert sett eller sett i sammenheng med de øvrige omstendigheter, jf straffeprosessloven § 391 nr 3.

Jeg kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som verken isolert eller sett i sammenheng, gjør det ”meget tvilsomt” at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

TORGERSSENS ALIBI – BEVISENE I TORGERSSENSAKEN KAP. 17

Det hevdes at Torgersens forklaring om hva han gjorde natten 6. – 7. desember 1957 er sann, altså at "Gerd" eksisterer, og at Torgersens alibiforklaring utelukker at han kan være gjerningsmannen.

Torgersen har helt fra han ble pågrepet hevdet at han var uskyldig, og at han hadde vært sammen med en pike som han angivelig skulle ha syklet hjem. Dette Gerd-alibiet har siden vært et sentralt tema i samtlige gjenopptakelsessaker. Det vises generelt til disse rettsinstansers beslutninger og kjennelser hvor Gerd-alibiet er drøftet, uten at dette førte til at saken ble besluttet gjenopptatt.

Det foreligger i denne gjenopptakelsesbegjæringen ikke noe nytt i forhold til det som har vært fremmet tidligere og dette er således ikke nye omstendigheter eller nye bevis som er egnet til å føre til frifinnelse, jf straffeprosessloven § 391 nr 3. Også her vil jeg, av hensyn til vurderingen etter straffeprosessloven § 392 annet ledd, kommentere dette beviset og enkelte av de anførsler som blir fremmet i "Bevisene i Torgersensaken" kap. 17.

Innledningsvis vil jeg vise til at det i forbindelse med gjenopptakelsessaken fra 1997-2001 ble lagt frem flere prosesskriv hvor Torgersens alibi ble grundig drøftet. Det vises blant annet til statsadvokat Frønsdals skriv til Høyesteretts kjæremålsutvalg av 30. april 2001, jf sakens dok 257/ 752, samt advokat Moss sitt skriv av 8. oktober 2001 med vedlegg av skriv fra professor Eskeland, jf sakens dok 257/ 811. På denne bakgrunn ble Gerd-alibiet vurdert av Høyesteretts kjæremålsutvalg som kom med følgende bemerkninger til dette. Fra kjennelsen side 1564 hitsettes:

"Torgersens egen forklaring om hva han foretok seg om kvelden den 6. desember og om natten 7. desember 1957, motsies av vitneforklaringer som lagretten etter eksaminasjonen og sine umiddelbare inntrykk åpenbart har festet lit til. Det gjelder i første rekke vitnet Johanne Olsen, som kjente Torgersen, og som forklarte å ha sett ham passere henne ved Eldorado kino ca kl. 23.50 og sette seg inn i en drosje på Youngstorget, noe hun fortalte til en nabo dagen etter, før drapet var blitt kjent. I sammenheng med dette har også lagrettens inntrykk av de vitner som hadde observert Rigmor Johnsen sammen med en mann i Dronningens gate og Skippergata 6 B en times tid tidligere, hatt betydning for bevisvurderingen. For selv om disse vitnene hver for seg ikke sikkert har kunnet identifisere Torgersen som denne mannen, gir deres forklaringer samlet sett uttrykk for at offeret er sett sammen med en mann med atskillig likhet med Torgersen. Hvilken vekt som er tillagt Ørnulf Bergersens vitneprov, er det vanskeligere å si noe om. Hans historie, som av Torgersen fremstilles som utrolig og oppdiktet, inneholder også elementer som etter utvalgets mening ikke så lett kan tenkes å være diktet opp. Under enhver omstendighet har bevisumiddelbarhet vært av betydning for vurderingen av dens troverdighet. Torgersens forklaring om at han var sammen med en ukjent Gerd, er ikke blitt trodd av lagretten, som heller ikke har festet lit til hans mors og søsters forklaringer i tilknytning til dette. Også når det gjelder disse pårørendes forklaringer, må det være klart at bevisumiddelbarhet har vært av betydning. Historien om Gerd, som Torgersen første gang fortalte politiet kort etter pågripelsen, har for lagretten fremstått som oppdiktet med sikte på å skaffe Torgersen et alibi. Historien var i seg selv lite troverdig, kanskje først og fremst ved at Gerd, som Torgersen skulle ha truffet på dansefester, og som tidligere skulle ha vært med ham hjem, ikke lot seg identifisere.

Lagretten la åpenbart til grunn at Torgersen løy under hovedforhandlingen da han utpekte vitnet Gerd Berg som den ukjente Gerd. For lagretten har Gerd-historien talt mot Torgersen. At han mange år etter lagmannsrettssaken innrømmet uriktig å ha utpekt Gerd Berg, gir ikke i dag grunnlag for å bedømme forholdet annerledes enn lagretten må antas å ha gjort.”

Jeg slutter meg fullt ut til dette, og vil i tillegg peke på at Torgersen da han ble pågrepet ikke kunne oppgi verken navn eller adresse på piken han hevdet han hadde syklet hjem, jf politirapport ang. anholdelse av Fredrik Ludvig Fasting Torgersen, datert 7. desember 1957, dok 5, side 2;

”Han svarte da at han hadde kjørt ei jente hjem på sykkelen, men han kunne ikke oppgi verken hennes navn eller hvor hun bodde.”

Dette fremkommer også av forklaringen til pk Alf Engebretsen, jf dok 18, side 87;

”Sikt. ble spurt om hva vedkommende pike het som han hadde syklet, og hvor i sentrum han hadde satt av henne, men han kunne ikke oppgi verken pikens navn eller stedet hvor han hadde satt henne av.”

Et av hovedargumentene for Torgersens forklaring om at han var sammen med en ukjent Gerd, er at denne ble støttet av hans mors og søsters forklaringer. Det er imidlertid klart at Torgersens forklaring ikke ble trodd av lagretten, og de har heller ikke festet lit til hans mors og søsters forklaringer i tilknytning til dette. I forbindelse med anførselene rundt Gerd-alibiet i gjenopptakelsessaken fra 1997-2001, ble søsterens forhenværende ektefelle, Torgersens svoger kontaktet for å finne ut om han hadde noe å tilføre saken i denne anledning. Torgersens mor og søster er døde, slik at svogeren var eneste gjenlevende vitne som hadde vært til stede i Tore Hundsvei 24 på det tidspunkt hvor Torgersen angivelig skulle ha vært der med Gerd. Det vises her til statsadvokat Frønsdals grundige redegjørelse for dette i skriv av 21. mai 2001 til Høyesteretts kjæremålsutvalg, jf sakens dok 257/ 765. Jeg har ikke noe å bemerke utover det som statsadvokat Frønsdal redegjør for, og det som direkte fremkommer av politirapportene og avhøret av svogeren. Jeg vil imidlertid gi en oppsummering av det jeg mener fremkommer av disse dokumentene og avhøret av svogeren.

Svogeren ga ved første kontakt fra politiet uttrykk for at han hadde ventet på å få en telefon i forbindelse med saken. Han begrunner dette med at han mener han løy under rettsaken. Han viser blant annet til at han i forbindelse med sin forklaring i retten følte seg presset av sin kone til ikke å forklare seg sannferdig. Han viser til at både han og hans forhenværende kone hadde sett at det ikke var lys på Fredriks rom, men at hans forhenværende kone skal ha sagt til ham at han måtte fortelle at han hadde sett at det var lys der. På spørsmål om hvorfor han ble bedt om dette svarer han at de, (Fredriks familie), ville beskytte Fredrik.

Påtalemyndigheten har som nevnt aldri trodd på historien om Gerd, eller hatt tillit til den støtte forklaringene fra Torgersens mor og søster skulle gi. Det gjorde heller ikke lagretten i 1958, og ingen av de rettsinstanser som senere har behandlet Torgersen-saken. Vitneforklaringen fra svogeren i 2001 støtter sterkt opp under at dette er en riktig vurdering av Torgersens forklaring om Gerd, samt at man ikke kan ha tillit til det hans mor og søster forklarte.

Det er i utgangspunktet en rekke momenter i forklaringene til Fredrik Torgersen, hans mor, søster og svoger som kunne bemerkes, men jeg finner på bakgrunn av det som er vist til vedrørende troverdigheten generelt til disse forklaringene, at det ikke er nødvendig. Statsadvokat Frønsdal har i skriv til Høyesteretts kjæremålsutvalg av 30. april 2001, jf sakens dok 257/ 752, kommet med noen bemerkninger i tilknytning til dette.

Jeg finner heller ikke grunn til å kommentere konkret de detaljerte drøftelser om Gerd-alibiet som fremkommer i "Bevisene i Torgersensaken" kap 17. Jeg finner det imidlertid noe påfallende at ikke svogerens forklaring fra 2001 er nevnt, ettersom man påberoper ham som et vitne som støtter opp under Torgersen alibiforklaring.

Når det gjelder anførselene, drøftelsene og konklusjonen om at det var Gerd Kristiansen som Torgersen var sammen med natten mellom 6. og 7. desember 1997, vises til det som er sagt vedrørende dette innledningsvis.

Som nevnt er det ikke fremmet noe i denne begjæringen vedrørende Gerd-alibiet som kan regnes som gjenopptakelsesgrunn etter straffeprosessloven § 391 nr 3. Påtalemyndigheten kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det "meget tvilsomt" at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

MØTET MELLOM TORGERSEN OG RIGMOR JOHNSEN IFØLGE POLITIETS DRAPSTEORI – BEVISENE I TORGERSENSAKEN KAP. 18

Torgersen anfører at tidsberegninger for hhv Torgersen mulige rute og Rigmor Johnsen rute trekker i retning av at de ikke kan ha truffet hverandre i krysset Karl Johansgate/Dronningensgate.

For det første vil påtalemyndigheten vise til at samtlige strekninger det vises til var gått opp av politiet og tidsanslagene var således kjent for lagretten, jf dok 22 side 51 og 52. Samtlige vitneforklaringer vedrørende tidspunktet var også en del av sakens opplysning den gang. Anførselen har også vært fremmet ved tidligere gjenopptakelsessaker uten at dette har gitt noe resultat. Dette er således verken nye omstendigheter eller nye bevis som kan begrunne gjenopptakelse, jf straffeprosessloven § 391 nr 3.

Av hensyn til vurderingen etter straffeprosessloven § 392 annet ledd, vil påtalemyndigheten bemerke at vi ikke deler Torgersens syn i at disse tidsberegningene trekker i retning av at Torgersen og Rigmor Johnsen ikke kan ha truffet hverandre. Det er i dag, slik det var i 1958, påtalemyndighetens oppfatning at vitneforklaringene og tidsberegningen med stor grad av sikkerhet plasserer domfelte nettopp slik at han treffer Rigmor Johnsen i nærheten av krysset Karl Johansgate/Dronningensgate.

Når det gjelder vitners tidsangivelse må man ikke glemme at vitnets anslag om tidsforløp viser seg erfaringsmessig også å måtte tas med store forbehold. I Torgersens drøftelser her er det snakk om forskjeller på få minutter som gjør at han utelukker at han kan ha truffet Rigmor Johnsen.

Det vises til at Torgersen ved sin tidsberegning legger til grunn at han i følge vitnene må ha forlatt Cafe Hjerterom ca kl 2230. Det vises til at ingen ga uttrykk for at han forlot stedet etter kl 2230, og så langt er påtalemyndigheten enig med Torgersen.

Samtlige vitner gir uttrykk for at Torgersen gikk før kl 2230. Påtalemyndigheten er derfor enig i at man kan si ca 2230 i den betydning at ca menes noe før kl 2230. Dersom vi legger til grunn at Torgersen bruker +/- 14 minutter fra Cafe Hjerterom til Karl Johansgate/Dronningensgate, kommer vi frem til at Torgersen vil være i krysset ca 2242 dersom han forlot Cafe Hjerterom kl 2228, altså to minutter før 2230. Dette stemmer svært godt med vitneforklaringene og det stemmer svært godt med når Rigmor Johnsen kom til krysset. Dette passer også godt med Astri Tømmereeks forklaring. Legger vi til grunn at Torgersen har brukt 6 minutter fra Grand – har han vært ved Grand ca kl 2236. Vi ser at Torgersen ved sine beregninger konkluderer med at han er der hhv 2 og 4 minutter for sent. Torgersen har da lagt til grunn som sikkert at forestillingen på Chat Noir sluttet nøyaktig kl 2225, og at Astri Tømmereek brukte 10 minutter i garderoben og ikke mindre, til tross for at ektemannen har sagt at de i hvertfall ikke brukte mer enn ti minutter. Videre har Torgersen da lagt til grunn at han forlot Cafe Hjerterom kl 2230, selv om alle vitnene forklarer at det var noe før 2230.

Dette viser at det er svært små marginer det er snakk om. Pluss/minus et minutt eller to vil trolig ikke vitnene kunne ha begrep om, og ville trolig heller ikke bli oppfattet som forsinkelser med tanke på både trikk og avslutning av den omtalte revy-forestillingen. Når det gjelder trikkens avgang, vises til vitneforklaringen fra Mary Strandum, jf dok 22 side 33, som forklarer at hun skulle ta Oppsal trikken kl 2240 fra Oslo Ø, og at denne var forsinket. Hun

mener trikken kom kl 2243. Videre fremkommer også dette ved den telefonhenvendelsen politiet foretok til Chat Noir-kontoret hvor det opplyses at forestillingen slutter kl 2225, men det kan variere 3-4 minutter til hver kant, jf dok 18, side 34. Det fremkommer videre at det ikke var noen nevneverdig avvikelse fra dette fredag den 6. desember 1957. Det vises for øvrig til forklaringen fra vitnet Per Egil Holteskog som jobbet som portier og stod ved inngangdøren til Cafe Hjerterom, jf side 20 i dok 18:

”Torgersen hadde stor fart og v. mener han gikk nedover Pilestredet”

På bakgrunn av denne forklaringen kan det godt hende at Torgersen gikk fortere enn de polititjenestemenn som gikk opp ruten.

Man kan således ikke legge til grunn at forskjeller på minutter trekker i retning av at Torgersen ikke møtte Rigmor Johnsen. Poenget er at disse vitneforklaringene plasserer Torgersen i det aktuelle området på det aktuelle tidspunkt.

Etter påtalemyndighetens oppfatning tøyser man her tolkningen av bevisene, uten holdepunkter for det, når man konkluderer med at disse tidsberegningene trekker i retning av at Torgersen ikke kan være gjerningsmann.

Jeg kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det ”meget tvilsomt” at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

VITNEOBSERVASJONER SOM HAR RELEVANS FOR POLITIETS DRAPSTEORI – BEVISENE I TORGERSENSAKEN KAP. 19

Det anføres at ingen vitneutsagn knytter Torgersen til drapet. Det vises til at ettersom det var mange som hadde sett mannen som fulgte etter/var sammen med Rigmor Johnsen i tidsrommet fra kl 2240 da hun forlot vennen Svein Erik Johansen til hun sist ble sett i live ca kl 2300, trekker det i retning at mannen ikke var Torgersen.

Påtalemyndigheten bemerker først og fremst at vurderingen av samtlige vitneforklaringer som var en del av saken i 1958 ikke er å anse som nye omstendigheter eller nye bevis i straffeprosessloven § 391 nr 3 forstand, og er således ikke gjenopptakelsesgrunn etter denne bestemmelsen.

Av hensyn til vurderingen etter straffeprosessloven § 392 annet ledd vil jeg også her kort bemerke de anførsler som er knyttet til dette tema, jf "Bevisene i Torgersensaken" kap. 19.

For det første deler ikke påtalemyndigheten Torgersens syn når det hevdes at ingen av vitnene knytter Torgersen til drapet. Det vises for det første til vitneforklaringen fra Johanne Kristine Olsen og Ørnulf Bergersen, som begge kjente Torgersen fra tidligere og gjenkjente ham denne natten. Fru Olsens forklaring om at hun så at han satt seg inn i en drosje på Youngstorget ca kl 2350, ødelegger Torgersen alibiforklaring. Ørnulf Bergersen plasserte ham i Skippergata rett før han ble pågrepet av politiet. Det vises for øvrig til det som er bemerket om dette tidligere.

Torgersen hevder at ingen av de seks vitnene som har sett mannen som fulgte etter eller gikk sammen med Rigmor Johnsen fra krysset Karl Johansgate/Dronningensgate og hjem i oppgangen, har gjenkjent Torgersen som denne mannen. Påtalemyndigheten, sammen med de rettsinstanser som har behandlet saken, har et annet syn på dette.

Det vises til at vitne Ester Olsen (hun i kiosken) plukket ut Torgersen som type under konfrontasjonen den 9.12.57, som var før bildet av Torgersen var offentliggjort i pressen, jf dok 1h. I retten uttalte hun at han var lik Torgersen, men at hun ikke kunne si noe sikkert. Vitne Arne Thoresen har i følge statsadvokat Dorenfelts redegjørelse av 17. desember 1958, uttalt i retten at Torgersen var "jævli lik" den mannen Rigmor Johnsen gikk sammen med.

Vitnene Sigrid Fjellberg og Per T. Fonbæk kunne ikke kjenne ham igjen, og kunne verken utelukke eller bekrefte at Torgersen var gjerningsmann.

Vitnet Olga Eriksen plukket ut Torgersen ved første oppstilling, men var ikke sikker og viste til at håret stod mer opp da hun så ham i oppgangen, mens ved konfrontasjonen var det mer glatt. Under oppstilling nr 2 ble hun usikker. 14. desember 1957, jf dok 18, side 53, går Olga Eriksen gjennom politiets fotoregister. Hun plukker da ut to bildeserier av Torgersen som passer på den mannen hun så i oppgangen med Rigmor Johnsen, jf dok 29. Ved å sammenligne bildene fra konfrontasjonen, jf dok 17, med bildene fru Olga Eriksen plukket ut i fotoregisteret, ser vi at på bilde nr 35396/1957 står håret til Torgersen mer opp i forhold til slik det er tilbakestrøket og glatt under konfrontasjonen. Se bildemontasjen i dok 65 – hvor begge bildene av Torgersen er oppstilt.

Under den rettslige forundersøkelsen var Olga Eriksen imidlertid sikker og ga uttrykk for at hun ikke forstod hvorfor hun ble usikker under oppstillingen. Fra den rettslige forklaring hitsettes, jf dok 45 side 33:

”Ved konfrontasjonen var hun sikker ved første oppstilling, men ved annen oppstilling kom hun i tvil fordi hårfasongen på siktede var en annen enn den hun hadde lagt merke til hos han som stod der. Han som stod i gangen hadde rett tilbaksstrøket hår. Men med noe fremfallende hår ved høyre tinning. Hun kan nå ikke forklare hvorfor hun ved konfrontasjonen annen gang tok ut en annen. Hun er helt sikker på at det ikke var ham.

Vitnet blir spurt om hun i retten gjenkjenner siktede, og svarer til dette at det kan ikke være to som er så like.”

I forbindelse med at forhørsrettsdommer Koren ble avhørt om Ørnulf Bergersen i januar 2000, ga han uttrykk for at han ikke kunne huske det enkelte vitne, men han husket; ”at Torgersen ble gjenkjent av en kvinne som gutten hun så sto i gangen og snakket med Rigmor samme kvelden som hun ble drept. Koren oppfattet at dette vitne ikke var i tvil om at det var Torgersen hun hadde sett stående sammen med Rigmor.”, jf sakens dok 265/4, side 2.

Det vises videre til Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse fra 2001 side 1564;

”Torgersens egen forklaring om hva han foretok seg om kvelden den 6. desember og om natten 7. desember 1957, motsies av vitneforklaringer som lagretten etter eksaminasjonen og sine umiddelbare inntrykk åpenbart har festet lit til. Det gjelder i første rekke vitnet Johanne Olsen, som kjente Torgersen, og som forklarte å ha sett ham passere henne ved Eldorado kino ca. kl. 2350 og sette seg inn i en drosje på Youngstorget, noe hun fortalte til en nabo dagen etter, før drapet var blitt kjent. I sammenheng med dette har også lagrettens inntrykk av de vitner som hadde observert Rigmor Johnsen sammen med en mann i Dronningens gate og Skippergata 6b en times tid tidligere, hatt betydning for bevisvurderingen. For selv om disse vitnene hver for seg ikke sikkert har kunnet identifisere Torgersen som denne mannen, gir deres forklaringer samlet sett uttrykk for at offeret er sett sammen med en mann med atskillig likhet med Torgersen. Hvilken vekt som er tillagt Ørnulf Bergersens vitneprov, er det vanskeligere å si noe om. Hans historie, som av Torgersen fremstilles som utrolig og oppdiktet, inneholder også elementer som etter utvalgets mening ikke så lett kan tenkes å være diktet opp. Under enhver omstendighet har bevisumiddelbarhet vært av betydning for vurderingen av dens troverdighet.”

På denne bakgrunn synes det som Torgersen anvender en type bevisvurdering som ikke er i overensstemmelse med norsk rett, når han konkluderer med at ingen av disse vitnene knytter ham til drapet på Rigmor Johnsen.

Mannens høyde

Videre anføres at det ut fra vitneforklaringen er mer sannsynlig at mannen som fulgte etter Rigmor Johnsen var ca 180 cm høy, enn at han var ca 5 cm lavere. Vitneforklaringene om mannens høyde knytter ikke Torgersen til drapet og trekker i retning av at mannen som fulgte etter/var sammen med Rigmor Johnsen ikke var Torgersen.

Til dette bemerkes, slik Torgersen selv også gir uttrykk for, at vurdering av menneskers høyde er subjektiv og upålitelig, i hvertfall hvis det dreier seg om forskjeller på noen få centimeter. Vitnene som har uttalt seg om mannens høyde har ment han var fra omtrent 175 cm til omtrent 182 cm. Det vises til at det er opplyst at Torgersen var 177 med sko og at det må være denne høyden man må ta utgangspunkt i ettersom Torgersen hadde sko på seg da han gikk ute i desember.

Det vises for øvrig til dok 90, hvor det er gjort en rekke undersøkelser mht Torgersen høyde. Det fremgår her at denne i forskjellige offentlige dokumenter er oppgitt å være alt fra 1.80 til 1.74. Ved innsettelsen 7.12.57 står oppført høyde 1.78, og det antas at tiltalte selv har oppgitt denne høyden. Bare dette viser at det med høyde er svært vanskelig å uttale seg om, og at hvor høy man mener man selv er også kan variere. Den 5. juni 1958 ble Torgersen etter anmodning fra Eidsivating lagmannsrett målt, jf dok 95. Han ble målt til 174,5 uten sko og 177 cm med sko. Dette viser at tiltaltes høyde også har vært et tema under hovedforhandlingen i 1958.

Den stripete dressen:

Videre er det vist til at ingen av de seks vitnene som hadde sett mannen som fulgte etter Rigmor Johnsen, hadde lagt merke til den stripete dressen. Det er videre vist til at av de ni vitnene som så Torgersen i eller utenfor Sentrum kino tidligere på kvelden eller dagen før var det seks som hadde observert den stripete dressen. Til dette bemerkes at disse vitnene har sett Torgersen inne, har observert hele dressen og kan ikke si noe om Torgersens yttertøy, frakk eller lignende. To av vitnene som hadde sett Torgersen inne husket bare den blå frakken, og en har beskrevet buksene som mørke lange benklær.

Torgersen viser videre til at av de 10 vitnene som observert ham på Cafe Hjerterom var det 8 som observert den stripete dressen. Også her vises til at Torgersen var inne og ikke hadde frakken på. Vitnene så altså hele dressen. Påtalemyndigheten påpeker at de to vitnene som kjente Torgersen og som så ham utenfor Grand litt etter kl 2230 heller ikke observert den stripete buksen.

Etter min oppfatning kan vitneobservasjonene oppsummeres slik at av de som har sett Torgersen ute på kvelden med frakken som rakk ham til litt under knærne, i all hovedsak ikke observert de stripete buksene, mens de som har sett ham inne i all hovedsak har observert hele dressen, men da uten at han hadde på seg frakken.

I denne forbindelse kan det være interessant å se på dok 62 hvor man undersøkte hvilken farge frakken til Torgersen ble oppfattet å ha ved forskjellige steder og forskjellig lysforhold, hhv utenfor Grand Hotell, Postkafeen i Dronningens gate og utenfor Skippergata. Denne undersøkelsen konkluderer med at det synes temmelig sikkert at en uoppmerksom iakttaker neppe vil gi en pålitelig fargebeskrivelse etter hukommelsen. Særlig gjelder dette de to sistnevnte stedene hvor lysnivået var så lavt at nattsyn (utelukkende hvitt-grått-sort differensiering) gjorde seg gjeldende.

Særskilt om etterforskningen av Olaf Lien og Alf Brandsdal

Jeg oppfatter dette punktet som en kritikk av at man under etterforskningen ikke har fulgt godt nok opp to av de personer vitnet Ester Olsen plukket ut som lignet på den mannen hun hadde observert sammen med Rigmor Johnsen.

Jeg kan ikke se at det er noe ved det som det her redegjøres for som kan være gjenopptakelsesgrunn.

Olaf Lien

Når det gjelder vitnet Olaf Lien var dette en person som Ester Olsen så på ølbaren på hjørnet, og som hun syntes liknet på mannen hun hadde observert sammen med Rigmor Johnsen.

Det første man bør merke seg er at Ester Olsen aldri har sagt at det var ham, men at han liknet. Videre vises til dok 22 side 11-13 hvor det fremgår at mannen hadde et lite rift på det ene øyelokket. Ester Olsen hadde observert at mannen sammen med Rigmor Johnsen hadde hatt oppspilte øyne, men ikke noe kutt. "Diskedamen" som jobbet på ølbaren forklarte at denne personen hadde hatt et kutt ved øyet, og hadde vært rød i øyekroken også før drapet.

Da opplysningen om Olaf Lien og den adressen han oppga ble sjekket opp av politiet i 1958, fant de ingen ved det navnet i Sinsen Terrasse 14, noe som ved tidligere gjenopptakelsessaker har vært anført å være mistenkelig. Det fremkommer imidlertid av de undersøkelser og avhør tatt i forbindelse med gjenopptakelsessaken fra 1997-2001 at det var en Olav Lien som bodde på den oppgitte adressen – han leide et rom av en gammel dame. Det er således ikke noe mistenkelig med denne personen, og han har ikke oppgitt falsk navn og adresse, jf politiets dok 264.

Alf Brandsdal

Alf Brandsdal var også en person som ble plukket ut av Ester Olsen som en som lignet på ham som var sammen med Rigmor Johnsen dog ikke slik at han ble plukket ut som ham, jf dok 22 side 18:

"Den mannen hun tok ut av fotoregistret den 15. ds. er en mann hun har sett ved pølseboden før drapet. Det er ikke så ofte hun har sett ham. Mannen lignet veldig på den mannen som fulgte etter Rigmor. V. hadde også sett mannen før ved boden. Hun har også sett ham siden, men det gikk lenge etter drapet før hun så ham igjen."

Alf Brandsdal var ikke den samme personen som hun så på ølbaren (Olaf Lien). Videre fremkommer det i vitnets rettslige avhør, jf dok 45 side 31 at hun da ikke lenger tror at Alf Brandsdal er den personen hun så sammen med Rigmor Johnsen. Fra forklaringen hitsettes:

"Den personen vitnet tok ut på fotografi hos politiet er en hun stadig har sett i strøket og som også har vært i pølseboden hos henne, men hun mener nu ved nærmere ettertanke at det ikke var ham hun så den kvelden."

Alf Brandsdal ble som det fremgår av vitneforklaringen, plukket ut som en som lignet den mannen som hadde gått sammen med Rigmor Johnsen. I ettertid trekker Esther Olsen dette. Sett i lys av at hun også har plukket ut tiltalte og Olaf Lien som personer som ligner, kan hennes forklaring alene ikke være noe holdepunkt for at Alf Brandsdal har noe med dette drapet å gjøre. Borgarting lagmannsrett kom med følgende konklusjon hva gjaldt Alf

Brandsdal og Esther Olsens forklaringer, jf side 46 i lagmannsrettens kjennelse (bind II side 277):

”Allerede på bakgrunn av en samlet vurdering av Esther Olssons ulike forklaringer i saken (jf vedlegg 18 til gjenopptakelseforklaringen) er det ikke grunn til å tro at Brandsdal har noe med saken å gjøre.”

Syv vitner som ikke ble ført under hovedforhandlingen i 1958:

I "Bevisene i Torgersensaken" side 540 nevnes 7 vitner som påtalemyndigheten beskyldes for å ha unndratt fra hovedforhandlingen i 1958. Følgende anføres i siste avsnitt på nevnte side;

”Påtalemyndigheten sørget med andre ord selv for at juryen ikke fikk se eller høre vitner som kunne forklare seg til fordel for Torgersen. Det er påfallende.”

Jeg vil nedenfor kort redegjøre for forholdene rundt de syv vitnene det er snakk om.

Alf Brandsdal

Vitnet var påberopt av forsvarer. Det er opplyst i rettsboken at han satt i varetekt i Danmark, Århus, og at hans utenrettslige forklaring ble dokumentert, jf dok 22 side 20.

Innledningsvis vises til det som er skrevet ovenfor om Alf Brandsdal og vitnet Ester Olsen.

Det anføres av Torgersen at det etter senere undersøkelser antageligvis ikke var riktig at han satt i varetekt i Århus slik påtalemyndigheten opplyste i 1958. Anførselen om at påtalemyndigheten har holdt noe tilbake for retten ble også fremmet i gjenopptakelsessaken fra 1997-2001 og Borgarting lagmannsrett kom med følgende bemerkning til dette, jf kjennelsen side 45:

”Forsvarer har videre hevdet at det foreligger gjenopptakelsesgrunnlag etter blant annet strpl § 391 nr 1 vedrørende vitnet Alf Brandsdal. Denne anførselen kan ikke føre fram. Brandsdal – som vitnet Esther Olsson den 15. januar 1958 hadde utpekt fra politiets fotoarkiv som den mannen som fulgt etter Rigmor Johnsen drapskvelden – var påberopt av forsvarer som vitne under hovedforhandlingen, men møtte ikke. I følge rettsboken satt han i varetektsarrest i Aarhus, og det framgår videre at Brandsdals utenrettslige forklaring ble dokumentert. Det foreligger nå en uttalelse av 7. april 1998 fra Landsarkivet for Nørrejylland om at man forgjeves har ettersøkt sak vedrørende Brandsdal i Aarhuspolitiets registre og journaler for den aktuelle periode. Hvorvidt Brandsdal faktisk satt i varetektsfengselet, eventuelt et annet sted enn i Aarhus, er ikke klarlagt. Forholdet kan uansett ikke være gjenopptakelsesgrunn. Anførselen om at politiet faktisk visste hvor Brandsdal var, som må forstås slik at politiet har holdt noe tilbake i forhold til retten, savner ethvert grunnlag. På bakgrunn av det som ellers foreligger, er det for øvrig ingen grunn til å tro at et avhør av Brandsdal under hovedforhandlingen ville hatt noen betydning for utfallet av straffesaken. Allerede på bakgrunn av en samlet vurdering av Esther Olssons ulike forklaringer i saken (jf vedlegg 18 til gjenopptakelseforklaringen) er det ikke grunn til å tro at Brandsdal har noe med saken å gjøre.”

Påtalemyndigheten slutter seg til dette og har ikke funnet grunn til å foreta ytterligere undersøkelser i forhold til Alf Brandsdal.

Ruth Klausen, Ragna Noreng og Gerd Kristansen

Det hevdes at politi/påtalemyndighet har underslått disse forklaringene.

Det er ingen holdepunkter for at politiet eller påtalemyndigheten har holdt disse vitneforklaringene tilbake. Sakens dokumenter og avisreferatene trekker i stedet i retning av at forsvarer var kjent med disse opplysningene, men at verken han eller Torgersen ønsket å føre Klausen og Noreng, og heller ikke Gerd Kristiansen som vitne. Disse vitneforklaringene kommer som tidligere nevnt frem på et tidspunkt da Torgersen fastholder at Gerd Berg er hans Gerd.

Påtalemyndigheten kan ikke på noen som helst måte kritiseres for at disse vitnene ikke ble ført under hovedforhandlingen.

Det vises for øvrig til påtalemyndighetens behandling av dette i forbindelse med krav etter straffeprosessloven § 391 nr 1, grunnlag nr. 2.

Asbjørn Gulseth

Det hevdes at Gulseths forklaring trekker i retning av at han hadde noe med drapet å gjøre, og deretter vises det til at påtalemyndigheten frafalt ham som vitne under hovedforhandlingen.

Det fremgår av rettsboken at vitnet ble frafalt av påtalemyndigheten uten at forsvarer og tiltalte hadde noe å bemerke, jf side 49 i rettsboka.

Hans forklaringer var inntatt i sakens dokumenter, og må antas kjent for Torgersen og hans forsvarer.

Eilif Støleggen

Det anføres at påtalemyndigheten opplyste at Støleggen ikke var å finne, til tross for at han hadde meldeplikt for politiet og ikke var etterlyst.

Støleggen var blitt løslatt mot meldeplikt etter egen søknad grunnet sykdom i familien. Det er ingenting som tilsier, så vidt meg kjent, at den politijurist som løslot ham var kjent med at han var ønsket som vitne i saken mot Torgersen på det tidspunkt. Man kan heller ikke forvente at det i 1958 fantes et felles register over hvem som hadde meldeplikt. Dette ble trolig håndert av den enkelte saksansvarlig. Det er således ingenting som understøtter en påstand om at statsadvokat Dorenfelt bevisst har holdt hans tilholdsted hemmelig.

Vaktmann Juul William Sørensen

Det vises her til det jeg har bemerket vedrørende dette vitne i tilknytning til dødstidspunktet. Uansett har det også tidligere vært anført at dette vitne ikke ble ført. Det er imidlertid ingenting som tyder på at vitne var ønsket avhørt under hovedforhandlingen av Torgersen eller hans forsvarer.

Oppsummering

For det første vil jeg bemerke at det er vårt system at påtalemyndigheten fører de vitner de mener er relevante i forhold til saken. Videre at forsvarer på vegne at tiltalte kan føre opp ytterligere vitner. Det er ikke noe påfallende ved at enkelte vitner som er avhørt i saken verken blir påberopt av påtalemyndigheten eller forsvarer. Det er heller ikke påfallende at vitner frafalles underveis. Det er retten som skal sikre at saken blir tilstrekkelig opplyst. Og selv når det foreligger enighet mellom påtalemyndigheten og tiltalte/forsvarer om at et vitne som er oppført på bevisoppgaven kan frafalles, foretar retten en kontroll og beslutter hvorvidt vitnet kan frafalles. Når det like fullt påstås at påtalemyndigheten har sørget for at juryen ikke har fått høre de nevnte vitner, til tross for at prosessen er fulgt, oppfattes dette som uttrykk for manglende forståelse for hvordan straffesaker faktisk gjennomføres.

Ingenting av det som er anført under dette kapittelet er nye omstendigheter eller nye bevis som er egnet til frifinnelse, jf straffeprosessloven § 391 nr 3. Påtalemyndigheten kan heller ikke se at noe av det som er anført er slike forhold som gjør det ”meget tvilsomt” at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

AVSLUTTENDE BEMERKNINGER

Torgersens anførte gjenopptakelsesgrunner er som denne gjennomgåelsen viser vurdert opp mot hva som ble ført som bevis under hovedforhandlingen i 1958, samt opp mot hva som ble fremmet som grunnlag i de tidligere gjenopptakelsessakene og særlig den siste fra 1997-2001. Som det vil fremgå er det etter påtalemyndighetens syn ikke opplyst nye omstendigheter eller bevis som er egnet til å føre til frifinnelse, jf straffeprosessloven § 391 nr 3.

DEL IV: PÅTALEMYNDIGHETENS BEMERKNINGER TIL TORGERSENS KRAV ETTER STRAFFEPROSESSLOVEN § 392 ANNET LEDD

Kort om vilkårene for gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 392 annet ledd

Straffeprosessloven § 392 annet ledd åpner adgang for gjenopptakelse ”når særlige forhold gjør det meget tvilsomt om dommen er riktig, og tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny”. Etter denne bestemmelsen kreves det ikke nye faktiske opplysninger eller bevis, også en ny vurdering av de beviser som forelå ved domfellelsen kan benyttes som grunnlag for gjenopptakelsen. Det faktum at gjenopptakelsesbegjæringen har vært gjenstand for stor oppmerksomhet i media, og at en rekke mer eller mindre kjente personer har gitt sin tilslutning til den, er selvsagt intet ”tungtveiende hensyn” i lovens forstand. Bestemmelsen er ment som en sikkerhetsventil og skal praktiseres med varsomhet.

Straffeprosessloven § 392 annet ledd ble endret ved lov av 11. juni 1993 nr 80 ved at vilkåret ”meget tvilsomt” ble endret til ”tvilsomt”. Lovendringen gjelder bare avgjørelser som er blitt rettskraftige etter 1. januar 1980. Endringen gjelder således ikke for denne saken, noe som for øvrig heller ikke er omtvistet.

Torgersen kommer ikke med konkrete anførsler som grunnlag for gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 392 annet ledd. Det fremgår som nevnt av "Bevisene i Torgersensaken" side 76 at det i utredningen ikke skilles mellom krav om gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr 3 og § 392 annet ledd, fordi vilkårene for gjenopptakelse påstås overoppfylt etter begge. På denne bakgrunn var det derfor naturlig for påtalemyndigheten å fortløpende vurdere Torgersens anførsler også opp mot vilkårene i straffeprosessloven § 392 annet ledd. Ved denne gjennomgåelsen av bevismaterialet og Torgersens anførsler har jeg, som det fremgår av drøftelsene i del III, ikke funnet at anførselene knyttet til det enkelte bevis er slike forhold som gjør det ”meget tvilsomt” at dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Jeg vil nedenfor knytte noen ytterligere kommentarer til Torgersens krav om gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 392 annet ledd, og om vilkårene for at saken skal kunne gjenopptas på dette grunnlag er til stede.

De taktiske bevis

Det er påtalemyndighetens syn at bare den taktiske bevismasse i saken i seg selv, er tilstrekkelig for å slå fast at det ikke er noe som tilsier at det er ”meget tvilsomt” at dommen er riktig. Det fremgår av statsadvokat Dorenfelts redegjørelse av 17. desember 1958 at også han var av den oppfatning at påtalemyndigheten gjennom vitneforklaringene hadde tilstrekkelig fallende bevis overfor Torgersen. Dette syn støttes for så vidt også av lagmann Lunde, jf det udaterte utkastet til beslutning i forbindelse med Torgersens første gjenopptakelsesbegjæring i 1958, jf dok 257, underdok 52.

Det kan i denne forbindelse vises til at Torgersen blir plassert, av vitner som kjenner ham, i det aktuelle område i byen på det aktuelle tidspunkt for når Rigmor Johnsen møter mannen som følger etter henne hjem. De vitnene som observerte Rigmor Johnsen sammen med en mann i Dronningens gate og Skippergata, har ikke med sikkerhet plukket ut Torgersen, men deres beskrivelse gir samlet sett uttrykk for at Rigmor Johnsen gikk sammen med en mann

som var svært lik Torgersen. Vitnet Olga Eriksen som observerte Rigmor Johnsen i trappeavsatsen sammen med denne mannen ca kl 2300, må sies å være tilnærmet sikker på at dette var Torgersen. Hennes observasjoner av "blod og griseri" i trappeavsatsen ca kl 2400 gjør oss sikre på at drapet da var skjedd. Dette støttes av professor Rognums vurdering av obduksjonsrapporten hvor han konkluderer med at døden må ha inntruffet ca kl 2330. Torgersen er deretter observert av vitnet Johanne Kristin Olsen som kjente ham fra før. Torgersen passerte henne ved Eldorado kino og satt seg inn i en drosje på Youngstorget ca kl 2350. Det neste vitnet som observerte Torgersen var Ørnulf Bergersen. Han forklarte at han så Torgersen komme på sykkel ut fra portrommet i Skippergate 9, som ligger rett ovenfor Skippergata 6b, hvor drapet fant sted. Torgersen var deretter ved pågripelsen kl 0058, beviselig på vei ut av det aktuelle området til en tid som passer med når brannen ble påsatt.

Lagretten har festet lit til disse vitneforklaringene.

Torgersens rolle og troverdighet

Lagretten har ikke festet lit til Torgersen og hans forklaring om at han var sammen med "Gerd", og ellers hva han foretok seg natten til 7. desember 1957. De har heller ikke festet lit til Torgersens mor og søsters forklaringer i tilknytning til dette.

Torgersens fremferd og troverdighet slik den fremstod under hovedforhandlingen i 1958, må antas å ha hatt betydning for lagrettens vurdering. Dette, og hans handlinger i ettertid, vil også være en del av den samlede vurdering av om vilkårene for gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 392 annet ledd er til stede. Jeg vil derfor nedenfor nevne noen punkter som jeg mener belyser Torgersens rolle og troverdighet.

Torgersen nektet fra første stund å samarbeide med politiet

Det er på det rene at Torgersen nektet å samarbeide med politiet. Han nektet innledningsvis blant annet å avgi både hårprøve, blodprøve og tannavtrykk. Først i april 1958 bidro Torgersen til å få tatt tannavtrykk. Etter påtalemyndighetens oppfatning er det klart at Torgersen aldri avga hårprøve. Det vises i denne forbindelse til at det fremgår av arbeidsloggen at Dr. Lundevall den 30. mai 1958 oppsøkte Torgersen for å ordne med hårprøven, men at Torgersen da nektet å avgi slik prøve. Etter dette finnes ingen opplysninger om nye forsøk på å få tatt hårprøver, eller at slik prøve senere ble avgitt.

Ved siste gjenopptakelsessak nektet Torgersen fortsatt å avgi hårprøve, idet han var av den oppfatning at hårene som er merket "Hår fra Rigmor Johnsens frakkeerme" trolig er hans egne hår som politiet har "plantet" der.

Etter påtalemyndighetens oppfatning må hans vegring på dette punkt bli et moment i vurderingen i straffeprosessloven § 392 annet ledd. Kommisjonen må vurdere hvorvidt nærmere undersøkelser av hårbeslaget opp mot en hårprøve fra Torgersen har noen interesse.

Videre fremgår det av sakens dokumenter at da politiet ønsket å foreta en konfrontasjon med vitnen den 7. desember 1957, nektet Torgersen å delta, jf dok 11. Først etter et par dager var han villig til dette. Politiet hadde også på andre områder problemer med hans samarbeid. Torgersen nektet blant annet flere ganger å la seg avhøre. Også i forbindelse med gjenopptakelsessaken fra 1997-2001 var det vanskelig å få til et avhør av Torgersen, jf dok 259 hvor det er redegjort for dette.

Torgersens personlighet

Forut for drapet på Rigmor Johnsen var Torgersen dømt for voldtektsforsøk i 1955. Han var videre domfelt for voldshandlinger i 1952 og 1954. Domfellelsen i 1952 dreide det seg blant annet om slag, spark og skalling mot politiet, slik at en av polititjenestemennene blant annet fikk skallet ut 3 tenner. Domfellelsen i 1954 gjaldt slag og spark, slik at personen som ble utsatt for volden måtte sy tre sting over venstre øye. Torgersen var for øvrig domfelt for flere tilfeller av vinningsforbrytelser.

Det vises ellers til rettspsykiatrisk erklæring til Oslo forhørsrett, datert 7. mai 1958, jf dok 53. I Eidsivating lagmannsretts dom av 16. juni 1958 er Torgersen beskrevet av lagmannsretten på følgende måte på side 7 i dommen:

”Tiltalte er av de sakkyndige karakterisert som en alkoholtilvennet psykopat. Men hans alkoholmisbruk har ikke vært særlig sterkt. Han er holdningsløs, følelseskold og undertiden eksplosiv. Eksplosiviteten utløses særlig under alkoholpåvirkning. Men den kan også komme til utbrudd når han er helt edru.”

.....

Den sakkyndige overlege Johannessen har videre uttalt om tiltalte at han er lur, vaktstom, mistenksom og upålitelig, og at han ved bevisst fordreining søker å dekke over uheldige og ufordelaktige omstendigheter. Retten er enig i denne karakteristik. Retten er videre enig i at hans karakterologiske brist er så dyptgående at det er berettiget å betegne ham som en person med mangelfullt utviklede sjelsevner. Den er også enig i at det som følge herav er fare for at han igjen vil kunne begå nye straffbare handlinger. Det er i det hele rettens oppfatning at han i dag må karakteriseres som en ytterst farlig forbryter og at sikring av ham vil være ubetinget påkrevet når han blir løslatt.”

Etter domfellelsen for drapet på Rigmor Johnsen, ble Torgersen i 1972 domfelt for overtredelse av straffeloven § 229 annet straffalternativ og straffeloven § 227, for 21. oktober 1970 å brutalt ha overfalt og truet en fengselsbetjent. Fengselsbetjenten mistet bevisstheten, ble påført brudd i venstre skulder, fikk slått løs to tenner og ble påført en blødende flenge over høyre øyebryn og to om lag 10 cm lange rifter på henholdsvis halsen og over høyre øye. Betjenten var sykemeldet frem til 1. februar 1971.

Løgner om Gerd Berg

Torgersens forklaring om at han var sammen med en ukjent Gerd har lagretten som nevnt ikke festet lit til, og hans forklaring har trolig talt mot ham. Lagretten la åpenbart til grunn at Torgersen løy da han under hovedforhandlingen utpekte Gerd Berg som den ukjente Gerd. Det forhold at Torgersen 14 år senere erkjenner at han uriktig utpekte Gerd Berg under hovedforhandlingen i 1958, svekker hans troverdighet ytterligere.

De videre punkter jeg vil nevne gjelder forhold etter dommen i 1958, som etter påtalemyndighetens oppfatning ikke taler for å tillegge Torgersens forklaring større troverdighet i dag enn det lagretten gjorde i 1958.

”Zalgen” og filing av tenner

I korte trekk er ”Zalgen” en tannavstøpning som Torgersen fikk fengselstannlegen til å ta av sine tenner 8. april 1960. Zalgen ble ikke kjent for påtalemyndigheten før 3. september 1999. Torgersens forsvarer og andre støttespillere hadde da kjent til Zalgen i flere måneder forut for dette. Det fremkommer av sakens dokumenter at det var professor Ståle Eskeland som hentet Zalgen fra tannlege Stensland en gang i juni 1999. Ved fremvisning av Zalgen til blant annet professor Solheim, har Solheim opplyst at han til Ståle Eskeland måtte love taushet om dette.

Ved nærmere undersøkelse fant man at tannavstøpningen Zalgen er av Torgersens tenner, men at det var en rekke forskjeller mellom denne og avstøpningen fra 1958. Den eneste mulige forklaring de sakkyndige kan finne på disse endringene er at tennene er blitt mekanisk slipt. De britiske sakkyndige har vurdert Zalgen opp mot tannavtrykkene fra 1958 og kommer i sin tilleggsuttalelse fra 24./26. mai 2000 med følgende konklusjon:

”Vi erkjenner at tannsett kan forandre seg noe over tid på naturlig vis. Når det imidlertid gjelder Torgersens tannsett, var det ingen betydelige forandringer i fortennene i overkjeven og meget betydelige forandringer i fortennene i underkjeven i den korte perioden mellom 1958 og 1960(min understrekning). Dette får oss til å konkludere med at endringene i fortennene i underkjeven er blitt forårsaket av ytre faktorer. Etter vårt syn overbeviser størrelsen på disse forandringene og begrensingen til bestemte tenner oss om at dette er som et resultat av en bevisst handling.”

Torgersen nekter for at han selv eller andre, for eksempel en tannlege, har slipt hans tenner. Torgersen har heller ingen forklaring på hvorfor tannavtrykket ikke har vært lagt frem tidligere, til tross for at tannbittbeviset har vært svært sentralt i samtlige gjenopptakelsessaker.

I forbindelse med at den såkalte Zalgen dukket opp ved den forrige gjenopptakelsessaken fra 1997-2001 foretok politiet en rekke undersøkelser. Samtlige nye dokumenter tilknyttet Zalgen er samlet i sakens dok. 268.

Jeg finner å kunne henviser til den grundige uttalelsen vedrørende Zalgen fra statsadvokat Frønsdal i forbindelse med behandling av gjenopptakelsessaken fra 1997-2001, jf sakens dok 257/ 596. Jeg finner også grunn til å vise til den redegjørelse statsadvokat Frønsdal har gitt i sitt brev av 7. mars 2000, jf dok 551, i Borgarting lagmannsretts saksmappe 14.

I forbindelse med at Zalgen blir omtalt i media 23. september 1999 meldte det seg et vitne, en tidligere fengselsbetjent som kunne fortelle at Torgersen i fangeskap skulle ha filt på tennene sine. Han hadde hørt dette av en eldre fengselsbetjent som skulle ha sett seansen. Det fremkom ellers av de undersøkelser man foretok ved forrige gjenopptakelsessak at eldre tjenestemenn var kjent med historien om at Torgersen skulle ha filt sine tenner.

I brev av 26. februar 2001 fra Oslo fengsel opplyses følgende;

”Vi vil for ordensskyld gjøre oppmerksom på at historien rundt Torgersens tenner er kjent blant eldre tjenestemenn ved anstalten, men ingen kjenner til at det er skrevet/rapportert noe i forhold til saken.”

Det er klart at slike historier som ikke kan bekreftes av de som faktisk skal ha sett dette skje, må man være varsom med å vektlegge. Imidlertid er det her på det rene at denne historien eksisterte lenge før Zalgen ble kjent. Vi har derfor en situasjon hvor historien om at Torgersen slipte sine tenner nå understøttes av det faktum at undersøkelser av Zalgen viser at tennene faktisk er slipt.

Påtalemyndigheten mener at man rent faktisk her har tilstrekkelig bevis til å fastslå at Torgersen forberedte bevisfusk. Det vises for øvrig til Oslo tingretts dom av 24. januar 2002, jf sakens dok 275, hvor Torgersen gikk til oppreisningssøksmål mot Dagbladet blant annet for det de hadde skrevet om tannfiling og manipulering av bevis. Torgersen fikk ikke medhold på dette punkt. Retten fant det tilstrekkelig sannsynliggjort at Torgersens tenner var blitt slipt av ham eller andre, samt at det var gjort for at fortennene i underkjeven ikke skulle passe med bittmerke i offerets bryst fra drapssaken i 1958.

Klemetsen-erklæringen

I "Bevisene i Torgersensaken" side 71 blir historien om "Klemetsenerklæringen" presentert på følgende måte:

"Torgersen var dømt for et voldtektsforsøk i 1955. Det var en viktig grunn til at han ble mistenkt for drapet på Rigmor Johnsen. I 1976 fikk Torgersen et brev fra ektemannen til kvinnen som var involvert. Hun var nettopp død. I brevet skriver han at hans kone hadde innrømmet overfor ham at samværet med Torgersen var frivillig og at historien om voldtektsforsøk var noe hun hadde funnet på for å dekke seg selv. Hun beklaget meget den ulykke som var blitt Torgersen til del som følge av historien."

Etter påtalemyndighetens oppfatning er dette direkte misvisende. Torgersen selv opplyser at han i 1976 skal ha vært i kontakt med mannen til den kvinnen han ble dømt for å ha forsøkt å ha voldtatt i 1955. Han fikk i denne forbindelse utferdiget en erklæring med følgende innhold:

"

Oslo den 25/9 1976

Erklæring.

Jeg, Rolf Andreas Klemetsen født 13/9 1914 bekrefter herved at min kone Else Klemetsen ikke ble voldtatt eller forsøkt på dette av Fredrik F. Torgersen.

Før min kone døde bekreftet hun at den situasjon som oppstod på løkken i 1955 var en misforståelse – og det var slik f. Torgersen fortalte.

Hun beklaget meget den ulykke som ble Torgersen til del som en følge av løkke historien.

Denne erklæring er gitt Torgersen etter eget ønske og uten påvirkning av Torgersen. Den er også i overensstemmelse med min hustrus ønske – hun bad meg overbringe Fredrik sin undskyldning – før hun døde.

Rolf A. Klemetsen

"

Dette var oppe også under gjenopptakelsessaken fra 1997-2001, og det vises derfor til statsadvokat Frønsdals kommentarer til denne erklæringen og hvordan påtalemyndigheten ble

kjent med den. Fra hans skriv av 22. mai 2000 hitsettes, jf sakens dok 257/562 eller Borgarting lagmannsretts saksmappe 16, dok 606 pkt. 10;

”Erklæringen gjelder voldtektssaken mot Torgersen fra 1955. Erklæringen i kopi, ble levert undertegnede av journalist Norunn Reinertsen i NRK i desember 1998. Den gjenfinnes i boken fra advokat Erling Moss på side 65. Boken er gjort til henvisningskilde av advokat Moss i forbindelse med hans mange skriv til påtalemyndighet og lagmannsrett.

Ut fra at voldtektssaken fra 1955 må antas påberopt som et slags ”modus operandi” under straffesaken i 1958, har spes. medarbeider Jeppesen gjort forsøk på å få nærmere klarhet omkring erklæringen. Hun har blant annet avhørt nest yngste sønn av ekteparet Klemetsen. Det vises til dokumentasjon. Han avviser at mor løy i 1955 eller at hun har gitt noen bekreftelse av det slag erklæringen fra 25.9.76 angir.

Påtalemyndigheten har fra man fikk overlevert kopi av erklæringen, vært interessert i å få se originalen. Det har vært opplyst at denne befant seg hos advokatene Jetne og Holm Charlsen uten at dette er blitt bekreftet.

I forbindelse med forsøk på avhør av Torgersen, har temaet ”Klemetsenerklæringen” vært fokusert. Temaet ble selvsagt tatt opp under avhøret med Torgersen den 09.03.00.

I den forbindelse viser også til resymè av avhøret utarbeidet den 17.04.00 og egenrapport fra spes. medarbeider Jeppesen av 03.05.00, hvor det er angitt avtale om levering av erklæringen til Jeppesen. I brev av 05.04.00 fra advokat Moss anføres det at Torgersen likevel har bestemt seg for ikke å legge frem den erklæringen han angivelig har hjemme.

Det synes klart for påtalemyndigheten at voldtektssaken fra 1955 og ”erklæringen” er trukket frem av Torgersens ikke-juridiske medhjelpere uten at dette har vært ønsket av ham. Antagelig er erklæringen en glipp som han angrer, men som han allikevel har brukt overfor kvinnelige sympatisører som bevis for at han ikke er voldtektsforbryter. Dermed er det på et vis sagt ”A” uten at dette kan følges opp med det ”B” sideelement som han skylder sine støttespillere. I denne knipen har han tatt tiden til hjelp, for til slutt å søke en temmelig råttne redningsplanke.

Lagmannsretten får vurdere hvilket lys den oppståtte situasjon omkring ”Klemetsenerklæringen” setter på troverdigheten i Torgersens bestrebelsers på å få gjenopptatt straffesaken fra 1958.”

I avhøret som ble foretatt av Torgersen 9. april 2000 forklarer Torgersen at han gjenopptok kontakt med to av sønnene til ekteparet Klemetsen på midten av 70-tallet, og at han derfor flere ganger var i leiligheten hvor Rolf Klemetsen bodde. Han forklarer at det var Rolf Klemetsen som begynte å snakke om voldtektssaken fra 1955. Torgersen tok deretter med skrivemaskin og skrev ned erklæringen. Erklæringen er således skrevet av Torgersen på hans egen skrivemaskin.

Det ble også foretatt et avhør av sønnen, Tom Freddy Klemetsen, 29. desember 1998, jf dok 267/4. Han opplyser at moren døde i 1961 og faren i 1991. Han har aldri hørt at faren har hatt kontakt med Torgersen etter at han hadde sonet ferdig. Hans inntrykk var at faren ”mildest

talt” ble forbannet hvis Torgersens navn ble nevnt og at dette varte helt til det siste. Vitnet har heller aldri hørt om at moren skal ha sagt noe om dette til faren på dødsleiet. Han ga også uttrykk for at han ikke kan begripe at moren kunne ha sagt dette, da hun døde brått og plutselig og således aldri har hatt noe dødsleie i alminnelig forstand. Han kjenner heller ikke igjen håndskriften til faren.

Påtalemyndigheten finner grunn til å stille spørsmål ved hvorfor ikke innholdet i denne erklæringen ble forsøkt sikret på noen som helst måte av Torgersen. Hvorfor ble den ikke brakt på banen i løpet av de 16 årene Rolf Klemetsen levde etter at erklæringen ble skrevet, slik at Rolf Klemetsen kunne bekrefte det som stod der? Når man ellers registrerer hvor opptatt Torgersen har vært av å bevise sin ”uskyld”, er det for påtalemyndigheten helt utenkelig at han eller hans hjelpere skulle unnlate å sikre en vitneforklaring som kunne ha bekreftet hans påståtte uskyld i voldtektsdommen fra 1955. Et annet moment er at Torgersen fortsatt nekter å levere fra seg originalen til politiet, slik at man blir avskåret fra å foreta undersøkelser.

Etter påtalemyndighetens oppfatning fremstår det som tilnærmet sikkert at denne erklæringen er fabrikkert av Torgersen. Dens eksistens svekker Torgersens troverdighet ytterligere. Ved Høyesteretts kjæremålsutvalgs behandling av saken i 2001 fremgår det at også de har dette syn, jf Rt 2001/1521 side 1565:

”Utvalget kan heller ikke se at det foreligger andre nye omstendigheter som taler for å tillegge Torgersens forklaring større troverdighet i dag enn i 1958. De nye omstendigheter som er knyttet til den såkalte Klemetsenerklæringen og tannmodellen Zalgen, gjør ikke det.”

Det vises for øvrig til at det fremkommer av saksdokumentene i voldtektsaken fra 1955 at deler av voldtektsforsøket på Else Klemetsen ble sett av vitner, og at hun hadde fysiske merker etter overfallet.

Opplysningene fra Torgersens svoger

Etter påtalemyndighetens syn svekker også opplysningene fra svogeren om hans egen, samt Torgersens mor og søsters vitneforklaringer tilliten til Torgersen ytterligere.

De tekniske bevis

I tillegg til de taktiske bevis kommer de tekniske bevisene, herunder tannbittbeviset, barnålbeviset og avføringsbeviset, som styrker det samlede bevisbilde mot Torgersen.

Av den gjennomgang som er foretatt av de tekniske bevis ovenfor fremgår at det ikke er anført noe nytt i forhold til forrige gjenopptakelsessak. Påtalemyndigheten kan heller ikke se at det er grunn til å vurdere disse bevisene annerledes i dag enn hva Høyesterett gjorde i 2001 hvor deres oppsummering av de tekniske bevis var som følger, jf Rt 2001/1521 side 1564:

”Av den gjennomgang utvalget har gjort av de tekniske bevis, fremgår det at avføringsbeviset ikke er svekket og barnålbeviset ikke er vesentlig svekket, og at disse bevisene med henholdsvis stor sannsynlighet og klar sannsynlighetsovervekt, fremdeles utpeker Torgersen som gjerningsmann. Også tannbittbeviset trekker i denne retning. De tekniske bevis taler således fremdeles med tyngde for Torgersens skyld.”

Andre særlige forhold

Kritikk av etterforskningen

I begjæringen om gjenopptakelse rettes det kritikk mot etterforskningen.

Dersom etterforskningen i en sak er meget slett, mangelfull eller ensidig, slik at man ikke har fulgt opp alternative teorier og gjerningsmenn, vil det kunne være et særlig forhold som kan gjøre det tvilsomt om dommen er riktig, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Imidlertid er det påtalemyndighetens syn at saken har vært gjenstand for en svært grundig etterforskning. Det er herunder foretatt en rekke etterforskningsskritt i forhold til andre alternative gjerningsmenn, og vitners forklaringer er sjekket opp. Helt kort kan det blant annet vises til:

1. Politiet har sjekket Svein Erik Johansens forklaring om hvem han møtte etter å ha tatt trikken til Oppsal og hva han gjorde fra han forlot Rigmor Johnsen til han dro hjem og la seg, jf avhør av Bjørn Hauge, dok 6, side 5. Sven Erik Johansen ble også spurt om han var villig til å avgi hårprøve, jf avhør i dok 18 side 60. Videre er Kate Berntzen avhørt om sitt møte med Sven Erik Johansen på Oppsal denne kvelden etter at han hadde forlatt Rigmor Johnsen, jf dok 18, side 61. Det ble dessuten tatt både hårprøve og tannavtrykk av Svein Erik Johansen.
2. Videre vises til at en rekke undersøkelser ble foretatt opp mot andre personer i forbindelse med drapet på Rigmor Johnsen. Se her særlig dok 30. Samtlige av disse personer ble sjekket ut av saken etter foretatte etterforskningsskritt, herunder blant annet:
  - a. John Roger Langbråten – hans forklaring/alibi er kontrollert gjennom en rekke vitneforklaringer, tøyet hans ble beslaglagt og undersøkt, samt at det ble tatt avtrykk av tennene hans. Det fremgår av sakens dokumenter at de sakkyndige utelukker ham som biter.
  - b. Torsten Gunnar Berg – hans forklaring om kuttskader sjekket opp, samt frakk beslaglagt og undersøkt.
  - c. Alfred Kristian Olsen Liberg – funn av flaske med hans fingeravtrykk, jf dok Det fremgår imidlertid videre av dok 84 at det er tatt tannavtrykk av Liberg og at han er utelukket som biter. Det fremgår videre av dok 85 at Liberg ikke var en ung mann.
3. Av sakens dok. 68 fremgår det at det også er foretatt en rekke andre undersøkelser vedrørende blant annet Trygve Erling Andresen, Rolf Evald Johannessen, Ørnulf Bergersen og John Roger Langbråten.

Beviskrav, bevisvurdering og bevisverdi

Torgersen har, som tidligere nevnt, konkludert med at han i utredningen "Bevisene i Torgersensaken" har påvist at samtlige bevis som lå til grunn for dommen i 1958 ble feiltolket. For å komme frem til denne konklusjonen er det som nevnt påtalemyndighetens

oppfatning at Torgersen har benyttet enkelte ”metoder” for å svekke det enkelte bevis. I tillegg til de metoder som jeg har nevnt tidligere, er det også påtalemyndighetens oppfatning at begjæringen bygger på en form for bevisvurdering og krav til bevis som ikke er i tråd med norsk straffeprosess.

Påtalemyndigheten oppfatter det slik at samtlige bevis, det være seg de tekniske bevis eller vitneforklaringene, av Torgersen og hans støttespillere har blitt vurdert helt isolert. Dersom det har kunnet konstrueres usikkerhet i tilknytning til en enkelt detalj ved beviset, trekkes den slutning at beviset i sin helhet må ses bort i fra, eller man må legge til grunn et faktum som taler til Torgersens fordel. På denne bakgrunn bygges det opp hypoteser på usikkert grunnlag, men med sikre konklusjoner som enten utelukker Torgersen som gjerningsmann eller konkluderer med at beviset ikke har noen bevisverdi. En slik måte å vurdere bevis på er etter påtalemyndighetens oppfatning ikke riktig.

Et grunnleggende prinsipp om bevis, er at rimelig tvil skal komme tiltalte til gode. Det er imidlertid påtalemyndighetens oppfatning at Torgersen benytter dette prinsippet feil. Det er nemlig ikke slik at det ved vurdering av hvert enkelt bevis, hvert enkelt moment eller detalj i sakens faktum, kreves ”tilnærmet sikkerhet”. Bevisene skal vurderes samlet, og selv om et enkelt bevismoment ikke er bevist utover enhver rimelig tvil, mister det ikke sin bevisverdi i den forstand at man må se bort fra beviset, slik Torgersen synes å hevde. Denne måten å foreta bevisvurdering på er imidlertid ikke ukjent, og påberopes med jevne mellomrom av tiltalte i straffesaker, men er altså uriktig. Høyesterett påpeker dette blant annet i kjennelse av 21.10.05 Høyesterett-2005-01664-A pkt 14:

”Prinsippet om at enhver rimelig og fornuftig tvil skal komme den tiltalte til gode er en bærebjelke i straffeprosessen. Kravet gjelder for bevisresultatet som sådan – i vår sak om Huseini hadde utvist forsett med hensyn til den omstendighet at det dreide seg om narkotika. Bevisbedømmelsen beror ofte på en vurdering av flere momenter som hver for seg kan ha ulik bevisstyrke. Det kreves ikke at hvert enkelt moment skal være bevist utover enhver rimelig tvil, så lenge det etter en samlet vurdering av momentene ikke er rimelig tvil om konklusjonen.”

Det er således etter påtalemyndighetens oppfatning ikke vilkårene for gjenopptakelse som er overoppfyllt, men bevisene for Torgersens skyld. Bevislighetene i saken etterlater fortsatt ingen tvil om dommens riktighet.

Avsluttende bemerkninger:

Påtalemyndigheten kan ikke se at det foreligger særlige forhold som gjør det meget tvilsomt at dommen er riktig eller at tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om domfeltes skyld blir prøvet på nytt, jf straffeprosessloven § 392 annet ledd.

PÅTALEMYNDIGHETENS KONKLUSJON:

Fredrik Ludvig Fasting Torgersens begjæringen oppfylder ikke lovens vilkår for gjenopptakelse, verken etter straffeprosessloven § 391 nr 1, § 391 nr 3 eller § 392 annet ledd. Etter påtalemyndighetens syn skal begjæringen derfor ikke tas til følge.